

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ДОВІДНИК
ПРАЦІВНИКА МІЛІЦІЇ

Київ 2012

УДК 351.741
ББК Х621
Д581

Рекомендовано до друку Вченою радою Національної академії внутрішніх справ 27 березня 2012 р. (протокол № 5)

Авторський колектив:

Бадьора С. М. – заступник начальника кафедри тактико-спеціальної підготовки НАВС;

Беліх О. Г. – начальник відділення професійної підготовки НАВС;

Братель С. Г. – заступник начальника кафедри адміністративної діяльності НАВС;

Дивак М. М. – начальник Департаменту кадрового забезпечення МВС України;

Коломієць О. В. – старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки НАВС;

Константинов С. Ф. – професор кафедри адміністративного права і процесу НАВС;

Лекарь С. І. – заступник Міністра внутрішніх справ України – керівник апарату;

Матвейцов О. Б. – начальник управління масових та спортивних заходів Департаменту громадської безпеки МВС України;

Молотай В. А. – начальник кафедри тактико-спеціальної підготовки НАВС

За загальною редакцією ректора Національної академії внутрішніх справ, доктора юридичних наук, професора, члена-кореспондента Національної академії правових наук України генерал-лейтенанта міліції В. В. Коваленка

Довідник працівника міліції [Текст] / [Бадьора С. М., 4581 Беліх О. Г., Братель С. Г. та ін.] ; за заг. ред. В. В. Коваленка. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2012. – 208 с.
ISBN 978-966-1645-82-9

У довіднику наведено основні правила поведіння працівників міліції з громадянами, алгоритм дій у різних ситуаціях, що ускладнюють оперативну обстановку, у разі отримання повідомлення про вчинення злочинів, забезпечення особистої безпеки під час проведення особистого огляду й огляду речей затриманої особи, надання долікарської допомоги громадянам. Подано зразки заповнення службових документів, довідкові телефони екстрених служб, ознаки підроблення документів, номерні знаки транспортних засобів України та низки іноземних держав.

Для курсантів, слухачів і викладачів вищих навчальних закладів системи Міністерства внутрішніх справ України та практичних працівників міліції.

Законодавство враховано станом на 1 травня 2012 р.

УДК 351.741
ББК Х621

ISBN 978-966-1645-82-9

© Національна академія внутрішніх справ, 2012
© С. М. Бадьора, О. Г. Беліх, С. Г. Братель,
М. М. Дивак, О. В. Коломієць, С. Ф. Константинов,
С. І. Лекарь, О. Б. Матвейцов, В. А. Молотай, 2012

ШАНОВНІ КОЛЕГИ!

Відповідно до Конституції України, людину, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку визнано найважливішою соціальною цінністю. Утвердження та забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Європейський вибір України вимагає від нас щоденного послідовного руху до створення системи органів Міністерства внутрішніх справ, що має на належному рівні захищати справедливість і права людини, гарантовані Європейською конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод. Досягти того, щоб міліція і громадяни стали рівноправними партнерами, є визначальною метою реформування.

Запорукою довіри населення мають стати компетентність, високий рівень моральних і ділових якостей працівників міліції. Кожен зобов'язаний забезпечити бездоганне виконання службових обов'язків, чітко усвідомлюючи свій особистий внесок у системну роботу міліції з посилення довіри громадян до правоохоронних органів. Сприяти цьому має послідовне впровадження нових критеріїв оцінювання, що ґрунтуватимуться переважно на думці населення про роботу органів внутрішніх справ.

Загальновідомо, що захист суспільства й держави від протиправних посягань має тісний зв'язок з виконанням оперативно-службових завдань працівниками міліції, охорони громадського порядку

та боротьби зі злочинністю, які доволі часто пов'язані з виникненням реальної небезпеки й екстремальними ситуаціями за різних надзвичайних обставин.

Маючи почесний статус представника влади, працівник органів внутрішніх справ зобов'язаний негайно відреагувати на протиправні дії та професійно вжити відповідних заходів щодо їх припинення. У тактично грамотних діях працівників міліції закладено гарантії забезпечення законності та власної безпеки.

Значну увагу слід приділяти підготовці до масштабних заходів. Слід пам'ятати, що забезпечення належного рівня охорони громадського порядку під час масових спортивних заходів, гарантування безпеки іноземних громадян є питаннями міжнародного іміджу нашої держави.

Головна мета цього довідника – допомогти правоохоронцю визначити правильну тактику поведінки, обрати обґрунтоване та правильне рішення, що гарантуватиме безпеку й надасть можливість оперативно виконувати конкретні завдання.

Любіть Україну, служіть Україні!

**Міністр
внутрішніх справ України
генерал внутрішньої
служби України**

В. Ю. Захарченко

ЗМІСТ

Розділ 1. ПОРЯДОК І ПРАВИЛА СПІЛКУВАННЯ ПРАЦІВНИКА МІЛІЦІЇ З ГРОМАДЯНАМИ	9
1.1. Порядок поведінки працівників міліції з громадянами	10
1.2. Порядок спілкування з народними депутатами	12
1.3. Порядок спілкування з представниками засобів масової інформації	16
1.4. Порядок спілкування з іноземними громадянами	18
1.5. Порядок спілкування з особами, які здійснюють власну (приватну) фото-, кіно-, відео-, звукофіксацію процесу спілкування з працівником міліції	21
1.6. Перелік основних прав особи, що зачитують на місці затримання працівники міліції особі, затриманій за підозрою в учиненні злочину чи адміністративного правопорушення	28
Розділ 2. ДІЇ ПРАЦІВНИКА МІЛІЦІЇ В СИТУАЦІЯХ, ЩО УСКЛАДНЮЮТЬ ОПЕРАТИВНУ ОБСТАНОВКУ	30
2.1. У разі виникнення пожежі	30
2.2. Під час повені, паводка	34
2.3. Під час сильного вітру, шквалу та смерчу ..	36
2.4. Під час землетрусу	39
2.5. У разі розливу ртуті	41
2.6. У разі виникнення радіаційної небезпеки	43

2.7.	У разі виникнення хімічної небезпеки	45
2.8.	Під час дорожньо-транспортної події	47
2.9.	У разі обривання повітряних дротів високої напруги	49
2.10.	У разі катастрофи, аварії на транспорті ...	50
Розділ 3. ДІЇ ПРАЦІВНИКА МІЛІЦІЇ В РАЗІ ОТРИМАННЯ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ЗЛОЧИНИ. ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ		
3.1.	Загальний алгоритм дій працівника міліції	52
3.2.	Особливості спілкування	54
Розділ 4. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКА МІЛІЦІЇ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОСОБИСТОГО ОГЛЯДУ Й ОГЛЯДУ РЕЧЕЙ ЗАТРИМАНОГО		
4.1.	Правила особистої безпеки	71
4.2.	Тактика проведення особистого огляду ...	72
4.3.	Послідовність проведення особистого огляду	77
4.4.	Тактика проведення огляду речей	79
Розділ 5. НАДАННЯ ПЕРШОЇ НЕВІДКЛАДНОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ПРИ ТРАВМАХ, НЕЩАСНИХ ВИПАДКАХ І РАПТОВИХ ЗАХВОРЮВАННЯХ		
5.1.	Поняття про клінічну та біологічну смерть	83
5.2.	Надання першої невідкладної медичної допомоги непритомному постраждалому	85
5.3.	Перша медична допомога при кровотечах	89

5.4.	Перша невідкладна медична допомога при травмах	92
5.5.	Транспортна іммобілізація	97
5.6.	Травматичний шок	100
5.7.	Перша медична допомога при раптовому захворюванні та нещасних випадках	102
5.8.	Витягування постраждалих з пошкодженого автомобіля	108
5.9.	Витягування з-під завалів	111
Розділ 6.	РЕЄСТРАЦІЙНІ НОМЕРНІ ЗНАКИ АВТОМОБІЛІВ	112
6.1.	Загальні положення	112
6.2.	Реєстраційні номерні знаки України	113
Розділ 7.	ОЗНАКИ ПІДРОБЛЕННЯ ДОКУМЕНТІВ	120
7.1.	Опис паспорта громадянина України	120
7.2.	Послідовність перевірки паспорта	122
7.3.	Ознаки підроблення паспорта	124
ДОДАТКИ		142
Додаток 1.	Дипломатичні представництва та консульські установи іноземних держав в Україні	142
Додаток 2.	Зразки адміністративно-процесуальних документів	167
Додаток 3.	Пам'ятка для затриманих осіб	181
Додаток 4.	Реєстраційні номерні знаки інших держав	188
Додаток 5.	Перелік телефонних номерів екстрених служб	202

РОЗДІЛ 1

ПОРЯДОК І ПРАВИЛА СПІЛКУВАННЯ ПРАЦІВНИКА МІЛІЦІЇ З ГРОМАДЯНАМИ

Відповідно до Закону України "Про міліцію", на працівників міліції покладено завдання щодо охорони та забезпечення громадського порядку.

Діяльність міліції ґрунтується на принципах законності, гуманізму, поваги до особи, соціальної справедливості, взаємодії з трудовими колективами, громадськими організаціями й населенням.

Працівник міліції є представником органу державної виконавчої влади, що захищає життя, здоров'я, права й свободи громадян, власність, природне середовище, інтереси суспільства та держави від протиправних посягань.

З огляду на те, що працівник міліції під час виконання службових обов'язків постійно контактує з громадянами, надзвичайно важливо, щоб він своїми діями сприяв формуванню в населення поваги до правоохоронних органів. Запорукою успіху у виконанні службових завдань, зокрема з охорони громадського порядку, є вміння працівника міліції правильно будувати свої стосунки з громадянами. У спілкуванні з населенням працівники міліції мають виявляти високий рівень культури й тактовність.

1.1. Порядок поведінки працівників міліції з громадянами

Відповідно до ст. 5 Закону України "Про міліцію" та розділу 6 Статуту патрульно-постової служби міліції України, працівник міліції має звертатися до громадян з повагою, на **"Ви"**, незалежно від віку, статі, національності, віросповідання. У розмові доцільно вживати такі слова, як **"будь ласка"**, **"дякую"**, **"будьте ласкаві"**. Необхідно виявляти врівноваженість, стриманість і поміркованість.

Звертаючись до особи, працівник міліції має привітатися, приклавши руку до головного убору, назвати своє прізвище, звання, повідомити мету звернення. У разі необхідності, на вимогу громадянина, пред'явити службове посвідчення. Після завершення розмови необхідно подякувати й вибачитися.

Під час звернення до громадянина (групи громадян) вимоги та зауваження слід виголошувати в переконливій формі.

Варіант 1:

"Бажаю здоров'я. Сержант міліції Дронь. У місті проводять оперативні заходи, пред'явіть, будь ласка, Ваші документи".

Якщо громадянин має бажання пересвідчитися в наявності службового посвідчення: ***"Будь ласка, моє службове посвідчення"***.

Після перевірки: ***"Дякую, вибачте за незручності, усього найкращого"***.

Варіант 2:

"Бажаю здоров'я. Молодий сержант міліції Онопенко. Ви порушили частину 1 статті 175 Кодексу України про адміністративні правопорушення: курили на зупинці громадського транспорту, що заборонено законом. Пред'явіть, будь ласка, Ваші документи".

Якщо громадянин має бажання переконатися в наявності службового посвідчення: ***"Будь ласка, моє службове посвідчення"***.

Після перевірки документів або їх відсутності: ***"Будь ласка, пройдіть зі мною для складання протоколу про адміністративне правопорушення"***.

Якщо до працівника міліції звертається громадянин (група громадян), він також зобов'язаний прикласти руку до головного убору, уважно вислухати й ужити заходів за отриманою заявою, а за необхідності, пояснити, куди слід звернутися для вирішення цього питання.

У спілкуванні з громадянами неприпустимі: зверхній тон, брутальність, зарозумілість;

іронічні або неввічливі зауваження;

вислови або репліки, що ображають людську гідність;

погрози, повчання й несправедливі докори;

пред'явлення безпідставних звинувачень;

погрозливі чи образливі жести або знаки.

Коли особа перебуває в збудженому стані або збуджено реагує на зауваження, доцільно дати змогу заспокоїтися, потім попросити надати пояснення з приводу вчинених дій. Під час роз'яснення неправомірності поведінки особи необхідно посылатися на відповідні нормативно-правові акти. Якщо після вжитих заходів особа продовжує протиправні дії, працівник міліції може прийняти рішення про складання протоколу або доставляння правопорушника в міліцію.

Зауваження особам, які мають при собі дітей, за можливості, роблять так, щоб діти цього не чули.

Працівники міліції не повинні втручатися в суперечки особистого (побутового) характеру, за винятком випадків, якщо є безпосередня небезпека для життя й здоров'я громадян, учинено порушення громадського порядку чи особа потребує допомоги міліції.

З підлітками працівники міліції мають поводитися так само ввічливо, як і з дорослими. Зауваження роблять, урахувавши психологічні особливості та рівень їх розвитку.

1.2. Порядок спілкування з народними депутатами

Під час виконання службових обов'язків працівникам міліції доводиться спілкуватися як з пересічними громадянами, так і з народними депутатами України.

У розмові з народним депутатом працівник міліції має чітко дотримуватись етичних норм пове-

дінки, виявляти врівноваженість, стриманість і поміркованість.

На вимогу народних депутатів, інших посадових осіб держави працівник міліції зобов'язаний назвати спеціальне звання, своє прізвище, місце служби та пред'явити службове посвідчення.

Особа, яка, звернувшись до працівника міліції, називає себе народним депутатом, відповідно до ст. 9 Закону України "Про статус народного депутата України", повинна мати депутатське посвідчення та нагрудний знак народного депутата України.

Необхідно пам'ятати, що, згідно зі ст. 27 Закону України "Про статус народного депутата України", народний депутат має недоторканність, тобто його не можна затримувати чи оглядати.

Пересвідчившись, що особа, яка звернулася, справді є народним депутатом України, працівник міліції повинен прикласти руку до головного убору, уважно вислухати заяву (інформацію) і, якщо це не суперечить вимогам правил несення служби, ужити відповідних заходів, доповівши про це старшому начальникові.

Варіант 1:

"Бажаю здоров'я. Сержант міліції Дронь. Ваші вимоги є законними, однак не належать до моєї компетенції, я обов'язково доповім про них старшому начальникові. Якщо моя відповідь Вас не задовольнила, Ви можете звернутися до старшого начальника, який перебуває... (назва вулиці, площі, приміщення тощо)".

Якщо дії або заяви народного депутата України суперечать вимогам законодавства щодо несення служби, працівник міліції зобов'язаний негайно доповісти про це старшому начальникові й далі діяти за його вказівкою.

Варіант 2:

"Бажаю здоров'я. Сержант міліції Дронь. Ваші вимоги є незаконними й суперечать Кодексу України про адміністративні правопорушення (Кримінальному кодексу України – доцільно визначити відповідну статтю). Якщо Ви не припините свої дії, я змушений буду доповісти старшому начальникові та скласти відповідний рапорт. Якщо моя відповідь Вас не задовольнила, Ви можете звернутися до старшого начальника, який перебуває... (назва вулиці, площі, приміщення тощо)".

Невиконання законних вимог Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини чи Рахункової палати, або створення перешкод у їх роботі, або надання їм завідомо неправдивої інформації, а так само недодержання встановлених законодавством строків надання інформації народному депутату України, Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини чи Рахунковій палаті передбачають відповідальність згідно зі ст. 188-19 Кодексу України про адміністративні правопорушення "Невиконання законних вимог Уповноваженого Верховної Ради Украї-

ни з прав людини, Рахункової палати, народного депутата України".

*Невиконання службовою особою законних вимог народного депутата України, депутата місцевої ради, створення штучних перешкод у їх роботі, надання їм завідомо неправдивої інформації; невиконання службовою особою законних вимог комітетів Верховної Ради України чи тимчасових слідчих комісій Верховної Ради України, створення штучних перешкод у їх роботі, надання недостовірної інформації **передбачають відповідальність згідно зі ст. 351 Кримінального кодексу України** "Перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради".*

Незаконний вплив у будь-якій формі на Президента України, Голову Верховної Ради України, народного депутата України, Прем'єр-міністра України, члена Кабінету Міністрів України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або його представника, Голову Рахункової палати або члена Рахункової палати, Голову або члена Центральної виборчої комісії, Голову Національного банку України, члена Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Голову Антимонопольного комітету України, Голову Фонду державного майна України, Голову Державного комітету телебачення і радіомовлення України, з метою перешкодити виконанню ними службових обов'язків або добитися прийняття незаконних рішень; ті самі дії, якщо вони

вчинені особою з використанням свого службового становища, передбачають відповідальність згідно зі ст. 344 Кримінального кодексу України "Втручання у діяльність державного діяча".

1.3. Порядок спілкування з представниками засобів масової інформації

Під час виконання оперативно-службових завдань до працівника міліції можуть звертатися представники засобів масової інформації (ЗМІ) за відповідними роз'ясненнями, при цьому, зазвичай, застосовують засоби відео- та звукозапису. Нетактовна поведінка, зверхній тон, брутальність, іронічне або неввічливе ставлення до представників ЗМІ може призвести до негативних наслідків.

Під час виконання завдань з охорони громадського порядку, у разі звернення представників ЗМІ, працівник міліції має:

привітатися;

уважно вислухати звернення представника ЗМІ;

направити представника ЗМІ до представника прес-служби органу внутрішніх справ за місцем несення служби або старшого начальника, визначеного за місцем несення служби (командира підрозділу).

Коментарі працівник міліції представнику ЗМІ може надавати тільки в разі призначення його

старшим начальником (командиром підрозділу) або представником прес-служби органу внутрішніх справ.

Під час надання коментаря працівник міліції має врахувати те, що доцільно повідомляти інформацію, яка має загальний характер, не розкриваючи тактики дій, особливості несення служби, варіанти дій у разі ускладнення обстановки тощо.

Варіант 1:

"Беремо участь в охороні громадського порядку під час проведення... (назва заходу). Завданням підрозділу є недопущення порушень громадського порядку на вулиці... (назва вулиці, площі, приміщення тощо)".

Якщо представник ЗМІ звернеться за більш розгорнутою інформацією щодо причин розміщення сил міліції саме в цьому місці й у цей час, способу дій в умовах ускладнення оперативної обстановки, працівник міліції має направити його до старшого начальника, указавши його місцеперебування.

Якщо виникне зацікавленість щодо екіпіровки, працівник міліції має звернути увагу представників ЗМІ на положення Закону України "Про міліцію", інших нормативно-правових актів, що визначають форму одягу, наявність спеціальних засобів і способи їх застосування.

Варіант 2:

"Відповідно до Постанови Ради Міністрів Української РСР від 27 лютого 1991 р. № 49, міліція має право застосовувати спеціальні засоби для захисту громадян і самозахисту працівника міліції від нападу та інших дій, що створюють загрозу їх життю чи здоров'ю. За детальною інформацією Вам доцільно звернутися до представника прес-служби органу внутрішніх справ або старшого начальника, який перебуває... (вказують місце або орієнтир)".

Умисне перешкодження законній професійній діяльності журналістів: переслідування журналіста за виконання професійних обов'язків, критику, здійснюване службовою особою або групою осіб за попередньою змовою, передбачають відповідальність згідно зі ст. 171 Кримінального кодексу України "Перешкодження законній професійній діяльності журналістів".

1.4. Порядок спілкування з іноземними громадянами

Іноземці, які вчинили злочин, адміністративні чи інші правопорушення (крім осіб, які користуються дипломатичним імунітетом і мають дипломатичні паспорти, а також дипломатичні, консульські картки, службові картки та посвідчення), несуть відповідальність на загальних підставах з громадянами України.

Нині Україна є учасницею низки міжнародних договорів, які визначають юридичний статус й імунітет органів зовнішніх відносин іноземних держав та їх персоналу на території України. До цих міжнародних актів належать: Віденська конвенція про дипломатичні відносини від 18 квітня 1961 р. (ратифікована УРСР 11 лютого 1964 р.), Віденська конвенція про консульські відносини від 24 квітня 1963 р. (ратифікована УРСР 24 квітня 1963 р.), Конвенція про спеціальні місії від 8 грудня 1969 р. (Україна приєдналася до Конвенції 14 лютого 1993 р.), Конвенція про привілеї та імунітети Об'єднаних Націй від 13 лютого 1946 р. (УРСР приєдналася до Конвенції 20 листопада 1953 р.) тощо.

Відповідно до змісту зазначених документів, дипломатичні агенти (глави представництв або члени дипломатичного персоналу представництва), радники, торгові представники та їх заступники, воєнні, воєнно-морські та воєнно-повітряні аташе, їх помічники й інші передбачені відповідними міжнародними договорами особи користуються імунітетом від кримінальної юрисдикції тільки держави перебування. Посадові особи консульських установ користуються імунітетом від кримінальної юрисдикції держави перебування тільки в тому, що стосується їх службової діяльності.

Глави дипломатичних представництв і члени дипломатичного персоналу не можуть бути заарештовані або затримані, також не може бути піддано огляду їх автотранспорт із дипломатичними номерами.

У разі виявлення факту вчинення адміністративного правопорушення або злочину іноземцем, який користується дипломатичним імунітетом, необхідно повідомити оперативного чергового по органу внутрішніх справ, ужити заходів щодо припинення правопорушення, записати номер документа, який посвідчує його дипломатичну недоторканність, потім відпустити цю особу, а про подію скласти рапорт.

Дипломатичний імунітет іноземця не виключає можливості законного самозахисту для працівника міліції від його протиправних дій і застосування щодо нього відповідних заходів для припинення вчинених ним злочинів, порушень громадського порядку та законодавчих актів України.

У разі виявлення чи отримання повідомлення про правопорушення (злочин, адміністративний проступок), учинені іноземцями, необхідно:

доповісти черговому по органу внутрішніх справ;

рішуче зажадати припинення протиправних дій;

перевірити документи, що посвідчують особу правопорушників, записати прізвища, посади й інші необхідні дані іноземців. Звернути увагу на місце й термін реєстрації закордонних паспортів, наявність у документах відповідних позначок тощо;

у разі невиконання законних вимог, затримати іноземців і доставити до територіального органу внутрішніх справ.

Національний паспорт іноземця обов'язково вилучають, якщо він підроблений, фальсифікований або оформлений на іншу особу.

У разі виявлення іноземних громадян та осіб без громадянства, які не мають із собою документів і проживають без реєстрації, прописки, а також за простроченими документами, необхідно повідомити про це оперативного чергового по органу внутрішніх справ і діяти за його вказівками.

Адреси й телефони дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав в Україні наведено в дод. 1.

1.5. Порядок спілкування з особами, які здійснюють власну (приватну) фото-, кіно-, відео-, звукофіксацію процесу спілкування з працівником міліції

Відповідно до ст. 251 Кодексу України про адміністративні правопорушення, доказами в справі про адміністративне правопорушення є будь-які фактичні дані, на основі яких у визначеному законом порядку орган (посадова особа) установлює наявність чи відсутність адміністративного правопорушення, винність особи в його вчиненні та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Серед цих даних – показання технічних приладів, які використовують під час нагляду за виконанням правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху.

Зазначеними даними може бути фіксація на фото-, кіно-, відео-, звуконосії процесу спілкування особи з працівником міліції. Так, відповідно до листів Міністерства юстиції України від 8 червня 2011 р. № 8648-0-26-11 та Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності "Щодо можливості застосування громадянами засобів аудіо-, фото-, відеофіксації під час спілкування з працівниками Державної автомобільної інспекції" від 1 червня 2011 р. № 04-19/12-1092, роз'яснено, що чинне законодавство України не містить заборони щодо аудіо-, фото-, відеофіксації водіями дій працівників Державної автомобільної інспекції під час несення ними служби чи оформлення адміністративних матеріалів. Частина 4 ст. 55 Конституції України визнає, що кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права та свободи від порушень і протиправних посягань. Водій фіксує спілкування з працівником Дорожньо-патрульної служби України й оформлення адміністративних матеріалів лише для можливого подальшого розгляду справи в суді та захисту своїх прав. Водночас зазначені дії не мають перешкоджати виконанню працівником Державної автомобільної інспекції своїх функціональних обов'язків. Якщо дії особи перешкоджатимуть виконанню працівниками Дорожньо-патрульної служби України своїх службових обов'язків, її буде притягнуто до відповідальності (ст. 343 Кримінального кодексу України "Втручання в діяльність працівника правоохоронного органу").

Відповідно до Рішення Конституційного Суду України від 20 жовтня 2011 р. № 12-рп/2011 р., фактичні дані про вчинення злочину чи підготовку до нього можуть бути одержані не тільки внаслідок оперативно-розшукової діяльності уповноважених на це осіб, а й випадково зафіксовані фізичними особами, які здійснювали власні (приватні) фото-, кіно-, відео-, звукозаписи або записи відеокамер спостереження, установлених як у приміщеннях, так і ззовні.

Так, фактичними даними можуть бути лише випадкові власні (приватні) фото-, кіно-, відео-, звукозаписи, зафіксовані фізичними особами під час спілкування з працівником міліції. Ці дані може бути використано лише під час подальшого розгляду події правопорушення в суді.

Сьогодні виконання службових обов'язків фіксують не тільки водії та випадкові особи, а й особи, які гласно й негласно фіксують діяльність працівників міліції, з метою подальшого розповсюдження в ЗМІ та всесвітній інформаційній мережі Інтернет. Зазначені дані переважно не відповідають дійсності, оскільки ці особи здійснюють комп'ютерне їх опрацювання, змінюють фактичні дані. Тому діяльність працівника міліції висвітлюють неправдиво, з порушенням його прав і свобод. Крім того, ця фіксація значно посилює недовіру населення до працівників органів внутрішніх справ.

Відповідно до Рішення Конституційного Суду України від 20 жовтня 2011 р. № 12-рп/2011 р., обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах,

одержаних незаконним шляхом, а саме: з порушенням конституційних прав і свобод людини та громадянина; з порушенням установлених законом порядку, засобів, джерел отримання фактичних даних; не уповноваженою на те особою тощо.

Згідно зі ст. 307 Цивільного кодексу України, фізичну особу може бути знято на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку лише за її згодою.

Фіксація діяльності працівників міліції має бути законодавчо обґрунтованою. Фіксацію дій працівника міліції під час виконання службових обов'язків можуть здійснювати тільки за його згодою.

Алгоритм дій працівника міліції в разі виявлення особи, яка неправомірно фіксує виконання його службових обов'язків

Якщо працівник міліції виявив особу, яка фіксує виконання ним службових обов'язків на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку без його згоди, він має попросити призупинити фіксацію. При цьому пояснити особі, що вона не має права здійснювати фіксацію дій працівника міліції без його згоди.

Якщо особа не реагує на попередження працівника міліції, необхідно призупинити дії цієї особи. Для цього необхідно встановити особу, яка вчиняє протиправні дії, тобто попросити надати документи, що посвідчують особу. Відповідно до п. 2 ст. 11 Закону України "Про міліцію", працівники міліції мають право перевіряти в громадян при підозрі в учиненні правопорушень документи, що посвідчу-

ють їх особу, а також інші документи, необхідні для з'ясування питання щодо додержання правил, нагляд і контроль за виконанням яких покладено на міліцію.

Якщо особа відмовляється надати документи, що посвідчують особу, її затримують і доставляють до районного відділу міліції. Відповідно до п. 5 ст. 11 Закону України "Про міліцію", працівники міліції мають право затримувати й тримати в спеціально відведених для цього приміщеннях осіб, які вчинили адміністративні правопорушення, для складання протоколу або розгляду справи по суті, якщо ці питання не може бути вирішено на місці, на строк до трьох годин, а в необхідних випадках для встановлення особи та з'ясування обставин правопорушення – до трьох діб з повідомленням про це письмово прокуророві протягом 24 годин з моменту затримання (це право визнано конституційним, відповідно до Рішення Конституційного Суду України від 11 жовтня 2011 р. № 10-рп/2011). Також право на затримання осіб працівниками міліції передбачено п. 1 ч. 2 ст. 262 Кодексу України про адміністративні правопорушення "Органи (посадові особи), правомочні здійснювати адміністративне затримання". Строки затримання особи встановлено ст. 263 Кодексу України про адміністративні правопорушення "Строки адміністративного затримання".

Після доставляння особи, затриманої за вчинення адміністративного правопорушення, до органу внутрішніх справ про її місцеперебування негайно

повідомляють її родичів, а також, на її прохання, власника відповідного підприємства, установи, організації чи уповноважений ним орган (ч. 2 ст. 261 Кодексу України про адміністративні правопорушення "Адміністративне затримання").

Якщо особу встановлено, складають протокол про адміністративне затримання. У ньому зазначають дату й місце його складання; посаду, прізвище, ім'я та по батькові особи, яка склала протокол; відомості про особу затриманого; час і мотиви затримання. Протокол підписують посадова особа, яка його склала, і затриманий. Якщо затриманий відмовився підписати протокол, у документі зазначають про це (ч. 1 ст. 261 Кодексу України про адміністративні правопорушення "Адміністративне затримання").

Наступним етапом є складання протоколу про адміністративне правопорушення уповноваженими на те посадовими особами органів внутрішніх справ (ст. 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення "Особа, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення"). У ньому зазначають: дату й місце його складання, посаду, прізвище, ім'я, по батькові особи, яка склала протокол; відомості про особу, яку притягають до адміністративної відповідальності (у разі її виявлення); місце, час учинення і суть адміністративного правопорушення; нормативний акт, який передбачає відповідальність за це правопорушення; прізвища, адреси свідків і потерпілих, якщо вони є; пояснен-

ня особи, яку притягають до адміністративної відповідальності; інші відомості, необхідні для вирішення справи. Якщо правопорушенням завдано матеріальної шкоди, про це також зазначають у протоколі.

Протокол підписують особа, яка його склала, й особа, яку притягають до адміністративної відповідальності; за наявності свідків і потерпілих протокол може бути підписаний також і цими особами.

Якщо особа, яку притягають до адміністративної відповідальності, відмовилася підписати протокол, у ньому зазначають про це. Особа, яку притягають до адміністративної відповідальності, має право надати пояснення й зауваження щодо змісту протоколу, які додають до нього, а також викласти мотиви своєї відмови від його підписання (відповідно до ст. 256 Кодексу України про адміністративні правопорушення "Зміст протоколу про адміністративне правопорушення").

Під час складання протоколу особі, яку притягають до адміністративної відповідальності, роз'яснюють її права, передбачені ст. 268 Кодексу України про адміністративні правопорушення, а саме: ознайомлюватися з матеріалами справи, давати пояснення, подавати докази, заявляти клопотання; під час розгляду справи користуватися юридичною допомогою адвоката, іншого фахівця в галузі права, який за законом має право надавати правову допомогу особисто чи за дорученням юридичної особи, виступати рідною мовою та

користуватися послугами перекладача, якщо не володіє мовою, якою ведуть провадження; оскаржити постанову по справі.

Справу про адміністративне правопорушення розглядають у присутності особи, яку притягають до адміністративної відповідальності. За відсутності цієї особи справу може бути розглянуто лише у випадках, якщо є дані щодо своєчасного її сповіщення про місце та час розгляду справи і якщо від неї не надійшло клопотання про відкладення розгляду справи. Про роз'яснення прав особі роблять відмітку в протоколі.

Зразки адміністративно-процесуальних документів наведено в дод. 2.

1.6. Перелік основних прав особи, що зачитують на місці затримання працівники міліції особі, затриманій за підозрою в учиненні злочину чи адміністративного правопорушення

Відповідно до вказівки Міністерства внутрішніх справ України від 18 квітня 2006 р. № 338, **під час затримання особи за підозрою в учиненні злочину зачитують такі її права:**

"Вас затримано за підозрою в учиненні злочину.

Згідно з Конституцією України та чинним законодавством, Ви маєте право на захист.

Ви є вільними у виборі захисника, маєте право на побачення з ним до першого допиту.

Ви маєте право в будь-який час оскаржити в суді

своє затримання; вимагати перевірки судом чи прокурором правомірності затримання.

Ви маєте право знати, у чому Вас підозрюють, надавати докази, заявляти клопотання й відводи.

Ви маєте право давати показання або відмовитися давати показання".

Під час затримання особи за підозрою в учиненні адміністративного правопорушення їй зачитують такі її права:

"Вас затримано у зв'язку з учиненням адміністративного правопорушення.

Згідно з Конституцією України та чинним законодавством, Ви маєте право на захист.

Ви маєте право захищати себе особисто та користуватися правовою допомогою захисника.

Ви маєте право в будь-який час оскаржити в суді своє затримання.

Ви маєте право знати мотиви затримання.

Ви маєте право давати пояснення".

Пам'ятку для затриманих осіб наведено в дод. 3.

РОЗДІЛ 2

ДІЇ ПРАЦІВНИКА МЛПЦІЇ В СИТУАЦІЯХ, ЩО УСКЛАДНЮЮТЬ ОПЕРАТИВНУ ОБСТАНОВКУ

2.1. У разі виникнення пожежі

Виявивши пожежу (загоряння), працівник міліції повинен:

викликати пожежну команду й доповісти оперативному черговому по органу внутрішніх справ;

за наявності потерпілих ужити заходів щодо надання їм невідкладної медичної допомоги;

залучити громадян до гасіння пожежі наявними засобами, особисто брати участь у гасінні пожежі;

організувати охорону майна, винесеного з об'єкта, який зайнявся, а також об'єктів, яким загрожує пожежа;

після прибуття пожежної команди безпосередньо сприяти їй у ліквідації пожежі, евакуації потерпілих і майна;

негайно припиняти спроби сторонніх осіб проникнути в приміщення, що зайнялося;

розпочати опитування громадян для з'ясування причин і виявлення винних у виникненні пожежі;

ужити заходів для припинення паніки й порушення громадського порядку на місці пожежі;

якщо є підстави підозрювати, що мав місце підпал, організувати охорону слідів злочину та інших

речових доказів, ужити заходів для розшуку й затримання злочинця. Одержані дані доповісти начальнику пожежної команди й черговому органу внутрішніх справ;

про подію та вжиті заходи доповісти письмовим рапортом на ім'я начальника органу внутрішніх справ.

Заходи щодо рятування потерпілих з будинків, які горять, та під час гасіння пожежі:

перш ніж увійти до приміщення, що горить, накрийтеся мокрою ковдрою чи будь-яким вологим одягом, щільною тканиною;

відкривайте обережно двері в задимлене приміщення, щоб уникнути посилення пожежі від надходження кисню;

для захисту від чадного газу слід дихати через зволожену тканину;

у сильно задимленому приміщенні рухайтесь поповзом або пригинаючись;

виходити з осередку пожежі необхідно в той бік, звідки віє вітер;

передусім рятуйте дітей, інвалідів та осіб похилого віку;

пам'ятайте, що маленькі діти зострахау часто ховаються під ліжку, у шафу та забиваються в куток;

побачивши людину, на якій горить одяг, поваліть її на землю, швидко накиньте на неї будь-яку ковдру чи покривало (бажано зволожені), щільно притисніть до тіла, за необхідності викличте медичну допомогу;

якщо загорівся ваш одяг, падайте на землю й перевертайтеся палаючою тканиною до землі, щоб збити полум'я, у жодному разі не біжіть, оскільки це посилює вогонь;

під час гасіння пожежі використовуйте вогнегасники, пожежні гідранти, воду, пісок, землю, кошму та інші засоби гасіння вогню;

бензин, гас, органічні масла та розчинники, що зайнялися, гасіть тільки за допомогою спеціальних видів вогнегасників, засипайте піском або ґрунтом, а якщо осередок пожежі невеликий, накрийте щільною зволоженою тканиною чи брезентовим покривалом;

якщо горить електричне обладнання чи проводка, знеструмте їх: вимкніть рубильник, вимикач або електричні пробки, а потім починайте гасити вогонь.

Якщо під час пожежі працівник міліції перебував:

а) у приміщенні:

ви прокинулися від шуму пожежі й запаху диму, не сідайте в ліжку, а скотіться з нього на підлогу та повзть під хмарою диму до дверей вашого приміщення, але не відчиняйте їх відразу;

обережно доторкніться до дверей тильним боком долоні: якщо двері не гарячі, обережно відчиніть їх і швидко виходьте, а якщо гарячі – не відчиняйте їх, адже дим і полум'я не дадуть вийти;

якщо вийти неможливо, щільно закрийте двері, а всі щілини й отвори заткніть будь-якою ткани-

ною, щоб уникнути подальшого проникнення диму, і повертайтеся поповзом углиб приміщення, уживайте заходів до порятунку;

присядьте, глибоко вдихніть повітря, розкрийте вікно, висуньтеся та кричіть: "Допоможіть, пожежа!". Якщо ви не маєте змоги відкрити вікно – розбийте віконне скло твердим загостреним предметом і приверніть увагу людей, які можуть викликати пожежну команду;

якщо ви вибралися через двері, зачиніть їх і поповзом пересувайтеся до виходу з приміщення (обов'язково зачиніть за собою всі двері);

якщо ви перебуваєте у висотному будинку, не біжіть униз крізь вогнище, а намагайтеся врятуватися на даху будівлі, використовуйте пожежну драбину. Під час пожежі заборонено користуватися ліфтами;

б) у лісі, степу та на торфовищі:

не тікайте від полум'я, що швидко наближається, у протилежний від вогню бік, а долайте край вогню проти вітру, закривши голову й обличчя одягом;

з небезпечної зони, до якої наближається полум'я, виходьте швидко, перпендикулярно напряму розповсюдження вогню;

якщо втекти від пожежі неможливо, то вийдіть на відкриту місцевість, увійдіть у водойму або накрийтеся мокрим одягом і дихайте повітрям, що знаходиться низько над поверхнею землі (повітря там менш задимлене, рот і ніс прикривайте одягом або шматком будь-якої тканини);

гасити невеликі низові пожежі можна, забиваючи полум'я гілками листяних порід дерев, заливаючи водою, закидаючи вологим ґрунтом і затоптуючи ногами. Будьте обережні в місцях горіння високих дерев: вони можуть завалитися і травмувати вас;

під час гасіння пожежі не відходьте далеко від доріг і просік, слідкуйте за іншими учасниками гасіння пожежі, підтримуйте з ними зв'язок за допомогою голосу;

особливо будьте обережні в місцях торф'яних пожеж, ураховуйте, що там можуть створюватися глибокі вирви, тому пересувайтеся, перевіряючи палицею глибину шару, що вигорів.

2.2. Під час повені, паводка

Під час повені, паводка працівник міліції має:

доповісти про це оперативному черговому для оповіщення посадових осіб відповідних державних органів і населення про загрозу затоплення;

сприяти евакуації із зони затоплення населення (передусім дітей, жінок, осіб похилого віку та хворих) і майна;

забезпечити порядок на переправі населення із затоплюваних районів;

організувати охорону майна, залишеного без нагляду;

з метою припинення неправдивих чуток і запобігання паніці серед населення, усно попередити осіб, які їх поширюють, а в разі невиконання – зас-

тосовувати передбачені Законом України "Про міліцію" заходи примусу.

Дії в разі загрози виникнення повені, наводка:

за інформацією місцевих органів державної влади чи місцевого самоврядування прибудьте на місце збору мешканців для евакуації;

уважно слухайте інформацію про надзвичайну ситуацію та інструкції про порядок дій, не користуйтеся без потреби телефоном;

зберігайте спокій, надайте допомогу інвалідам, дітям й особам похилого віку;

підготуйте документи, одяг, найнеобхідніші речі, запас продуктів харчування на кілька днів, медикаменти. Складіть усе у валізу. Документи зберігайте у водонепроникному пакеті;

від'єднайте всі електроприлади від електромережі, вимкніть газ;

перенесіть найбільш цінні речі та продовольство на верхні поверхи або підніміть на верхні полиці;

переженіть худобу, яка є у вашому господарстві, на підвищену місцевість, надайте допомогу в цьому іншим громадянам.

Дії в зоні раптового затоплення під час повені, наводка:

уживайте заходів для припинення паніки;

швидко зберіть необхідні документи, цінності, ліки, продукти та інші необхідні речі;

надайте допомогу дітям, інвалідам й особам

похилого віку. Вони підлягають евакуації в першу чергу;

за можливості, негайно залишіть зону затоплення; перед виходом з будинку вимкніть прилади електро- та газопостачання, загасіть вогонь у грубах. Зачиніть вікна та двері, якщо є час, закрийте вікна й двері першого поверху дошками (щитами);

відчиніть хлів – дайте худобі можливість рятуватися;

підніміться на верхні поверхи. Якщо будинок одноповерховий – на горішні приміщення;

до прибуття допомоги залишайтеся на верхніх поверхах, дахах, деревах чи інших підвищеннях, сигналізуйте рятувникам, щоб вони мали змогу швидко вас знайти;

перевірте, чи немає поблизу постраждалих, надайте їм, за можливості, допомогу;

потрапивши у воду, зніміть із себе важкий одяг і взуття, відшукайте поблизу предмети, якими можна скористатися до отримання допомоги;

забезпечте охорону громадського порядку та контроль за заповненням рятувальних засобів (катери, човни, плоту тощо).

2.3. Під час сильного вітру, шквалу та смерчу

Під час сильного вітру, шквалу або смерчу працівник міліції повинен:

зв'язатися з оперативним черговим по органу внутрішніх справ і доповісти йому обстановку;

посилити нагляд за рухом транспорту й пішо-

ходів, попередити водіїв і громадян про можливі наслідки урагану чи хуртовини;

надавати допомогу потерпілим і громадянам, які перебувають у безпорадному стані, на вулицях та в інших громадських місцях;

сприяти мобілізації працездатного населення, транспортних засобів для розчищення проїжджої частини магістралей, вулиць, доріг і занесених будинків.

Дії в разі загрози стихійного лиха, отримання штормового попередження:

уважно слухайте інформацію засобів масової інформації про обстановку (час, напрямок руху та силу вітру), рекомендації про порядок дій;

надайте допомогу інвалідам, дітям й особам похилого віку;

підготуйте документи, одяг і зберіть найнеобхідніші й цінні речі, запас продуктів харчування на кілька днів, питну воду, медикаменти, кишеньковий ліхтарик, приймач на батареях;

підготуйтеся до відключення електромережі, перекрийте газові крани, загасіть вогонь у грубах;

приберіть майно з двору та балконів у будинок (підвал), обріжте сухі дерева, що можуть завдати шкоди житлу, автомобіль поставте в гараж;

перенесіть на підлогу речі, які можуть упасти й завдати травм. Переставте ліжка від вікон із великими шибамі;

щільно закрийте вікна, двері, горищні люки та вентиляційні отвори; віконне скло заклейте, за

можливості, захистіть віконницями або щитами;
навчіть дітей, як діяти під час стихійного лиха,
не відправляйте їх у ці дні в дитячий садок і школу;
перейдіть у більш стійку капітальну будівлю,
сховайтеся в підвалі чи віддаленому від дерев і
будинків погребі;

худобу поставте в капітальному хліві, двері та
ворота щільно зачиніть;

якщо ви в човні й отримали штормове попередження
або бачите наближення негоди, негайно
пливіть до берега.

Дії під час стихійного лиха:

уживайте заходів для уникнення паніки, за
необхідності надайте допомогу інвалідам, дітям, осо-
бам похилого віку, сусідам;

закрийте вікна та відійдіть від них подалі;

загасіть вогонь у грубах, вимкніть прилади елек-
тро- та газопостачання;

зберіть документи, одяг і найнеобхідніші та
цінні речі, продукти харчування на кілька днів,
питну воду, медикаменти, ліхтарик, приймач на
батареях, засоби зв'язку;

перейдіть у безпечне місце, сховайтеся у вну-
трішніх приміщеннях (коридорі, ванній кімнаті,
коморі чи підвалі), увімкніть приймач, засоби зв'яз-
ку для отримання інформації;

не намагайтеся перейти в іншу будівлю – це не-
безпечно;

не користуйтеся ліфтами, оскільки електроне-
режу можуть раптово вимкнути;

якщо лихо застало вас на вулиці, минайте хиткі будівлі та будинки з хитким дахом, адже вони руйнуються дуже швидко; за можливості, заховайтеся в підвал найближчого будинку;

якщо ви на відкритій місцевості, притисніться до землі на дні будь-якого заглиблення (яру, канами, кювету), захищаючи голову одягом чи гілками дерев;

якщо ви їдете автомобілем, зупиніться, не намагайтеся пересидіти в ньому, виходьте й швидко ховайтеся в міцній будівлі або на дні будь-якого заглиблення;

уникайте різноманітних споруд підвищеного ризику, мостів, естакад, трубопроводів, ліній електромереж, водойм, потенційно небезпечних промислових об'єктів і дерев;

не наближайтеся до води, сильні вітри здійсмають величезні хвилі, які, накочуючись на берег, здатні збити з ніг і затягти на глибину.

2.4. Під час землетрусу

Під час землетрусу працівник міліції має:

з'ясувати обстановку в районі свого перебування;

установити зв'язок з оперативним черговим органу внутрішніх справ, доповісти йому обстановку;

позначити місця, небезпечні для руху транспорту й пішоходів, і забезпечити безпеку їх прямування;

ужити заходів для рятування людей і майна, виведення потерпілих і направлення їх до пунктів медичної допомоги, а також для локалізації пожеж;

ужити заходів для припинення неправдивих чуток і запобігання паніці серед населення.

Дії під час землетрусу:

дійте негайно, щойно відчуєте коливання ґрунту чи споруди; головна небезпека, яка вам загрожує, – це предмети й уламки, що падають;

якщо є можливість (ви перебуваєте на першому або другому поверхах), швидко залиште будинок і відійдіть від нього на відкрите місце;

якщо ви перебуваєте вище другого поверху, негайно залишіть кутові кімнати;

якщо ви не маєте змоги залишити приміщення, станьте в отворі дверей несучих конструкцій або в кутку кімнати, подалі від вікон і важких предметів;

якщо ви перебуваєте у висотній споруді вище п'ятого поверху, не біжіть до сходів або ліфтів: вихід зі споруди заповнюватиметься людьми, а ліфт може заклинити або його знеструмлять;

залишайте будинок швидко, але обережно, остерігайтесь уламків, електричних дротів та інших джерел небезпеки;

намагайтеся віддалитися від високих споруд, шляхопроводів, мостів і ліній електропередач;

якщо ви їдете автомобілем, зупиніться, відчиніть двері та залишайтеся в автомобілі до припинення коливань;

перевірте, чи немає поблизу постраждалих, сповістіть про них рятувальників та, за можливості, надайте допомогу.

2.5. У разі розливу ртуті

Ртуть – метал сріблясто-білого кольору, у звичайних умовах рідина, яка внаслідок удару розділяється на дрібні кульки, у 13,5 разів важча за воду. Температура плавлення – 38,87°С. З підвищенням температури випаровування ртуті збільшується. Пари ртуті та її сполуки дуже отруйні. Після потрапляння до організму людини через органи дихання ртуть акумулюється і залишається там на все життя.

Симптоми гострого отруєння виявляються через 8–24 год: загальна слабкість, головний біль, підвищення температури, згодом – біль у животі, розлад шлунка, запалення ясен.

Якщо в приміщенні розбито ртутний термометр:

виведіть із приміщення всіх, передусім дітей, інвалідів, осіб похилого віку;

відчиніть настіж усі вікна в приміщенні;

максимально ізолюйте від людей забруднене приміщення, щільно зачиніть усі двері;

захистіть органи дихання хоча б вологою марлевою пов'язкою;

негайно починайте збирати ртуть: збирайте спринцівкою великі кульки й відразу скидайте їх у

скляну банку з розчином (2 г перманганату калію (марганцівка) на літр води), дрібніші кульки збирайте щіточкою на папір і теж скидайте в банку. Банку щільно закрийте кришкою. Використовувати пілосос для збирання ртуті заборонено;

вимийте забруднені місця мильно-содовим розчином (400 г мила і 500 г кальцинованої соди на 10 л води) або розчином перманганату калію (20 г на 10 л води);

зачиніть приміщення після обробки так, щоб не було сполучення з іншими приміщеннями, провітрюйте його протягом трьох діб;

намагайтеся утримувати в приміщенні температуру не нижче ніж 18–20°C для скорочення термінів обробки протягом проведення всіх робіт;

вичистіть і промийте міцним, майже чорним розчином перманганату калію підшви взуття, якщо ви наступили на ртуть.

Якщо ртуті розлито більше ніж у термометрі:

уживайте заходів для уникнення паніки;

виведіть із приміщення всіх людей, надайте допомогу дітям, інвалідам й особам похилого віку – вони підлягають евакуації в першу чергу;

захистіть органи дихання засобами індивідуального захисту або хоча б вологою марлевою пов'язкою;

відчиніть настіж усі вікна;

ізолюйте забруднене приміщення, щільно зачиніть усі двері;

швидко зберіть документи, цінності, ліки, продукти та інші необхідні речі;

вимкніть прилади електро- та газопостачання, загасіть вогонь у грубах перед виходом з будинку;

негайно викликайте фахівців через місцевий державний орган з питань надзвичайних ситуацій і цивільного захисту населення, повідомте оперативного чергового по органу внутрішніх справ.

Заходи з нейтралізації значної кількості ртуті та її парів називають *демеркурузацією*.

2.6. У разі виникнення радіаційної небезпеки

У разі виникнення радіаційної небезпеки працівник міліції має:

негайно доповісти про це оперативному черговому по органу внутрішніх справ;

ужити можливих заходів особистої безпеки, для рятування людей, виведення (вивезення) потерпілих і надання їм необхідної допомоги;

ужити заходів з недопущення в зону радіаційної небезпеки людей, тварин і транспорту, які не беруть участі в ліквідації наслідків;

вказувати маршрути виходу населення з небезпечної зони, шляхи об'їзду для транспорту;

здійснювати сприяння в мобілізації транспорту та працездатного населення для проведення рятувальних і невідкладних аварійно-відновлювальних робіт.

Дії в разі загрози виникнення радіаційної небезпеки:

зменшіть проникнення радіаційних речовин у приміщення. Для цього щільно закрийте вікна та двері, щілини заклейте;

підготуйтеся до можливої евакуації: упакуйте в герметичні пакети та складіть у валізу документи, цінності й гроші, предмети першої необхідності, ліки, мінімум білизни, одягу, запас консервованих продуктів на дві–три доби, питну воду, підготуйте найпростіші засоби санітарної обробки (мильний розчин для обробки рук);

перед виходом із приміщення від'єднайте всі прилади від електромережі, вимкніть газ і воду;

прибувши на нове місце перебування, здійсніть дезактивацію засобів захисту, одягу, взуття та санітарну обробку шкіри на спеціально обладнаному пункті або ж самостійно (зняти верхній одяг, ставши спиною проти вітру, витрусити його; повісити одяг на перекладину, віником або щіткою змести з нього радіоактивний пил і вимити водою; обробити відкриті ділянки шкіри водою чи розчином (типу ІПП-8), який буде видано кожному. Для обробки шкіри можна використовувати марлю чи рушник).

ПАМ'ЯТАЙТЕ!

Для харчування слід використовувати лише продукти, що зберігалися в зачинених приміщеннях, консервовані й не зазнали радіоактивного забруднення; не вживайте овочів, які росли на заб-

рудненому ґрунті; не пийте молоко від корів, які пасуться на забруднених пасовиськах.

Не пийте воду з відкритих джерел, мереж водопостачання після офіційного оголошення радіаційної небезпеки, колодязі накрийте.

Уникайте тривалого перебування на забрудненій території.

У приміщеннях щодня робіть вологе прибирання, бажано з використанням засобів для миття.

У разі перебування на відкритій забрудненій радіоактивними речовинами місцевості, обов'язково використовуйте засоби захисту: для захисту органів дихання – протигаз, респіратор, ватно-марлеву чи протипилову пов'язку, зволожену марлеву пов'язку, хустину чи будь-яку частину одягу; для захисту шкіри – спеціальний захисний одяг типу ОЗК, плащ із капшоном, накидку, комбінезон, гумове взуття й рукавиці.

2.7. У разі виникнення хімічної небезпеки

Аварії (катастрофи) на підприємствах, транспорті та продуктопроводах можуть супроводжуватися викидом (випливом) в атмосферу і на прилеглу територію небезпечних хімічних речовин (НХР), таких як хлор, аміак, синильна кислота, фосген, сірчаний ангідрид та ін. Це становить серйозну небезпеку для населення: заражене повітря вражає органи дихання, а також очі, шкіру й інші органи.

У разі виникнення хімічної небезпеки працівник міліції має:

негайно доповісти про це оперативному черговому;

ужити можливих заходів особистої безпеки, для рятування людей, виведення (вивезення) потерпілих і надання їм необхідної допомоги;

ужити заходів для недопущення в зону хімічної небезпеки людей, тварин і транспорту, які не беруть участі в ліквідації наслідків;

вказувати маршрути виходу населення з небезпечної зони, шляхи об'їзду для транспорту;

здійснювати сприяння в мобілізації транспорту та працездатного населення для проведення рятувальних і невідкладних аварійно-відновлювальних робіт.

Дії в разі загрози виникнення хімічної небезпеки

Сирени та переривчасті гудки підприємств – це сигнал "Увага всім!". Негайно зв'яжіться з оперативним черговим по органу внутрішніх справ, увімкніть приймач радіотрансляційної мережі або телевізор. Уважно слухайте інформацію про надзвичайну ситуацію та порядок дій.

Алгоритм дій аналогічний тому, що передбачений у разі загрози виникнення радіаційної небезпеки.

Дії в разі раптового виникнення хімічної небезпеки

Алгоритм дій аналогічний тому, що передбачений у разі раптового виникнення радіаційної небезпеки.

Додатково:

виходьте із зони хімічного зараження в бік, перпендикулярний напрямку вітру, обходьте тунелі, яри, лощини – у низинах може бути висока концентрація НХР;

у разі виникнення підозри на ураження НХР, уникайте будь-яких фізичних навантажень, необхідно пити багато рідини (чай, молоко, сік, вода) та звернутися до медичного закладу;

вийшовши із зони зараження, зніміть верхній одяг, ретельно промийте очі, ніс і рот, прийміть душ.

ПАМ'ЯТАЙТЕ!

Долікарська допомога ураженим НХР в осередку хімічного ураження полягає в захисті органів дихання, видаленні й знезараженні стійких НХР на шкірі, слизових оболонках очей, одязі та негайній евакуації за межі зараженої зони.

За необхідності слід відправити потерпілого до медичного закладу.

2.8. Під час дорожньо-транспортної події

Під час дорожньо-транспортної події працівник міліції повинен:

доповісти про подію оперативному черговому по органу внутрішніх справ, за можливості – також черговому підрозділу Державної автомобільної інспекції;

якщо є потерпілі, які перебувають у безпорадному чи небезпечному для життя або здоров'я стані,

надати їм у межах наявних можливостей невідкладну допомогу, викликати швидку допомогу;

затримати водіїв, транспорт, що брали участь у події, вилучити посвідчення на право керування транспортом і ключі;

позначити й відгородити зону аварії, щоб запобігти нещасним випадкам;

організувати охорону місця події;

установити й стисло опитати учасників та очевидців події, уточнити обставини, за яких вона сталася;

якщо внаслідок події виникли затори й інші ускладнення руху транспорту та пішоходів, установити новий напрямок руху (об'їзд), а якщо це здійснити неможливо, за допомогою водіїв інших транспортних засобів звільнити проїжджу частину від пошкодженого транспорту, однак перед цим зробити відмітки на місцевості про розміщення пошкодженого транспорту, потерпілих і сліди гальмування транспортних засобів, які брали участь у події;

якщо особа, винна в учиненні дорожньо-транспортної події, зникла з місця події, але одержані дані свідчать, що її можливо затримати за "гарячими слідами", слід негайно передати дані оперативному черговому по органу внутрішніх справ;

після прибуття працівників Державної автомобільної інспекції або слідчо-оперативної групи на місце події доповісти про її обставини, передати документи, вилучені у водіїв, після чого діяти за

вказівкою старшого слідчо-оперативної групи й оперативного чергового;

про подію та вжиті заходи доповіді письмовим рапортом на ім'я начальника органу внутрішніх справ.

2.9. У разі обривання повітряних дротів високої напруги

У разі виявлення обривання повітряних дротів високої напруги працівник міліції повинен:

установити шляхи об'їзду й обходу обірваного дроту, що під напругою лежить на землі, у місцях руху транспорту й пішоходів;

за наявності осіб, які перебувають у безпорадному чи небезпечному для життя й здоров'я стані, організувати надання їм невідкладної медичної допомоги. Необхідно пам'ятати, що торкатися до обірваного дроту можна тільки за умови наявності на руках і ногах ізоляційного одягу (гумових рукавичок і чобіт) або з допомогою предметів, які мають електроізоляційні властивості (дошки, дерев'яні палки тощо);

доповіді оперативному черговому по органу внутрішніх справ і викликати на місце аварійну бригаду підприємства з ремонту зовнішніх електромереж;

після прибуття на місце аварійної бригади забезпечувати охорону місця обриву. Про усунення пошкодження та інші вжиті заходи доповіді

оперативному черговому по органу внутрішніх справ, а потім письмовим рапортом на ім'я начальника органу внутрішніх справ.

2.10. У разі катастрофи, аварії на транспорті

У разі катастрофи, аварії на транспорті працівник міліції повинен:

негайно доповісти в чергову частину про час, місце, обставини й орієнтовні масштаби катастрофи (аварії);

уживати заходів для порятунку людей, державного, громадського й особистого майна; до прибуття пожежної команди організувати гасіння пожежі;

організувати надання невідкладної допомоги потерпілим і направлення їх до лікувальних закладів, а також охорону майна, залишеного без нагляду;

не допускати сторонніх осіб на місце події, крім осіб, залучених до ліквідації її наслідків;

уживати заходів щодо забезпечення недоторканності транспортних засобів до прибуття осіб, призначених для розслідування (за винятком випадків, коли потрібно врятувати потерпілих);

забезпечити охорону громадського порядку на місці події до прибуття додаткових нарядів міліції;

у необхідних випадках сприяти мобілізації працездатного населення, транспорту й інших засобів для ліквідації наслідків аварії.

РОЗДІЛ 3

ДІЇ ПРАЦІВНИКА МІЛІЦІЇ В РАЗІ ОТРИМАННЯ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ЗЛОЧИНИ. ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ

Ефективність виконання поставлених перед органами внутрішніх справ завдань у сучасних умовах залежить, насамперед, від високого рівня професіоналізму особового складу, правильних дій у разі ускладнення оперативної обстановки, учинення правопорушення чи злочину. Забезпечення безпеки працівника міліції під час виконання службових обов'язків залежить від уміння правильно оцінити одержану інформацію, своєчасно доповісти оперативному черговому по органу внутрішніх справ, грамотно визначити план дій, застосовувати теоретичні знання та набуті практичні навички спілкування з різними категоріями населення, використання заходів і засобів примусу.

Інформацію про правопорушення чи злочин працівник міліції отримує різними способами:

- від чергового по органу внутрішніх справ;
- від потерпілої особи, свідка;
- безпосередньо виявляє сам.

Залежно від способу отримання інформації, працівник міліції може опинитися в ситуації дефіциту часу, що призводить до помилок у виборі тактики дій, підвищення ймовірності отримати

поранення. Перебіг подій буде залежати від особистого досвіду участі в таких ситуаціях, злагодженості дій напарника, психологічної готовності до виконання функціональних обов'язків.

3.1. Загальний алгоритм дій працівника міліції

Пропонований алгоритм дій має універсальний характер, він спрямований допомогти працівнику міліції обрати правильну послідовність дій, навіть коли час обмежений. Зокрема, працівник міліції має:

- а) опрацювати отриману інформацію;
- б) визначити ступінь соціальної небезпеки;
- в) доповісти оперативному черговому по органу внутрішніх справ;
- г) розподілити обов'язки між працівниками (наряду, групи тощо);
- г) прибути на місце події;
- д) ужити заходів для припинення протиправних дій.

Правильна послідовність і повнота виконання зазначених дій нададуть можливість підвищити ефективність виконання службових обов'язків. Зокрема:

- а) під час опрацювання отриманої інформації слід:
  - уточнити місце й час події, кількість учасників;
  - визначити, під дію положень якого кодексу (Ко-

дексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України) підпадає ця ситуація;

з'ясувати, чи є постраждалі, чи необхідна їм медична та інша допомога;

б) визначаючи ступінь соціальної небезпеки, необхідно:

з'ясувати, чи наявна зброя у правопорушників;

змоделювати можливий розвиток подій;

з'ясувати ступінь загрози цієї ситуації для сторонніх громадян;

визначити рівень небезпеки для працівників міліції;

розрахувати кількісне співвідношення працівників міліції та правопорушників;

визначити необхідність залучення додаткових сил для припинення правопорушення, розшуку осіб, яких підозрюють у вчиненні злочину, охорони місця події;

розробити попередній план дій;

в) у доповіді оперативному черговому по органу внутрішніх справ указують:

спосіб отримання повідомлення;

установчі дані на особу, яка надала інформацію;

місце, час, обставини події;

загальний план дій, необхідність допомоги;

г) під час розподілу обов'язків між працівниками міліції слід:

здійснити розподіл обов'язків між працівниками, з огляду на рівень підготовки, професійного досвіду;

визначити послідовність дій, розміщення кожного з міліціонерів, застосування засобів примусу; обрати умовні сигнали;

визначити послідовність дій у разі ускладнення обстановки, виникнення непередбачуваних обставин;

г) після прибуття на місце події:

порівняти отриману інформацію з реальною обстановкою;

скорегувати план дій;

проінформувати оперативного чергового по органу внутрішніх справ про реальну обстановку та скорегований план дій;

дочекатися прибуття інших нарядів (груп) для спільних дій;

д) уживаючи заходів для припинення протиправних дій, необхідно:

надати долікарську допомогу постраждалим;

організувати охорону місця події;

опитати потерпілих, свідків;

організувати розшук, а в разі необхідності – переслідування підозрюваних осіб;

затримати осіб, причетних до вчинення правопорушення (злочину).

3.2. Особливості спілкування

У зв'язку з негативним ставленням значної частини населення до працівників міліції, останні часто змушені діяти без необхідної підтримки населення та в умовах відкритої протидії з боку

правопорушників. Намагання приховати достовірну інформацію, вплинути на рішення, що приймають працівники міліції, або спровокувати їх на незаконні дії стали поширеним явищем.

Під час спілкування з громадянами працівникам міліції доводиться розв'язувати проблеми негативного оцінювання їх дій, брутальності, погроз, спроб принизити їх гідність, спровокувати на перевищення службових повноважень.

Протидіючи будь-яким провокаційним діям, працівник міліції має контролювати власну поведінку.

Не приймайте поспішних рішень, намагайтеся встановити зв'язок між подіями, що відбуваються. Заходи мають бути адекватними вчиненим неправомірним діям. Слід пам'ятати, що спроби чинити тиск на знервовану людину призводять до загострення конфлікту. Зазнавши образи чи приниження, порушник може втратити здатність об'єктивно оцінювати ситуацію, стане виявляти агресію, спрямує зусилля на пошуки помилок у діях працівника міліції. У цій ситуації необхідно діяти рішуче та виважено, надавши можливість особі висловитися, але не допускати образливих висловів, погроз і дій стосовно працівника міліції. Попередьте особу, посилаючись на конкретні статті Кодексу України про адміністративні правопорушення чи Кримінального кодексу України, про адміністративну або кримінальну відповідальність за злісну непокору законному розпорядженню або вимозі працівника міліції, його

образу, чинення опору, погрозу насильницькими діями стосовно його життя та здоров'я.

Найдієвішим заходом профілактики екстремальних ситуацій є встановлення працівником міліції причетності підозрюваної особи до кримінального середовища. Переважна більшість раніше засуджених осіб намагається приховати свої зв'язки зі злочинним світом. Наукові дослідження свідчать, що людина через мову отримує близько 35 % інформації, а 65 % – через вираз обличчя, пози, жести, ходу тощо.

До основних методів, з допомогою яких можлива діагностика причетності особи до кримінального середовища, належать такі:

вивчення й оцінювання зовнішнього вигляду (одяг, зачіска, наявність татуювань тощо);

аналіз поведінки особи;

оцінювання особливостей спілкування й оточення особи (специфіка комунікації, порядок звертання людей один до одного, використання прізвиськ тощо);

оцінювання мовлення (наявність елементів кримінального жаргону, спрямованість і зміст мовної діяльності).

Вивчення й оцінювання зовнішнього вигляду (татуювання, одяг)

Під час оцінювання зовнішнього вигляду доцільно звертати увагу на татуювання. Татуювання певного змісту свідчать про приналежність їх власника до кримінального середовища, відповідний

авторитет у колі злочинців, злочинну спеціалізацію, можливі подальші кримінальні наміри тощо. Найбільший інтерес становлять татуювання, нанесені на відкриті частини тіла (кисті рук, пальці, обличчя, шию).

З віком частина злочинців намагається позбутися татуювань, усвідомлюючи їх демаскувальні властивості, однак на їх місці залишаються характерні шрами, рубці (форма, розмір, розміщення).

Для осіб, які відбули тривалий термін покарання й нещодавно звільнилися, характерною ознакою є відсутність смаку в носінні цивільного одягу (схильність до старомодних піджаків, пальт, яскравих сорочок, краваток або шкарпеток); незнання, у зв'язку з тривалою ізоляцією від суспільства, модних тенденцій в одязі. Подеколи для них характерне поєднання дорогих елементів одягу з дешевими, надмірна кількість прикрас (каблучок, ланцюжків, брошок тощо).

Оцінювання динаміки поведінки людини

Деякі динамічні особливості поведінки осіб можуть свідчити про тривале перебування в обмеженому просторі, тісній камері (ходіння – три кроки вперед і три назад; жестикуляція руками дуже близько до тулуба; прагнення відпочивати навприсядки). Іноді особи, які відбували покарання, мимоволі закладають руки за спину під час руху. Обережність і посилена підозріливість часто виявляються в поворотах голови вбік для перевірки наявності стеження.

Крім того, тривале перебування в місцях позбавлення волі може змінити психічні особливості людини. Зокрема, у цих осіб виявляється підвищена нервозність, запальність, нестриманість під час мовлення та у вчинках, агресивність, неадекватна реакція на зауваження, критику.

Оцінювання специфіки спілкування й оточення людини (прізвиська, кримінальна жестикуляція)

Виразною ознакою кримінального середовища є звернення один до одного за прізвиськом. Людина, яка вперше потрапляє до слідчого ізолятора, у в'язницю чи колонію, неодмінно отримує прізвисько. Деякі особи можуть мати їх декілька. Прізвисько, зазвичай, виражає авторитет людини в кримінальному середовищі. Звернення за прізвиськами стає звичним, тому згодом на це не зважають. У середовищі сучасної молоді також часто використовують прізвиська, однак вони відображають здебільшого ім'я або прізвище людини.

У кримінальному середовищі зазвичай використовують жести, що мають особливий підтекст, є знаками. Добре відомою є система жестів, які виконують з допомогою кисті руки (наприклад, відкрита долоня з притиснутим великим пальцем – "тут присутній донощик", "стукач"; відкрита долоня з притиснутим мізинцем – "обережно, тут чужі люди"; два пальці, вказівний і середній, притиснуті до щоки поряд з ротом – "за нами стежать" тощо).

Оцінювання мовлення (кримінальний жаргон)

Однією з основних демаскувальних ознак мовлення осіб, причетних до кримінального середовища, є вживання жаргонних слів і висловів ("блатна музика", або "феня"). Знання значень уживаних у злочинському жаргоні слів дає змогу встановити приналежність людини до кримінального середовища.

Іншою ознакою, що вказує на причетність людини до кримінального середовища, є специфіка спілкування, його спрямованість. Зазвичай цих осіб насамперед цікавлять способи та прийоми швидкого збагачення, організація вільного часу, застілля, азартні ігри, жінки тощо. Досвідчені злочинці досить добре знають кримінально-правові норми, можуть точно назвати номер відповідної статті Кримінального кодексу, процитувати дослівно її цілком або частково.

Прийоми діагностування брехні та нещирості в поведінці людини

Виявити брехню та нещирість у поведінці людини досить складно, оскільки особа, у зв'язку з різними причинами (брак життєвого досвіду, низький освітній рівень), може помилятися, тому очевидна хибність висловлювань не завжди є свідченням умисного спотворення інформації.

Часто діагностування нещирості в поведінці людини здійснюють на основі її невербальних (немовних) реакцій. Підсвідомість працює поза

контролем людини. Тому можна спостерігати суперечність між висловлюваннями, з одного боку, і рухами тіла, позами, мімікою і жестами – з іншого (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Невербальний жест	Трактування
Руки зчеплені на грудях	Оборонна позиція (самоствердження)
Легке постукування по столу	Нетерплячість
Молитовно складені долоні, пальці злегка розставлені	Відчуття переваги: співрозмовник уважає, що він хитріший, має більше можливостей для розв'язання проблеми
Співрозмовник потирає очі	Недовіра
Співрозмовник гризе нігті	Хвилювання, невпевненість, страх
Незначний нахил голови	Зацікавленість, спокій, задоволеність

Уміння виявити відповідність (або суперечливість) між мовними та немовними повідомленнями є важливою передумовою точності оцінювання інформації, отриманої від співрозмовника. На-

самперед слід звертати увагу на погляд людини. Відомо, що під час нормального контакту погляди людей зустрічаються близько двох третіх усього часу спілкування (виняток становлять звичаї народів сходу, за якими не прийнято дивитися прямо в обличчя співрозмовника). Якщо людина нещира або приховує що-небудь, її очі зустрічатимуться з очима співрозмовника менше ніж третину часу спілкування.

Продовгувата посмішка співрозмовника (губи утворюють довгасту лінію, а усмішка не здається глибокою) указує на зовнішнє прийняття, офіційну ввічливість людини, але не на щиру її участь у спілкуванні чи вияв симпатії.

Оборонна позиція й антагонізм (схильність до протидії) виявляються через щільно стиснутий рот і м'язи щелепи, а також косий погляд у напрямі співрозмовника.

Людина, яка демонструє відкритість і справжню увагу, використовує "відкриті" жести та дії:

відкриті руки (руки зігнуті в ліктях, злегка розведені вбік долонями вгору);

рука на грудях (притиснута до грудей рука означає чесність і відкритість);

розстебнуті гудзики костюма (піджака, пуловера);

широка відкрита посмішка (рот відкритий, видно зуби).

Якщо в процесі спілкування не спостерігається таких дій особи, можна дійти висновку про нещирість її поведінки. Virізняють також жести, що

демонструють закритість, а то й ворожість (наприклад, схрещені на грудях руки, відвернутий корпус, схрещення ніг під час сидіння на стільці, розглядування співрозмовника скоса тощо).

До жестів, які свідчать про ймовірну нещирість, зазвичай, належать такі:

захист рота рукою (рука прикриває рот, великий палець притиснутий до щоки);

дотик до носа (легкі дотики до ямочки під носом або один швидкий, майже не помітний дотик до носа);

потирання повік;

відтягування комірця сорочки;

часте пригладжування волосся.

Нерідко людина, яка хвилюється (бреше), виявляє нервозність, що виражається в періодичному покашлюванні, частому курінні цигарок, непосидючості на стільці, постукуванні по столу, потиранні долонь тощо.

У практичній діяльності працівників міліції є певні прийоми візуального вияву приховування правопорушниками зброї, до яких належать такі:

асиметрична хода;

людина ступає коротший крок тією ногою, з боку якої сховано зброю (у кишені або заткнута за пояс);

короткий помах руки з боку пістолета (інстинктивно ближче до тіла, мовби охороняючи зброю);

під час піднімання сходами або вгору пістолет у кишені або за поясом може змінити положення, людина намагається швидким круговим рухом руки надати зброї вихідного положення;

під час бігу зброю інстинктивно притримують рукою;

під час спілкування з працівником органів внутрішніх справ людина намагається повернутися так, щоб зброя виявилася якомога далі від працівника міліції (виявляється в ледь помітному русі стегна або незначному повороті корпусу, одночасно рука інстинктивно рухається туди, де заховано зброю).

Прийоми психологічного впливу на правопорушників

Психологічний вплив на правопорушника зазвичай передує застосуванню інших форм впливу (фізичної сили, спеціальних засобів, вогнепальної зброї). Навіть традиційний вигук-наказ – "Міліція! Не рухатися!" – має певний психологічний вплив на підозрюваного чи правопорушника.

Головною метою діяльності працівника міліції (навіть у конфліктних ситуаціях) є встановлення співпраці. Важливою умовою досягнення цієї мети є володіння працівником міліції технікою використання вербальних і невербальних засобів впливу, а також застосування різних прийомів психологічного впливу.

Спостереження свідчать, що найбільш привабливою в спілкуванні є плавна, спокійна та розмірена манера мовлення.

Крім цього, ефективність впливу працівника міліції на іншу людину безпосередньо пов'язана з володінням ним арсеналом немовних засобів спілкування.

Елементами невербального спілкування є погляд, міжособистісна дистанція, міміка, пантоміміка й жести, дотик.

Погляд – це ефективний засіб впливу на іншу людину. Є такі його різновиди: контактний – сприяє встановленню контакту та взаємодії (прямий погляд в обличчя з демонстрацією позитивних емоцій); конфліктний (убік, спідлоба, неспокійний, агресивний).

Дистанція між працівником міліції та громадянином виконує різні функції: забезпечення особистої безпеки, здійснення психологічного впливу тощо. Загалом виокремлюють чотири зони міжособистісного простору людини, а саме:

1) інтимна дистанція – до 45 см від тіла співрозмовника;

2) особиста дистанція – від 45 см до 1,2 м (відстань витягнутої руки);

3) соціальна дистанція – від 1,2 до 3,5 м, за якої можливість фізичного контакту замінено на голосовий. Цей вид міжособистісної дистанції найчастіше застосовують при безпосередній взаємодії з правопорушниками та веденні з ними переговорів;

4) публічна дистанція – понад 3,5 м, якої дотримуються під час проведення публічних заходів, зборів, засідань, занять тощо.

Конфліктна ситуація завжди виникає в разі порушення інтимної дистанції. Будь-яка людина інстинктивно намагається не допустити "чужих" в особистий простір.

Жести посідають особливе місце в процесі спілкування, оскільки від них значною мірою залежить взаєморозуміння. Зазвичай виокремлюють п'ять груп жестів:

1) жести-регулятори, що виражають ставлення людини до кого- або чого-небудь (кивок головою, розведення рук тощо);

2) жести-афектори, що відображають емоції людини (підведений великий палець руки, стиснутий кулак);

3) жести-ілюстратори, що підвищують можливості розуміння (потискування рук, коловий рух рукою, жест "відмашки", рух рукою, що ніби з'єднує уявні предмети, тощо);

4) жести-емблеми, що замінюють слова чи фрази (стислі руки на зразок потискування означають "здрасуйте", знак "о'кей");

5) жести-адаптори, що відображають звичні рухи людей під час опанування ситуацією, адаптації (почухування окремих частин тіла, дотик до співрозмовника, перебирання предметів або маніпуляції з ними тощо).

Для працівника міліції важливим є вміння розуміти удавані жести, особливості яких полягають у такому:

а) вони посилюють слабкі емоції (за рахунок посилення рухів рук і корпусу);

б) пригнічують сильні хвилювання (за рахунок інстинктивного обмеження рухів і використання прихованих жестів).

Крім цього, необхідно правильно діагностувати деякі традиційні національні жести (табл. 3.2).

Назва жестів	Стисла характеристика
Жести прихильності	Прикладання руки до грудей; періодичний дотик до співрозмовника тощо
Жести впевненості	З'єднання пальців руки в купол; розгойдування на стільці
Жести оцінки	Почухування вуха, лоба, інших частин обличчя; витягування вказівного пальця вздовж щоки
Жести невпевненості та нервозності	Переплетення пальців рук, пощипування долоні, швидке чухання, смикання, пригладжування пальцями частин тіла, предметів
Жести самоконтролю	Руки заведені за спину, долоня однієї руки стискає іншу; руки розміщено на підлокітниках крісла, а долоні міцно стискають підлокітники
Жести очікування	Потирання долонь; повільне витирання долонь
Жести оцінювання ситуації	Складання рук на грудях; відхилення корпусу тіла назад; дотик пальцем до кінчика носа тощо

Обираючи конкретний прийом психологічного впливу на підозрюваного чи правопорушника, слід ураховувати вид протиправної дії, яку потрібно припинити, досвід кримінальної чи протиправної поведінки, соціальний статус, мотивацію правопоруш-

ника, вік, національність тощо. Конкретний вид впливу, зазвичай, зумовлює відповідні типові реакції.

Отже, чим агресивнішим є правопорушник, тим спокійнішим і стриманішим має бути працівник міліції, намагаючись не допустити насильства.

Щоб запобігти загостренню стосунків із правопорушником, не слід:

підвищувати голос і провокувати громадян;
лаятися;

погрожувати й ображати;

поводитися зарозуміло й іронізувати;

передражнювати, непристойно жестикулювати;
сперечатися;

виправдовуватися;

виявляти формалізм і бюрократизм;

принижувати гідність (навмисно або ненавмисно).

Прийоми психологічного впливу на правопорушників можна розділити на чотири групи:

1) інформаційно-психологічні прийоми впливу (звернення, інформування, деталізація проблеми, розкриття юридичного сенсу ситуації тощо);

2) прийоми переговорів і досягнення згоди (установлення контакту, запрошення до діалогу, заклик до спільного мислення, згода, пошук компромісів та ін.);

3) прийоми непрямого й директивного впливу для зміни поведінки правопорушників (похвала й позитивна оцінка людини, зобов'язання, демонстрація помилки, нейтралізація настороженості, вичікування, сковування дій, залежність тощо);

4) прийоми дезорієнтації (несподіваний рух, захоплення зненацька, приховування інформації, уявна згода, імітація дій та ін.).

Поділ усіх прийомів на зазначені групи умовний, оскільки в реальній ситуації взаємодія працівника органу внутрішніх справ із громадянином передбачає й інші складові, що забезпечує ефективність загального психологічного впливу.

РОЗДІЛ 4

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКА МІЛІЦІЇ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОСОБИСТОГО ОГЛЯДУ Й ОГЛЯДУ РЕЧЕЙ ЗАТРИМАНОГО

Виконання службових обов'язків вимагає від працівника міліції спілкування з різними категоріями населення. Він має здійснювати перевірку документів, оглядати помешкання та інші приміщення, проводити затримання, доставляти затриманих до органу внутрішніх справ тощо. Виконання цих обов'язків передбачає небезпеку для здоров'я, а іноді – й життя міліціонера.

Гарантія особистої безпеки працівника міліції полягає не лише в отриманні ним належної теоретичної та спеціальної фізичної підготовки, забезпечення озброєнням, спеціальними засобами, а й дотриманні та здійсненні заходів безпеки.

Одним з елементів забезпечення особистої безпеки працівника міліції є проведення особистого огляду й огляду речей. Закон України "Про міліцію", Кодекс України про адміністративні правопорушення, Статут патрульно-постової служби міліції України надають таке право працівникам міліції.

Відповідно до ст. 264 Кодексу України про адміністративні правопорушення, особистий огляд можуть проводити уповноважені на те

посадові особи органів внутрішніх справ, які здійснюють державний нагляд за додержанням установлених правил, а у випадках, прямо передбачених законами України, – також й інших органів. Наприклад, у разі вчинення порушень законодавства про охорону та використання тваринного світу, уповноважені на те посадові особи органів рибоохорони, а також працівники міліції, військовослужбовці та працівники Державної прикордонної служби України можуть проводити в установленому порядку огляд транспортних засобів.

Особистий огляд може проводити уповноважена на те особа однієї статі з особою, яку оглядають, у присутності понятих тієї самої статі.

Огляд речей, ручної кладі, багажу, знарядь полювання й лову риби, здобутої продукції, транспортних засобів та інших предметів здійснюють, зазвичай, у присутності особи, у власності (володінні) якої вони є. У невідкладних випадках зазначені речі, предмети можуть оглядати за участю двох понятих за відсутності власника (володільця).

Про особистий огляд, огляд речей складають протокол або роблять відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення.

Стаття 239 Статуту патрульно-постової служби міліції України визначає, що огляд зовнішнього одягу, речей злочинця й особи, затриманої за

підозрою в учиненні злочину, є попереджувальним заходом, спрямованим на забезпечення особистої безпеки міліціонера, що має на меті вилучення зброї та інших предметів у затриманого, які можуть бути використані ним для нападу на міліціонера й інших громадян.

4.1. Правила особистої безпеки

Перед проведенням особистого огляду слід дотримуватися таких правил:

не дозволяйте затриманому уповільнювати темп – вимагайте негайного виконання ваших наказів;

не задовольняйте прохання затриманого, доки його не буде ретельно оглянуто;

пам'ятайте, що ви можете недооцінити можливості затриманого. Не виключено, що, зовні спокійний, він може зовсім інакше поводитися, якщо відчує послаблення вашої уваги й охорони;

не стійте обличчям до обличчя зі злочинцем, накажіть йому повернутися спиною, це ускладнить злочинцю можливість оцінити обстановку та здійснити раптовий напад на вас;

під час проведення особистого огляду не тримайте пістолет впритул до спини затриманого – він може вас роззброїти. Зброя не має торкатися тіла затриманого;

якщо є службовий собака, то його обов'язково потрібно використовувати під час особистого огляду для охорони працівника, який здійснює огляд;

на місці затримання концентруйте увагу на виявленні речей, якими може скористатися особа для чинення опору чи завдання шкоди працівнику міліції;

під час огляду не слід відповідати на запитання особи, це може бути спробою відволікти увагу працівника міліції з метою вчинення раптового нападу;

у затриманої особи вилучайте цигарки, а також предмети, призначення яких вам невідоме (речі, що викликають підозру, досліджують з погляду вибухонебезпечності);

якщо є можливість, після затримання (у момент затримання) надягніть на особу наручники, а потім проводьте особистий огляд;

під час огляду особа має перебувати в нестійкому положенні чи під больовим впливом;

команди подають упевненим, чітким, гучним голосом;

особистий огляд мають проводити не менше ніж два працівники міліції.

4.2. Тактика проведення особистого огляду

Особистий огляд та огляд речей проводять негайно після затримання особи, яку підозрюють у вчиненні злочину. Підставами для цього є п. 5, 6

ст. 11 Закону України "Про міліцію", ст. 229, 234, 238, 239 Статуту патрульно-постової служби міліції України.

Проведення особистого огляду затриманого доцільно здійснювати, коли затримана особа (група осіб) перебуває в таких положеннях:

стоячи з упором на стіну (дах легкового автомобіля, огорожу, дерево тощо);

стоячи на колінах;

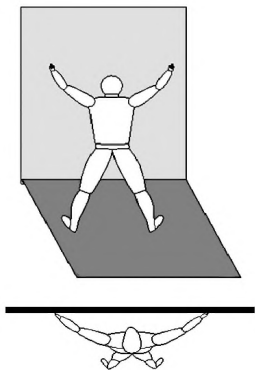
лежачи на животі.

Огляд затриманої особи найбільш безпечно проводити вдвох: один працівник міліції проводить особистий огляд затриманої особи, другий – спостерігає за тим, кого оглядають, і страхує працівника, який проводить огляд.

Під час проведення огляду в положенні затриманої особи стоячи з упором на стіну (рис. 4.1) здійснюють такі заходи:

подати команду затриманому: "Руки вгору!", "Обличчям до стіни!";

якщо відстань до опори значна (необхідно зробити кілька кроків) – "Руки на стіну!", "Крок назад!". Затриманий має стояти, упершись обома розведеними руками на

Рис. 4.1. Стоячи з упором на стіну

опору, із широко розставленими та якомога далі поставленими від точки опори ногами, що дає змогу йому зберігати рівновагу лише з одночасною опорою на всі кінцівки;

працівник, який проводить зовнішній огляд, стоїть лише позаду, будучи готовим будь-якої миті вивести з рівноваги затриману особу;

інший працівник стоїть на безпечній відстані, здійснює прикриття і нагляд за затриманою особою та обстановкою;

працівник, який проводить огляд, стоїть за спиною з правого боку затриманої особи, голова особи має бути повернута в протилежний від працівника міліції бік. Ноги працівника міліції слід розмістити так: ліва ступня – біля внутрішнього боку ступні особи, права ступня – трохи далі, вага тіла перенесена на праву ногу;

після проведення огляду з правого боку працівник міліції переміщується ліворуч і подає команду повернути голову праворуч. Процедура повторюється знову, при цьому працівник міліції, який забезпечує безпеку напарника, переміщується в протилежний бік від місця проведення огляду. Якщо перевіряли правий бік особи, працівник, який страхує, стоїть ліворуч від затриманого (рис. 4.2);

після закінчення огляду на затриманого одягають наручники та доставляють до органу внутрішніх справ.

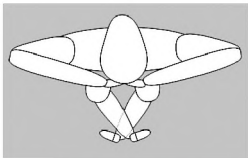

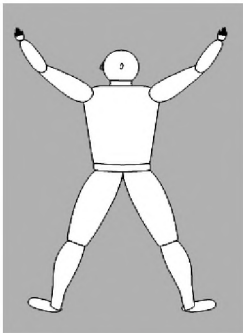
Рис. 4.2. Схема проведення особистого огляду

Працівник міліції, який здійснює спостереження, стоїть з протилежного боку від того, який оглядають. Якщо збільшується ймовірність нападу затриманої особи, працівник, який страшує, приводить зброю в готовність і тримає її націленою на кінцівки затриманої особи. Для уникнення випадкового пострілу палець має лежати на спусковій скобі, а не на спусковому гачку. Слід уникати ситуацій, коли між працівником, який здійснює спостереження, та затриманою особою може опинитися працівник міліції, який проводить цей огляд (оскільки працівник міліції, який проводить огляд, опиниться на лінії вогню). У разі виникнення такої ситуації, працівник міліції, який здійснює спостереження, швидко опускає зброю донизу та переміщується в бік, де не стоїть працівник, який проводить огляд. Після переміщення зброю приводять у готовність.

У ситуаціях, коли опори (стіна, капот автомобіля, дерево тощо) немає або на опорі чи поблизу неї є предмети, що можуть бути використані для

*Рис. 4.3. Стоячи
на колінах*

*Рис. 4.4. Лежачи
на животі*

нападу, огляд підозрюваної особи доцільно проводити в позиції на колінах (рис. 4.3) або лежачи на животі (рис. 4.4).

В обох ситуаціях працівник міліції, який проводить особистий огляд, має контролювати руки затриманого. Якщо огляд проводять у положенні на колінах, працівник подає команди: "Руки вгору!", "Опуститися на коліна!", "Скласти руки в замок і покласти їх на голову!", "Перехрестити ноги!". Після виконання затриманою особою цих команд працівник міліції підходить до особи ззаду, ставить свою ногу на перехрещені ноги особи, ліву руку кладе на руки особи та

відхиляє її назад так, щоб особа, прогинаючись, торкалася коліна працівника міліції, який стоїть на її ногах. Перевірку проводять спочатку з одного боку особи, потім з другого.

Працівник міліції, який здійснює спостереження, поводить так, як визначено у варіанті перевірки в положенні стоячи з упором на стіну.

Якщо затримана особа з певних причин (фізич-

ні вади, поранення тощо) не може перебувати в перелічених вище положеннях, особистий огляд слід проводити в положенні лежачи на животі.

Якщо особа перебуває в горизонтальному положенні, працівник міліції, який проводитиме огляд, подає команду: "Руки, ноги в сторони!", "Голову повернути праворуч (ліворуч)!". Голова затриманої особи має бути повернута в бік, протилежний від того, де стоїть працівник міліції, який проводить огляд. Під час переміщення працівника міліції для огляду з другого боку він подає команду "Голову повернути ліворуч (праворуч)!".

Якщо особа стоїть, їй подають команди, як під час огляду в положенні на колінах, а потім команди "Лягай!", "Руки, ноги в сторони!".

Для уникнення раптового нападу на затриману особу доцільно одягнути наручники в положенні "за спину", зачепивши їх під брючним ременем.

Працівник міліції, який здійснює спостереження, переміщується в бік, куди повернута голова затриманої особи. На нього покладено контроль за рухами особи, особистий огляд якої проводять.

4.3. Послідовність проведення особистого огляду

Під час проведення особистого огляду рекомендується дотримуватися такої послідовності дій:

зняти головний убір затриманого, перевірити наявність зброї, предметів, які можуть бути використані для завдання шкоди;

промацати одяг між лопатками до пояса й від пояса до правої пахви;

промацати праву руку від плечового суглоба до зап'ястя по одягу ззовні та зсередини;

промацати груди, пояс;

обшукати всі кишені піджака, вилучити їх вміст; перевірити, чи немає потаємних кишень або опуклостей на одязі;

промацати краватку й лацкани піджака;

вилучити вміст кишень штанів;

ретельно промацати одяг в ділянці паху; зверху вниз обшукати праву ногу до щиколотки, перевірити манжети штанів, шкарпетки, промацати внутрішню частину носка черевики;

здійснити аналогічні дії з лівим боком; якщо особа має пластирні наклейки, гіпсові та інші пов'язки, то за наявності підозри, що в них може бути щось заховано, їх перевіряють з лікарем або судово-медичним експертом.

якщо особа має пластирні наклейки, гіпсові та інші пов'язки, то за наявності підозри, що в них може бути щось заховано, їх перевіряють з лікарем або судово-медичним експертом.

Рука має ковзати, не відриваючись від поверхні одягу. Не плескайте по одягу, оскільки можна пропустити тонкі й пласкі предмети. Під час поплескування знижується чутливість дотичних рецепторів пальців і долоні. Якщо особа вживає наркотичні засоби, збільшується вірогідність уколотися голкою та отримати зараження крові або небезпечну інфекційну хворобу. Слід пам'ятати, що зброю може бути приховано в найрізноманітніших місцях.

Якщо виявлено небезпечні речі, працівник міліції, який проводить огляд, має витягати їх з кишень

способом виштовхування. Заборонено брати виявлені предмети в руки.

Під час проведення особистого огляду **особливу увагу слід приділяти предметам**, які:

можуть бути використані для нападу на працівників міліції або втечі (ножі, леза пилок, відмички, різні ключі);

можуть бути використані для вчинення самогубства (отруйні речовини, наркотики, леза для гоління, окуляри);

могли бути здобуті злочинним шляхом (украдені або ймовірно вкрадені речі);

можуть стати речовими доказами (записи, карти, документи, коди, чеки тощо).

4.4. Тактика проведення огляду речей

Огляд речей затриманого проводять у спеціально обладнаних для цього приміщеннях органу внутрішніх справ.

У виняткових випадках огляд речей дозволено проводити в ізольованих приміщеннях державних установ, транспортних організаціях (аеропорт, залізничний вокзал, річковий вокзал, автовокзал, автостанція), а також у транспортному засобі (каюта, купе тощо).

З метою забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у проведенні огляду речей, необхідно пересвідчитися у відсутності в особи, речі якої оглядають, зброї, а також речей, які може бути використано для нападу.

Супроводжуючи особу до приміщення, в якому проводитимуть огляд речей, необхідно забезпечити контроль за діями цієї особи для запобігання знищення, викидання предметів чи документів.

Приміщення, в якому проводитимуть огляд речей, має бути попередньо оглянуто працівником міліції в присутності понятих для виявлення сторонніх предметів і тих, які можуть слугувати знаряддям нападу. Двері в сусідні приміщення, а також вікна слід зачинити.

До приміщення, в якому проводять огляд речей, сторонніх осіб не допускають.

Під час огляду речей працівники міліції повинні постійно спостерігати за діями особи. Вони розміщуються так, щоб своєчасно вилучити предмети, з допомогою яких можна завдати шкоди здоров'ю чи життю працівників міліції, інших осіб. З цією метою один працівник має стояти перед особою, яка пред'являє свої речі до огляду, а другий – біля особи з боку тієї руки, якою вона виймає речі (зазвичай це права рука), з метою завчасного їх розпізнавання до моменту, коли їх буде вийнято з ручної кладі.

Огляд усіх речей особи проводять навіть у тому разі, якщо вона добровільно видала заборонені речі. Особа називає речі, а потім їх виймає. На вимогу працівника міліції особа особисто повільно розгортає пакунок для огляду, у разі потреби – дає необхідні пояснення.

Добровільно видані речі, документи, а також предмети, які було виявлено, пред'являють понятим і складають за межами досяжності особи.

Після завершення огляду речей особи повторно оглядають приміщення, в якому його проводили.

Про особистий огляд, огляд речей складають протокол чи роблять відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення чи адміністративне затримання.

РОЗДІЛ 5

НАДАННЯ ПЕРШОЇ НЕВІДКЛАДНОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ПРИ ТРАВМАХ, НЕЩАСНИХ ВИПАДКАХ І РАПТОВИХ ЗАХВОРЮВАННЯХ

Працівники міліції зобов'язані надавати першу медичну допомогу або організувати її надання постраждалому. Тільки за умови, що життя постраждалого поза небезпекою або біля цієї особи є кваліфікований спеціаліст з надання медичної допомоги, працівник міліції може перейти до виконання інших завдань.

Учасно та правильно надана перша невідкладна медична допомога зберігає постраждалому не тільки здоров'я та працездатність, а й життя.

Принципи надання першої невідкладної медичної допомоги

Перша невідкладна медична допомога – це сукупність простих, доцільних дій, спрямованих на збереження здоров'я та життя постраждалого.

Під час надання першої невідкладної медичної допомоги необхідно керуватися такими принципами:

правильності й доцільності;

швидкості;

продуманості, рішучості, виваженості.

По-перше, якщо є потреба й можливість, необхідно винести постраждалого з місця події.

По-друге, оглянути ушкоджені ділянки тіла, оцінити стан постраждалого, зупинити кровотечу й

обробити пошкоджені ділянки. Після цього постраждалого необхідно іммобілізувати та запобігти травматичному шокові.

Послідовність дій під час надання першої невідкладної медичної допомоги постраждалим

Для успішного надання першої невідкладної медичної допомоги постраждалим у разі нещасного випадку є, зазвичай, одна–дві хвилини. Якщо в мозок людини не надходить кисень понад три хвилини – настає клінічна смерть.

Надаючи першу невідкладну медичну допомогу, необхідно перевірити пульс, придивитися до обличчя, притиснутися до грудної клітки, щоб переконатися, що постраждалий справді не дихає. У разі зупинки дихання пульсу здебільшого немає, а губи, щоки й вуха постраждалого набувають синьо-сірого відтінку. Слід ураховувати, що дихання в постраждалого може зупинитися, якщо його голова нахилена. У цьому положенні дихальні шляхи звужуються або язик западає глибоко в горло.

5.1. Поняття про клінічну та біологічну смерть

Смерть складається з двох фаз – **клінічної** та **біологічної** смерті. Клінічна смерть триває 5–7 хв, для неї характерна відсутність дихання та серцебиття, проте незворотні процеси в тканинах ще не відбуваються. У цей період організм можна оживити. Біологічна смерть настає через 8–10 хв, після чого врятувати постраждалому життя неможливо.

Для встановлення стану постраждалого (живий чи мертвий) керуються ознаками, наведеними в табл. 5.1.

Таблиця 5.1

Ознаки життя і смерті

Ознака	Якщо людина жива	У разі смерті
Пульс	Визначається (на шії з боку і вище від адамового яблука притисненням двох пальців)	Не визначається
Серцеві скорочення	Визначаються прослуховуванням грудної клітки	Не визначаються
Дихання	Визначається візуально (за рухом грудної клітки, крил носа, губ). Дзеркало, піднесене до рота, запотіває. Пир'їнка, тонка нитка, піднесені до рота чи носа, коливаються	Немає
Реакція зіниці на світло	Зіниця на світло звужується	Зіниця широка, на світло не реагує
Рефлекс рогової оболонки ока	Від дотику до рогової оболонки ока кінчиком носової хустинки повіки здригаються	Рефлексу немає
Помірне перетягнення руки вище ліктя джгутом (закруткою)	Вени нижче джгута набрякають	Вени без змін

5.2. Надання першої невідкладної медичної допомоги непритомному постраждалому

Якщо постраждалий непритомний (ознаки життя є або їх немає, однак після травми минуло не більше ніж 4–7 хв), слід розпочати проведення штучного дихання та зовнішнього масажу серця.

Методика проведення штучного дихання

Укласти постраждалого на спину на рівну тверду поверхню. Розстебнути одяг, що стягує шию, грудну клітку та живіт. Поклавши одну руку під шию, другу на лоб, відвести голову назад (рис. 5.1).

Вивести вперед нижню щелепу (рис. 5.2, а), перевести пальці на підборіддя і, відтягуючи його вниз, розкрити рот, другою рукою, розміщеною на лобі, закинути голову назад (рис. 5.2, б).

Рис. 5.1. Положення голови хворого під час проведення штучної вентиляції легень способом "з рота в рот" або "з рота в ніс"

Рис. 5.2. Підготовка до проведення штучного дихання

Рис. 5.3. Штучна вентиляція легень способом "з рота в рот"

Очистити порожнину рота від сторонніх предметів і слини, обгорнувши два пальці бинтом.

Однією рукою утримувати відведену голову постраждалого максимально назад, пальцями затиснути ніс, другою рукою підтримувати відкритий рот (рис. 5.3).

Глибоко вдихнути, притиснути свої губи до губ постраждалого й зробити два видихи йому в рот (тривалість кожного – 1–1,5 с). Другий вдих зробити тільки після першого видиху постраждалого.

Перевірити пульс на шії.

Якщо пульс є, продовжувати штучне дихання до відновлення самостійного дихання в режимі один видих через кожні 5 с (15–20 за хвилину).

Якщо пульсу немає, починати зовнішній масаж серця.

Зовнішній масаж серця

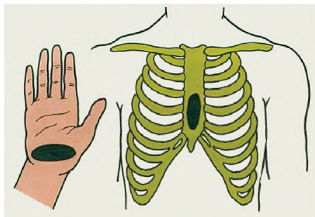
Постраждалий має лежати на рівній твердій поверхні.

Натискання проводять на межі середньої та нижньої третини грудини (на два пальці вище від нижнього краю грудини) основою долоні,

поклавши долоні рук одна на одну (рис. 5.4).

Прямими руками, не згинаючи їх у ліктях, різко натискають на грудину з такою силою, щоб грудина змістилася вглиб на 4–5 см.

Рис. 5.4. Місце контакту руки та грудини під час непрямого масажу серця

Якщо оживлення проводить одна особа

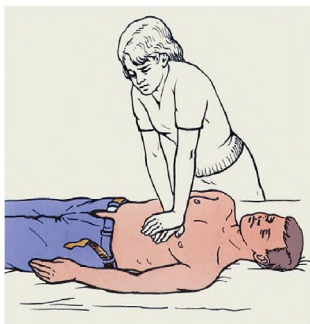
Очистіть дихальні шляхи.

Зробіть два вдихи в дихальні шляхи.

Перевірте пульс на шії.

Якщо пульсу немає, зробіть 15 поштовхів на грудину (80–100 за хвилину).

Чергуючи, робіть два вдихи та 15 масажних поштовхів (рис. 5.5).

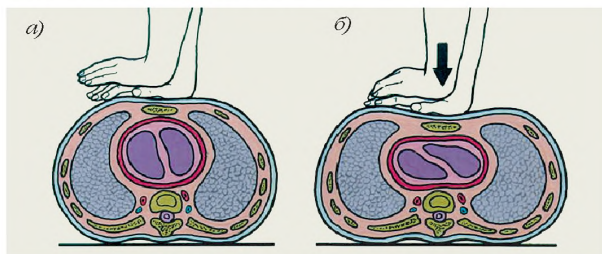

Рис. 5.5. Положення хворого й особи, яка проводить непрямої масаж серця

Якщо оживлення проводять дві особи

Людина, яка перебуває біля голови постраждалого, очищує дихальні шляхи. Робить два вдихи й перевіряє пульс. Якщо пульсу немає, людина, яка перебуває біля грудної клітки, робить п'ять масажних поштовхів.

Почергово слід робити п'ять масажних поштовхів – вдих. Не можна допускати збігу вдихання повітря з поштовхом. Відчувши втому, слід змінити один одного, постійно контролювати правильність своїх дій (рис. 5.6).

*Рис. 5.6. Схема непрямого масажу серця:
а – накладення рук на грудину; б – натискання на грудину*

У дітей віком від одного до восьми років зовнішній масаж серця проводять основою долоні. Глибина натискання не має перевищувати 2,5–3,5 см. Частота – 80–100 масажних поштовхів за хвилину.

У дітей віком менше за рік зовнішній масаж серця проводять кінчиками вказівного й середнього пальців на глибину не більше ніж 1,5–2,5 см. Частота – 100–120 масажних поштовхів за хвилину.

ПАМ'ЯТАЙТЕ!

Натискання на грудину проводять з частотою 80–100 разів за хвилину, штучне дихання (вдих) способом "з рота в рот" (оптимальний) або "з рота в ніс" (у разі щелепно-носової травми) – через складений удвоє бинт.

Серцево-легеневу реанімацію необхідно здійснювати в цьому режимі до появи в постраждалого самостійного дихання й пульсу чи прибуття швидкої медичної допомоги.

5.3. Перша медична допомога при кровотечах

В організмі дорослої людини, залежно від маси тіла, циркулюють 4–5 л крові. Втрата 30–40 % крові за нетривалий проміжок часу є серйозною загрозою для постраждалого.

Кровотечі можуть бути внутрішніми й зовнішніми. У разі виникнення внутрішньої кровотечі кров виливається у внутрішні органи або порожнини.

Загальними ознаками внутрішньої кровотечі є блідість шкірних покривів, холодний піт, загальмованість, ниткоподібний пульс. Пострадалий скаржитися на слабкість, запаморочення, передусім, коли підводить голову, "потемніння в очах", задишку, нудоту.

У разі зовнішньої кровотечі кров виливається назовні. Залежно від властивостей ушкоджених судин, кровотечі поділяють на артеріальні, венозні, капілярні.

При **артеріальній кровотечі** кров яскраво-червона, витікає швидко пульсуючим струменем. Пошкодження навіть середніх за діаметром артерій може стати причиною смерті.

Для **венозної кровотечі** характерний темний колір крові, що витікає рівномірно й повільно. Якщо пошкоджено значні вени, венозна кровотеча небезпечна.

Капілярну кровотечу спричиняють пошкодження капілярів і дрібних вен. Зазвичай кровоточить уся поверхня рани, що не призводить до значної втрати крові.

Способи припинення зовнішньої кровотечі:

- 1) накладання кровоспинного джгута (закрутки) (рис. 5.7);
- 2) максимальне згинання кінцівки (рис. 5.8);
- 3) стискаюча туга пов'язка;
- 4) притиснення судин вище від місця ушкодження (рис. 5.9).

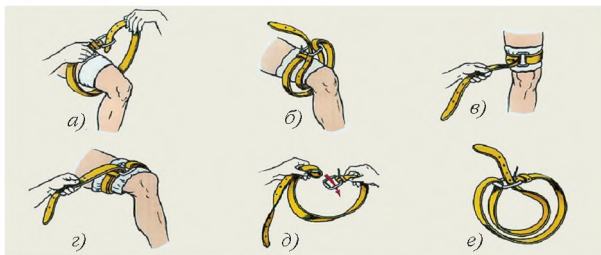
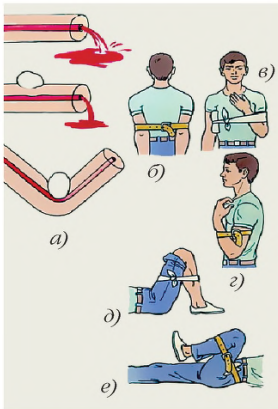
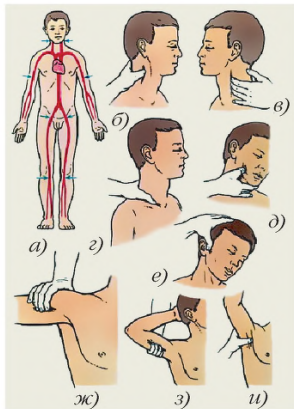

Рис. 5.7. Використання поясного ремня як кровоспинного джгута: а, б, в, г – послідовність накладення джгута; д, е – підготовка подвійної петлі

*Рис. 5.8. Метод зупинки кровотечі із судин кінцівок шляхом їх форсованого згинання:
а – схема припинення кровотечі;
б, в, г – зупинення кровотечі верхніх кінцівок; д, е – зупинення кровотечі нижніх кінцівок*

*Рис. 5.9. Метод тимчасової зупинки артеріальної кровотечі шляхом пальцевого притискання:
а – схема розташування артерій і точок (вказано стрілками);
б, в, г, д, е, ж, з, и – варіанти притискання судин*

Правила накладання джгута

Перед накладанням джгута кінцівку слід ледь підняти.

Джгут (закрутку, поясний ремінь) накладають зверху на одяг приблизно на 5 см вище від місця поранення й рівномірно затягують два–три рази до зупинки кровотечі (див. рис. 5.7).

Під джгут кладуть записку, в якій зазначають дату й час (годину, хвилину) накладання.

Джгут накладають не більше ніж на 30–60 хв. Якщо через 30 хв медичний працівник не прибуде, джгут необхідно послабити або зняти на кілька хвилин, а потім знову затягнути.

ПАМ'ЯТАЙТЕ!

Джгути є досить небезпечними, їх можна використовувати лише як крайній захід.

5.4. Перша невідкладна медична допомога при травмах

Характер предмета, яким завдано травму, визначає вид рани, її площу і тяжкість ушкодження тканин, а також тактику надання допомоги постраждалому (табл. 5.2).

Таблиця 5.2
Перша невідкладна медична допомога при травмах

Вид травми	Ознаки	Перша невідкладна медична допомога
Вогнепальні рани	Кровотеча, біль, наявність отвору (вхідного або вихідного), порушення цілісності м'яких тканин, кісток. Порушення функції кінцівки	Зупинити кровотечу, накласти стерильну пов'язку, зафіксувати кінцівку шинами. Пораненого відправити до лікарні

Вид травми	Ознаки	Перша невідкладна медична допомога
Різани, колоті, рублені, рвані, укушені рани	Біль, порушення цілісності шкіри, слизових оболонок, тканин й органів, кровотеча	<p>Накласти стискаючу пов'язку, здійснити пальцеве натискання. Якщо поранено грудну клітку, накласти щільну, а при відкритому пневмотораксі – герметичну (поліетиленовий пакет) пов'язку.</p> <p>Якщо поранення в ділянці живота – не можна вправляти випалі нутрощі в черевну порожнину! Їх слід укрити стерильними серветками. Не давайте пити жодної рідини, можна лише змочувати водою губи!</p> <p>Якщо відірвана частина кінцівки, зупиніть кровотечу, накладіть джгут (закрутку) вище від рани. Рану перев'яжіть стерильним бинтом. Відірвану частину кінцівки загорніть у чисту тканину і в охолодженому стані відправте з постраждалим</p>
Забиття	Почервоніння, набряк, біль	Накладіть холодний компрес на місце травми, стискаючу пов'язку
Вивих, пошкодження суглоба	Сильний біль, деформація суглоба, набряк, почервоніння. Обмеженість активних рухів. Вимушене положення кінцівки	Накладіть тугу фіксуючу пов'язку, за необхідності – шину

Вид травми	Ознаки	Перша невідкладна медична допомога
Переломи кісток, кінцівок	Біль, деформація, порушення функції, ненормальна рухливість, укорочення кінцівки та кістковий хрускіт. Закритий перелом – сильний набряк; відкритий перелом – відкрита рана, в якій видно кісткові уламки	Закритий перелом – покладіть лід на 15 хв, іммобілізаційну пов'язку. Відкритий перелом – зупиніть кровотечу, накладіть стерильну, а потім іммобілізаційну пов'язку. Накладіть шину. Шина обов'язково має охоплювати два, а при травмі плеча або стегна – три суглоби
Струс мозку	Утрата свідомості (від кількох хвилин до кількох діб). Блювота, блідість, порушення дихання та серцевої діяльності, розлад мовлення та слуху	Постраждалого обережно покладіть, забезпечте цілковитий спокій, на голову покладіть холодний компрес. Транспортуйте лежачи
Ушкодження шиї	Різкий біль у ділянці шиї, порушення рухливості та чутливості	Постраждалого обережно перекладіть на ноші на спину, під голову покладіть щільний валик з одягу або гумову кулю. Фіксуйте голову та шию постраждалого руками, якщо немає іншої можливості. Заборонено надавати постраждалому сидячого та вертикального положення, намагатися нахилити або розігнути голову

Вид травми	Ознаки	Перша невідкладна медична допомога
Ушкодження хребта	Біль у ділянці з л а м а н о г о хребця, параліч кінцівок, неможливість рухів тулубом і кінцівками	Постраждалому заборонено сідати, підводитися, різко повертати тулуб. Якщо приїзд швидкої допомоги неможливий, транспортуйте постраждалого в лікарню. Пересувайте або перекочуйте постраждалого на щит так, щоб усі частини тіла, передусім голова та шия, переміщувались одночасно в одній площині (спосіб "перекочування колоди")
Синдром розчавлювання (стиснення) тканин	Вид травматичної патології, що розвивається внаслідок тривалого (4–5 год і довше) стиснення м'яких тканин кінцівок тяжкими уламками будівель або затиснення в автомобілі	Увести внутрішньом'язово знеболювальне до звільнення постраждалого з-під уламків або автомобіля. Перед звільненням затиснутої кінцівки необхідно накласти джгут вище від місця стиснення. Після звільнення від стиснення, не знімаючи джгута, бинтують кінцівку від пальців до джгута, лише потім знімають джгут. Негайно госпіталізуйте постраждалого

Для захисту ран від забруднення та зупинки кровотечі основним засобом є пов'язки. Для накладання пов'язки використовують індивідуальний перев'язувальний пакет, бинт, марлю, чисту тканину.

Пов'язку накладають на рану лише тим боком, до якого не торкалися руками. Бинтування проводять зліва направо (рис. 5.10, 5.11).

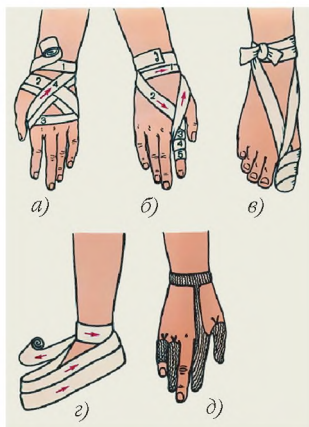

Рис. 5.10. Бинтові пов'язки на верхню та нижню кінцівки: а – на кисть і променево-зап'ястний суглоб; б – на другий палець кисті; в – на перший палець кисті; з – на всю стопу; д – сітчаста пов'язка на пальці кисті

Рис. 5.11. Різні типи бинтових пов'язок: а – циркулярна; б – черепашача; в – повзуча; з – хрестоподібна; д – колосоподібна; е, ж, з – пращеподібна

Заборонено торкатися до рани руками, очищати її від забруднення, змащувати чи промивати будь-яким розчином, вилучати з рани уламки кісток, снарядів, шматки одягу тощо.

5.5. Транспортна іммобілізація

Іммобілізація – надання нерухомого положення ушкодженій частині тіла для забезпечення спокою; тимчасовий засіб для перевезення постраждалого до лікувального закладу.

Для транспортної іммобілізації постраждалих з переломами кісток, вивихами, ушкодженням суглобів, вогнепальними ранами кінцівок використовують шини медичні або імпровізовані (з дощок, фанери, палок, картону, журналів тощо) (рис. 5.12).

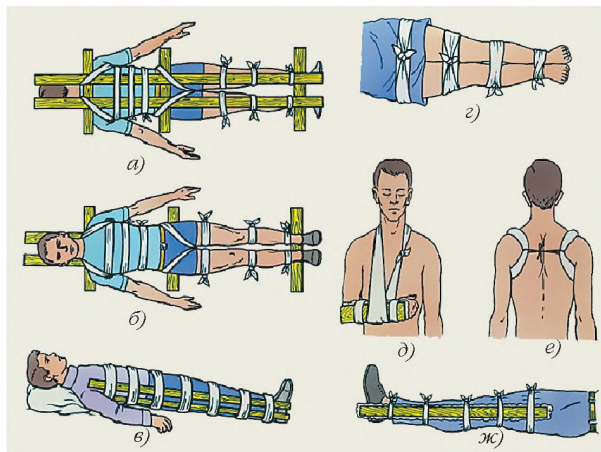

Рис. 5.12. Іммобілізація за допомогою підручних засобів: а, б – при переломі хребта; в, г – іммобілізація стегна; д – передпліччя; е – ключиці; ж – голілки

Шина обов'язково має охоплювати два, а при травмі плеча або стегна – три суглоби. Шині необхідно надати форми кінцівки.

Довжина шини має відповідати довжині постраждалої ділянки кінцівки.

Шина повинна бути достатньо міцною, щоб забезпечити нерухомість суглобів.

Не варто накладати жорстку шину безпосередньо на тіло, необхідно підкласти вату, рушник, солому, сіно. Пов'язку зверху шини накладають рівномірно, щільно, але не туго.

Під час іммобілізації кінцівки бажано надати їй фізіологічного положення, а якщо це неможливо – такого положення, за якого кінцівка найменше травмується.

При відкритих переломах накладають стерильну пов'язку й фіксують кінцівку в тому положенні, в якому вона перебувала на момент ушкодження.

При закритих переломах знімати одяг з постраждалого не слід.

Неправильно виконана іммобілізація кінцівки може завдати шкоди постраждалому внаслідок додаткової травматизації. Зокрема, недостатня іммобілізація закритого перелому перетворить його на відкритий і тим самим ускладнить травму.

Транспортування постраждалого

Для транспортування постраждалого використовують стандартні ноші або ноші з підручних засобів (дошки, драбини, палки, ковдру, плащ, палатку) (рис. 5.13, 5.14, 5.15, 5.16).

Рис. 5.13. Перенесення постраждалого однією особою:
а – на руках; б – на спині;
в – на плечі

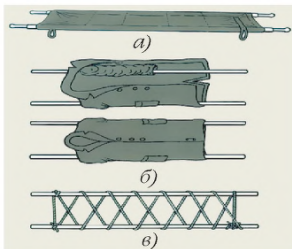

Рис. 5.14. Ноші:
а – медичні; б, в – імпровізовані

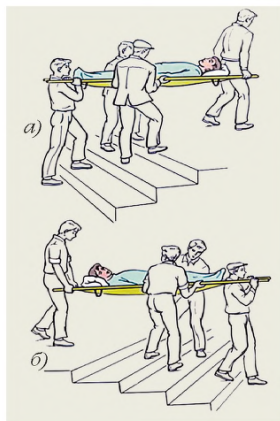

Рис. 5.15. Правильне положення нош:
а – підйом; б – спуск

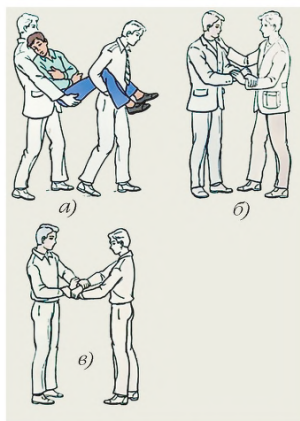

Рис. 5.16. Перенесення постраждалого двома особами:
а – спосіб "один за одним";
б – "замок" з трьох рук;
в – "замок" з чотирьох рук

При ушкодженні хребта постраждалого транспортують на жорсткій поверхні (двері, щит, фанера, кришка столу, дошки), на спині, фіксуючи голову й тулуб до нош.

При ушкодженні грудної клітки – на спині, із зігнутими в колінах ногами.

При ушкодженні таза – на спині, із зігнутими та розведеними ногами.

При ушкодженні верхніх кінцівок – сидячи, з підвішеною на косинці чи бинті рукою.

ПАМ'ЯТАЙТЕ!

При переломі кісток, вивихах, ушкодженні суглобів, вогнепальних ранах кінцівок обов'язково накладають шини! Постраждалих не перекладають з одних нош на інші!

5.6. Травматичний шок

Шок – тяжкий розлад одночасно декількох життєво важливих функцій організму, що нерідко призводить до смерті.

Шок розвивається внаслідок сильного болю, значної втрати крові, ушкодження внутрішніх органів.

Головні чинники, що визначають тяжкість шоку, – втрата крові, біль, порушення дихання, серцевої діяльності, втрата свідомості, інтоксикація.

Шок легкого ступеня тяжкості

Виникає при закритому переломі стегна, стегна та гомілки, нетяжкому переломі таза тощо.

Постраждалий загальмований, однак легко вступає в контакт, реагує на біль. Шкіра бліда, дихання часте, пульс – 90–100 ударів за хвилину.

Шок середнього ступеня тяжкості

Виникає при численних переломах кісток кінцівок, ребер, тяжких переломах кісток таза, інших травмах.

Постраждалий загальмований, блідий, синявий, виникає підвищена пітливість. Знижена дихальна активність. Дихання часте, слабке. Пульс – 110–120 ударів за хвилину.

Шок тяжкого ступеня

Виникає при численних травмах: ураженнях скелета, м'язів і внутрішніх органів грудної клітки, живота, черепа; при опіках.

Постраждалий глибоко загальмований, байдужий. Шкіра бліда, синява. Кінцівки холодні. Пульс частий, слабкий, понад 120 ударів за хвилину.

Перша невідкладна медична допомога у разі шоку

Усуньте дію факторів, що травмують!

Негайно припиніть кровотечу, перев'яжіть рани, щоб зменшити втрату крові й біль. За наявності знеболювального введіть його внутрішньом'язово (у верхню зовнішню частину сідниці).

Якщо необхідно, проведіть штучне дихання та зовнішній масаж серця.

Забезпечте іммобілізацію ушкоджених кінцівок. Негайно госпіталізуйте постраждалого!

5.7. Перша медична допомога при раптовому захворюванні та нещасних випадках

Таблиця 5.3

Вид травми	Ознаки	Перша невідкладна медична допомога
Непритомність (раптова нетривала втрата свідомості)	Пульс і дихання визначаються	Покладіть постраждалого на спину, піднявши нижні кінцівки. Послабте одяг, забезпечте доступ повітря. Обличчя покропіть водою. Дайте понюхати нашатирний спирт
Ураження електричним струмом, блискавкою	Опіки на місці входу та виходу струму. Запамо- рочення. Пору- шення серцевої діяльності	Припиніть дію струму на організм! Проведення штучного дихання та зовнішнього масажу серця слід продовжувати до прибуття бригади швидкої допомоги. Забороне- но поїти постраждалого та закопувати його в землю

Вид травми	Ознаки	Перша невідкладна медична допомога
Опіки	Почервоніння, набряк шкіри, пекучий біль – I ступінь; утворення пухирів – II ступінь; змертвіння м'яких тканин – III–IV ступені	Припинити дію вогню. Хімічну речовину видаляють шляхом промивання холодною водою (бажано струменем). Місце опіку не обробляти, не очищати! Накласти суху чисту (стерильну!) пов'язку. При опіках II–IV ступенів виникає шок (див. "Травматичний шок")
Отруєння алкоголем	У тяжкому стані сп'яніння. Запах з рота. Порушення координації рухів, збудженість, потім різка слабкість, блідість, послаблення пульсу, серцевої діяльності, втрата свідомості (алкогольна кома)	Спровокувати блювання, якщо постраждалий свідомий – промити шлунок до чистих промивних вод. Дати проносне, потім активоване вугілля (50 пігулок одночасно). При порушенні дихання та серцевої діяльності – штучне дихання та зовнішній масаж серця
Харчові отруєння	Нудота, блювання, різка слабкість, блідість, прискорення або послаблення пульсу, порушення серцевої діяльності та дихання	Медична допомога така сама, як і при отруєнні алкоголем

Вид травми	Ознаки	Перша невідкладна медична допомога
Отруєння чадним і природним газом	Сильний головний біль, запаморочення, шум у вухах, біль у грудях, сухий кашель, пришвидшене серцебиття, сонливість, втрата свідомості	Винесіть постраждалого на свіже повітря. Облийте голову холодною водою. Дайте постраждалому вдихати нашатирний спирт. При порушенні серцевої діяльності та дихання зробіть штучне дихання і зовнішній масаж серця
<p>ПАМ'ЯТАЙТЕ!</p> <p><i>Необхідно з'ясувати причини отруєння, опитуючи свідків і постраждалого. Уважно оглянути місце події (наявність залишків харчів, отрути, ампул тощо). Виявлене матиме важливе значення для подальшої медичної допомоги</i></p>		
Тепловий і сонячний удари	Підвищення температури тіла, слабкість, запаморочення, нудота, блювання, пітливість, можлива втрата свідомості	Перенесіть постраждалого в тінь. Покладіть на спину. Слідкуйте, щоб не запав язик. Покладіть холодний компрес на лоб, напоїть холодною водою. За необхідності зробіть штучне дихання та зовнішній масаж серця

Вид травми	Ознаки	Перша невідкладна медична допомога
Переохолодження, відмороження	Почервоніння, набряк шкіри – I ступінь; утворення пухирів – II ступінь; змертвіння м'яких тканин – III–IV ступені	Забезпечте повільне та поступове зігрівання, розітріть і масажуйте уражені ділянки чистими руками (НЕ снігом!). Накладіть пов'язки, закутайте, дайте теплий напій (чай, каву)
Потоплення, задушення	Порушення або відсутність дихання та серцевої діяльності	Витягніть потопленого з води (звільніть від петлі). Для видалення води зі шлунка та дихальних шляхів переверніть постраждалого на живіт і, піднявши таз, зігніть так, щоб голова звисала вниз. Якщо вода не витікає, покладіть постраждалого животом на стегно своєї ноги, зігнутої в коліні, і протягом 10–15 с ритмічно натискайте на спину. Очистіть ротову порожнину від слизу та сторонніх предметів. Проведіть штучне дихання та зовнішній масаж серця

Вид травми	Ознаки	Перша невідкладна медична допомога
Травма очей	Біль, світлобоязнь, зниження різкості зору, крововилив в око та прилеглі тканини	Забезпечте спокій. Уражене око накрийте стерильною серветкою. Стороннє тіло з ока не виймайте! Негайно відправте постраждалого до лікарні!
Укуси змій, отруйних комах	Біль, почервоніння, набряк, підшкірний крововилив, подеколи кровоточивість	Пам'ятайте, що головним заходом під час лікування наслідків укусу отруйних змій є введення протитрути не пізніше ніж за дві години після укусу. Це можна зробити лише в медичному закладі. Покладіть постраждалого на спину з ледь піднятою ураженою кінцівкою. Постраждалому слід уживати якомога більше рідини. При укусі комах видавіть жало. Негайно відправте постраждалого до лікарні
Серцевий напад	Раптовий біль у ділянці серця, що поширюється в ліву руку, блідість, слабкий пульс, раптова слабкість	Негайно покладіть постраждалого. Забезпечте цілковитий спокій, свіже повітря. Дайте під язик валідол або нітрогліцерин і випити серцеві краплі

Вид травми	Ознаки	Перша невідкладна медична допомога
Тяжкі психічні розлади	Дезорієнтування. Найявніші галюцинації, маячних ідей. Тривога, депресія, манія. Розлади пам'яті. Психомоторне збудження, агресивні дії, самоушкодження	Ужити заходів для заспокоєння хворого. Вилучити небезпечні предмети, передусім загострені, зброю. У разі посилення агресивності поведінки вжити заходів для утримання та фізичного обмеження хворого. Утримувати за плечі, передпліччя, ноги. Небажано утримувати за груди, тиснути на живіт. Для фізичного обмеження використовуйте складені простирадла тощо (не використовувати мотузку, кайданки). Викликати медичних працівників чи доставити хворого до лікарні
Сказ	Ознаки сказу в собаки (вовка, лисиці, кішки): неспокійна поведінка, схильність до нападу на людей, водобоязнь. Інколи цих ознак немає	Місце укусу промити мильною водою, змастити йодом, накласти пов'язку і транспортувати постраждалого до лікарні, незалежно від розміру рани

Вид травми	Ознаки	Перша невідкладна медична допомога
Напад падучої хвороби (епілепсія)	Несподівана втрата свідомості, блідість, зіниці розширені, судоми, виділення піни з рота, інколи мимовільне сечовипускання. Напад триває 2–4 хв, потім постраждалий не пам'ятає, що з ним сталося	Підкласти під голову згорнутий одяг, подушку. Запобігти можливості пошкодження голови, висунути вперед нижню щелепу, розстебнути одяг для полегшення дихання. Головне завдання – уберегти хворого від травм і забезпечити прохідність дихальних шляхів

5.8. Витягування постраждалих з пошкодженого автомобіля

Перед витягуванням постраждалих з пошкодженого автомобіля чи іншої техніки, завалів або інших місць потрібно враховувати, що при цьому може бути завдано додаткових тяжких травм. Тому необхідно діяти так, щоб не зашкодити постраждальому, залучаючи осіб, які перебувають поряд, а також використовувати різні технічні засоби.

Слід пам'ятати, що витягування – не головний захід у наданні допомоги, а необхідна передумова для її проведення.

Ураховуючи те, що в більшості дорожньо-транспортних подій автомобілі не загоряються й не вибухають, не переносьте постраждалого без крайньої необхідності!

Первинний огляд у разі транспортної аварії здійснюють у салоні автомобіля.

Насамперед, не змінюючи положення тіла постраждалого, визначають наявність у нього свідомості, дихання, пульсу, кровотечі.

За наявності ознак життя й відсутності кровотечі слід зафіксувати в салоні автомобіля голову постраждалого до приїзду бригади швидкої допомоги (рис. 5.17).

Рис. 5.17. Фіксування постраждалого в автомобілі

За відсутності ознак життя або неможливості їх визначити, наявної кровотечі, у разі загрози безпеці при подальшому перебуванні в транспортному засобі, постраждалого потрібно витягнути.

Під час витягування необхідно фіксувати голову постраждалого в анатомічному положенні за підборіддя й підтримувати ноги з допомогою інших

Рис. 5.18. Витягування постраждалого з автомобіля

осіб (рис. 5.18). Після витягування з автомобіля, подальшого огляду або проведення заходів серцево-легеневої реанімації постраждалому надають стабільного бокового положення для динамічного спостереження.

За потреби під час витягування необхідно здійснити:

тимчасове припинення кровотечі притисканням пальцями артерій, тампонуванням ран;

імобілізацію при переломах – утримання кінцівок в певному положенні для запобігання пораненню уламками кісток м'яких тканин, судин і нервів;

утримання язика для усунення асфіксії;

створення максимально можливих зручних умов і надання тілу горизонтального положення для профілактики пошкодження спинного мозку при травмах хребта.

Перед витягуванням можливе попереднє введення знеболювального засобу з автомобільної аптечки для запобігання виникненню в постраждалого травматичного шоку.

5.9. Витягування з-під завалів

Під час витягування постраждалого з-під завалів можна скористатися прийомом, зображеним на рис. 5.19.

Забезпечують максимальну безпеку для голови та хребта.

Після проведення вторинного огляду, у разі потреби, слід максимально обережно зняти одяг (передусім, при переломах, сильних кровотечах, опіках, перебуванні постраждалого в непритомному стані).

Рис. 5.19. Витягування постраждалого з-під завалу з утримуванням передпліччя

РОЗДІЛ 6

РЕЄСТРАЦІЙНІ НОМЕРНІ ЗНАКИ АВТОМОБІЛІВ

6.1. Загальні положення

Реєстраційні номерні знаки використовують для обліку автомобілів, мотоциклів, вантажної та будівельної техніки, причепів, установлюють на передній і задній частинах автомобіля. Виняток, зазвичай, становлять двоколісні транспортні засоби, у яких номерний знак розміщено лише ззаду.

Реєстраційний номерний знак – це поєднання букв національного алфавіту й арабських цифр. Слов'янські держави використовують букви, спільні для національного та латинського алфавітів (А, В, Е, К, М, Н, О, Р, С, Т, Х, а також І – Україна і Білорусія, V – Росія).

У країнах, що входять до Європейського Союзу, на номерному знаку з лівого боку нанесено синю смугу, у верхній частині якої зображено прапор Європейського Союзу, а в нижній – латинськими літерами зазначено назву держави. Символи номерного знака зображують чорним кольором на білому тлі.

Номерні знаки інших держав у лівій або правій частині мають національний герб чи прапор, а також скорочене буквене позначення держави. Для позначення держави використовують латинський шрифт, кількість літер – від однієї до трьох.

На реєстраційних номерних знаках держав, які не входять до складу Європейського Союзу (наприклад Росія), у правій частині номерного знака, у відокремленому чотирикутнику, розміщено: у нижній частині – прапор Російської Федерації з написом RUS, а у верхній – кодове позначення суб'єкта Російської Федерації, у якому зареєстровано автомобіль. Причому букви за розміром шрифту менші, ніж цифри.

Для розділення груп літер і цифр номерних знаків може бути використано пропуски або дефіси. Над і під дефісом розміщують два стікери: стікер перевірки на токсичність відпрацьованих газів і стікер безпеки транспортного засобу.

Один зі стікерів може бути нанесено зверху, а знизу – герб землі (приклад – Німеччина).

Посередині номерного знака також може бути наклейка, що вказує місяць і рік проходження наступного технічного огляду (приклад – Ісландія).

У реєстраційних номерних знаках Ліхтенштейну, Австрії, Хорватії як розділовий знак між буквами й цифрами використовують герб держави або геральдичний знак федеральної провінції (приклад – Австрія).

Номерні знаки виготовляють з металу.

6.2. Реєстраційні номерні знаки України

Згідно з ДСТУ 4278:2004 "Знаки номерні транспортних засобів", з 2004 р. в Україні дійсні десять типів номерних знаків для різних видів

транспортних засобів. Змінено систему позначення регіонів у номерних знаках (табл. 6.1).

Таблиця 6.1

**Система позначень регіонів України
на номерних знаках транспортних засобів**

РЕГІОН УКРАЇНИ	НОВИЙ КОД	КОЛИШНІЙ КОД РЕГІОНУ ТА СЕРІЯ НОМЕРА	
Загальнодержавні	П	–	–
АР Крим	АК	01	КР, КО, КТ (КР, ЦС)
Вінницька область	АВ	02	ВІ, ВТ, ВХ (ВІ)
Волинська область	АС	03	ВО, ВК, ВМ (ВН)
Дніпропетровська область	АЕ	04	АА, АВ, АЕ, АК, АН (ДН, ДП)
Донецька область	АН	05	ЕА, ЕВ, ЕК, ЕН, ЕО, ЕС (ДО, ДЦ, СЛ)
Житомирська область	АМ	06	ВА, ВВ (ЖИ)
Закарпатська область	АО	07	РЕ, РТ (ЗА)
Запорізька область	АР	08	НА, НЕ, НО, НР, НС (ЗП, ЗР)
Івано-Франківська область	АТ	09	ІВ, ІС (ІВ, СЯ)
Київ	АА	11	КА, КІ, КВ, КЕ, КН (КІ, ХТ)
Київська область	АІ	10	КК, КХ, КМ (КХ)

РЕГІОН УКРАЇНИ	НОВИЙ КОД	КОЛИШНІЙ КОД РЕГІОНУ ТА СЕРІЯ НОМЕРА	
Кіровоградська область	ВА	12	ОМ, ОН, ОС (КД)
Луганська область	ВВ	13	АМ, АО, АР, АТ, АХ (ВГ, ЛУ)
Львівська область	ВС	14	ТА, ТВ, ТН, ТС (ЛВ)
Миколаївська область	ВЕ	15	НІ, НК, НТ (НИ)
Одеська область	ВН	16	ОА, ОВ, ОЕ, ОК (ОД, ОЕ)
Полтавська область	ВІ	17	СК, СН, СС (ПО)
Рівненська область	ВК	18	РВ, РА, РО (РВ)
Севастополь	СН	27	КС
Сумська область	ВМ	19	СА, СВ, СЕ (СУ)
Тернопільська область	ВО	20	ТЕ, ТІ, ТК (ТЕ)
Харківська область	АХ	21	ХА, ХЕ, ХІ, ХК (ХА, ХК)
Херсонська область	ВГ	22	ХО, ХН (ХО)
Хмельницька область	ВХ	23	ХМ, ХТ (ХМ)
Черкаська область	СА	24	МА, МВ, МЕ (ЧК)
Чернігівська область	СВ	25	МК, ММ, МН (ЧН, ЧТ)
Чернівецька область	СЕ	26	МО, МР, МС (ЧВ)

Нові номерні знаки мають значно більшу кількість комбінацій (табл. 6.2).

Таблиця 6.2

Нові серії автомобільних номерів України

AA	BA	CA	EA	HA	IA	KA	MA	OA	PA	TA	XA
AB	BB	CB	EB	HB	IB	KB	MB	OB	PB	TB	XB
AC	BC	–	EC	HC	IC	KC	MC	OC	PC	TC	XC
AE	BE	CE	EE	HE	IE	KE	ME	OE	PE	TE	XE
AH	BH	CH	EH	HH	IH	KH	MH	OH	PH	TH	XH
AI	BI	CI	EI	HI	II	KI	MI	OI	PI	TI	XI
AK	BK	CK	EK	HK	IK	KK	MK	OK	PK	TK	XK
AM	BM	CM	EM	HM	IM	–	MM	OM	PM	TM	XM
AO	BO	CO	EO	HO	IO	KO	MO	OO	PO	TO	XO
AP	–	CP	EP	HP	IP	KP	MP	OP	PP	TP	XP
AT	BT	CT	ET	HT	IT	KT	MT	OT	PT	TT	XT
AX	BX	CX	EX	HX	IX	KX	MX	OX	PX	TX	XX

Номерні знаки стали восьмизначними й містять дві букви ліворуч (код регіону України) і дві букви праворуч (серія номера) від чотиризначного цифрового коду. Нововведенням є те, що номерні знаки типів 1, 3, 5 є власністю автовласника, після продажу автомобіля їх здають у МРЕВ на зберігання (до п'яти років), а потім видають назад під час реєстрації нового автомобіля. У разі зміни регіону проживання необхідно змінити знак. Виняток становлять тільки загальнодержавні номери з кодом "II". Транзитні номери наносять на червоне тло, на номерах є наклейка з місяцем видачі. На всіх номерних знаках, крім типів 8, 9, є місце для інформаційно-захисного елемента.

Тип 1. Номерні знаки для автомобілів, причепів, автобусів

Містять дві, чотири літери й чотири цифри. Для звичайного транспорту фон номерних знаків білий, а для маршрутного транспорту – жовтий. Розмір номерних знаків – 520x112 мм. Державну символіку розміщено ліворуч у вигляді прямокутника, розділеного на дві рівні частини блакитного й жовтого кольорів. На номерах є герб України й код UA.

Тип 2. Транзитні номери

Номери для разових поїздок на автомобілях, причепах (перевезення) й автобусах. Номери червоного кольору. Ліворуч на номері є місце, куди наклеюють дату їх видачі.

Тип 3. Спеціальні знаки єдиної серії

Спеціальні знаки для автомобілів, що використовують для перевезення осіб, стосовно яких здійснюється державна охорона, для керівників Верховної Ради України, членів Кабінету Міністрів, керівників державних комітетів та ін. Формат номерних знаків цього типу передбачає дві або три цифри, тобто кількість можливих комбінацій не перевищує тисячі.

Тип 4. Дипломатичні номери

Знаки для автотранспорту дипломатичних представництв, консульств, представництв міжнародних організацій і членів сімей, їх персоналу. Колір цих номерних знаків білий, ліворуч розміщено літеру D. Перші три цифри позначають код країни. Порядкові номери з 001 до 199 означають код держави, якій належить дипломатичне представництво, номери з 200 до 299 означають код міжнародної організації, а з 300 до 399 – код держави консульської організації. Наступні три цифри – порядковий номер транспортного засобу цього дипломатичного представництва.

Тип 5. Номери для мотоциклів

Номери для мотоциклів, мотоколясок і моторолерів. Номер складається з трьох рядків. Верхній рядок позначає код регіону, середній – номер, а нижній – серію номера. Розмір цих номерів – 220x174 мм.

Тип 6. Транзитні номери для мотоциклів

Транзитні номери для мотоциклів, мотоколясок і моторолерів. Вони складаються з двох рядків – номера та серії номера, а у верхній частині – місце для наклеювання дати їх видачі. Колір тла номера – червоний.

Тип 7. Іменні номерні знаки

Номерні знаки, що виготовляють на індивідуальне замовлення. Крім слів, на них можна розмістити й логотип. Є індивідуальні номери й для мототранспорту. Ці номерні знаки можуть бути другим комплектом.

Тип 8. Номерні знаки для тракторів, їх причепів і самохідних машин

Тип 9. Номерні знаки Збройних сил України, Прикордонної служби України, Міністерства надзвичайних ситуацій України для автотранспорту

Реєстраційні номерні знаки інших держав подано в дод. 4.

РОЗДІЛ 7

ОЗНАКИ ПІДРОБЛЕННЯ ДОКУМЕНТІВ

Відповідно до ст. 229 Статуту патрульно-постової служби міліції України, наряд міліції, у разі виникнення підозри в учиненні правопорушень, має право перевіряти в громадян документи, що посвідчують їх особу, а також інші документи, необхідні для з'ясування питання щодо додержання правил, нагляд і контроль за виконанням яких покладено на міліцію. Одним з таких документів є паспорт громадянина України.

7.1. Опис паспорта громадянина України

Постановою Верховної Ради України від 26 червня 1992 р. № 2503-XII затверджено Положення про паспорт громадянина України.

Паспорт громадянина України є документом, що посвідчує особу власника та підтверджує громадянство України. Паспорт дійсний для укладання цивільно-правових угод, здійснення банківських операцій, оформлення доручень іншим особам для пред-

ставництва перед третьою особою лише на території України, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України.

Бланки паспортів виготовляють у вигляді паспортної книжечки за єдиним зразком, що затверджений Кабінетом Міністрів України.

Паспортна книжечка є зшитою внакидку нитками обрізною книжечкою розміром 88x125 мм, що складається з обкладинки та 16 сторінок.

Усі сторінки книжечки пронумеровано, на кожній з них зображено Державний герб України й перфоровано серію та номер паспорта.

У верхній частині лицьового боку обкладинки розміщено напис "Україна", нижче – зображення Державного герба України, під ним – напис "Паспорт".

На внутрішньому лівому боці обкладинки в центрі – зображення Державного прапора України, нижче – напис "Паспорт громадянина України".

На першій і другій сторінках паспортної книжечки зазначено прізвище, ім'я та по батькові, дату й місце народження. На першій сторінці також уклеюють фотокартку, відведено місце для підпису його власника. На другу сторінку заносять відомості про стать, дату видачі та орган, який видав паспорт, ставиться підпис посадової особи, відповідальної за його видачу. Записи засвідчують мастиковою, а фотокартку – випуклою сухою печатками.

Перша сторінка або перший аркуш після внесення до них відповідних записів і вклеювання фотокартки можуть бути заклеєні плівкою. У разі

заклеювання плівкою всього аркуша записи та фотокартку печатками не посвідчують.

Третя, четверта, п'ята і шоста сторінки призначені для фотокарток, додатково вклеюваних у паспорт, а сьома, восьма і дев'ята – для особливих відміток. На десятій сторінці роблять відмітки про сімейний стан власника паспорта, на одинадцятій–шістнадцятій – про реєстрацію постійного місця проживання громадянина.

До паспорта на підставі відповідних документів може бути внесено (сьома, восьма і дев'ята сторінки) дані про дітей, групу крові та резус-фактор.

На внутрішньому боці обкладинки надруковано витяг з Положення про паспорт громадянина України.

Записи, уклеювання фотокарток і відмітки в паспорті здійснює паспортна служба.

Термін дії паспорта, виготовленого у вигляді паспортної книжечки, необмежений.

До паспортної книжечки після досягнення громадянином віку 25 і 45 років уклеюють нові фотокартки, що відповідають його вікові. Паспорт, у якому не вклеєно фотокарток після досягнення його власником зазначеного віку, вважають недійсним.

7.2. Послідовність перевірки паспорта

Учиняючи злочини, насамперед у сфері господарської, службової діяльності, злочинці часто підроблюють документи, що є необхідною перед-

умовою злочинних діянь. Щоб ефективно протидіяти цьому, працівники правоохоронних органів мають бути обізнаними з найбільш поширеними способами підроблення документів і методами їх установлення.

Під час огляду паспорта з метою виявлення підроблення слід звертати увагу на можливі елементи підроблення документів. Для цього перевірку паспорта потрібно проводити в такій послідовності.

Вивчити зміст паспорта та його реквізити. Необхідно звертати увагу на відповідність змісту та реквізитів паспорта наведеному вище опису бланка паспорта громадянина України. Текстову частину – щодо відповідності стилю викладу цьому документу, наявності граматичних помилок, помарок, відповідності змісту печаток і штампів тощо. Також підлягає обов'язковій перевірці матеріал, з якого виготовлено паспорт, його зовнішнє покриття, нумерація сторінок, відповідність перфорування на всіх сторінках паспорта, однаковість розмірів і конфігурації отворів перфорування, ділянки біля зшиття аркушів паспорта нитками на наявність пошкоджень тощо.

Зіставити дані документа. Необхідно перевірити відповідність змісту печатки органу, який видав паспорт, зміст штампа виконаним записам, а також відповідність змісту печатки органу, який видав паспорт, змісту рельєфної печатки на фотокартці, відповідність дати народження віку особи, яка зображена на фотокартці, даті видачі паспорта тощо.

Зіставити дані в паспорті з його пред'явником. Це здійснюють шляхом порівняння за фотокарткою віку особи за вказаною датою народження, національністю за зовнішнім виглядом особи, а також порівняння її підпису.

Опитати пред'явника паспорта. Необхідно опитати пред'явника паспорта щодо всіх наявних у ньому даних (прізвище, ім'я, по батькові, ким і коли виданий, інформацію про відмітки, серію і номер тощо). У разі необхідності слід запропонувати пред'явнику паспорта самому назвати відповідні дані, передусім дані, занесені за допомогою чорнил.

Оглянути матеріал паспорта на предмет наявності ознак підроблення. Ці ознаки можна виявити, якщо вони явно виражені (наприклад, грубе підчищення, дописування, травлення, неохайне переклеювання фотокартки, наявність помарок, які помітні неозброєним оком і не потребують застосування науково-технічного обладнання).

Зіставити дані різних документів. За наявності відповідних документів міліціонери можуть перевірити достовірність даних паспорта, зіставивши дані з різних документів, наприклад, дані свідоцтва про народження, паспорта дружини (чоловіка), посвідчення водія тощо.

7.3. Ознаки підроблення паспорта

Залежно від мети, якої прагнуть досягти під час підроблення документа, кваліфікації й технічних

можливостей виконавця, підроблення може бути частковим або повним.

Підроблення є повним, якщо за справжнім документом відтворюють усі його складові (папір, палітурний матеріал тощо), текстовий і фоновий друк, рукописне й машинописне наповнення бланка, підписи посадових осіб, відтиски печаток та інші реквізити.

Під час огляду документа для встановлення повного підроблення документ, який перевіряють, порівнюють зі справжнім.

На практиці часто трапляються випадки, коли під час перевірки зразків справжніх документів немає. Проте і в цих випадках можна дійти висновку про підроблення, якщо добре знати характерні особливості захисних властивостей справжніх документів і можливі відхилення від них, що наявні в разі підроблення.

Підроблення в документах часто маскують навмисною зміною їх зовнішнього вигляду. Це може бути забруднення поверхні (нерідко окремі фрагменти документа заливають або замазують різними барвниками). У цьому разі огляд документів необхідно проводити надзвичайно ретельно.

Часткове підроблення – це вид підроблення, за якого в реквізити справжнього документа вносять зміни чи доповнення, здійснюють заміну будь-якої його частини. Вибір засобу часткового підроблення залежить не тільки від мети й можливостей особи, яка здійснює підроблення, а й від особливостей підробленого документа (якість паперу

бланка, вид захисту, властивостей чорнила, якість штемпельної фарби тощо).

Способи повного підроблення документів

Порівняно простий за поліграфічним виконанням і застосованим матеріалом документ має низку властивостей й особливостей, абсолютно точне відтворення яких під час підроблення є неможливим, тому точне підроблення документа також неможливе. Отже, навіть за найвищої якості підроблення детальний аналіз дає змогу виявити в документі такі відхилення від оригіналу, які є достатніми для встановлення підроблення.

Відомі два головні способи підроблення – типографський спосіб і ксерокопіювання.

Загальні ознаки, що вказують на повне підроблення документа, для обох способів:

не дотримано розмірів бланка паспорта, порівняно з оригіналом, справжнім зразком;

використано різні матеріали для виготовлення обкладинки паспорта, що не відповідають опису паспорта, а також використання паперу для виготовлення внутрішніх сторінок паспорта низької якості (відсутність водяних знаків);

недостатня чіткість дрібних деталей малюнків і тексту;

зміна загальних розмірів відтиску печатної форми за рахунок недотримання масштабів;

відсутність люмінесценції під час дослідження документа під дією УФ-променів.

Приватні ознаки підроблених документів, виготовлених типографським способом:

різняються види печаток;

не збігається графіка окремих елементів оформлення документа, передання градацій тону чорно-білого тонового зображення та кольоровідтворення;

помилки в тексті та його розміщенні;

різні шрифти, фарби;

дефекти печатних елементів;

зміна абсолютної та відносної ширини штрихів, порівняно зі штрихами оригінального зразка;

викривлення малюнка друкованих елементів букв у процесі травлення металевої форми.

Приватні ознаки підроблених документів, виготовлених ксерокопіюванням:

під час дослідження документа в збільшеному вигляді – зернистість зображення;

відсутність ознак, що властиві різним видам печаток;

неправильне розміщення написів, малюнків під час приєднання ксерокопій до книжного блока;

різниця в насиченості забарвлення фонових сіток, написів суміжних сторінок.

Способи часткового підроблення документів

Часткове підроблення документів є найбільш поширеним видом підроблення, оскільки для його здійснення немає необхідності в складному поліграфічному устаткуванні. Зміни вносять у

справжній бланк документа. Залежно від того, які реквізити документа фальсифікатор планує змінити, застосовують певний спосіб підроблення.

Головні способи часткового підроблення документів:

- механічна підчистка тексту;
- витравлювання (вибарвлення) тексту;
- дописки та виправлення в рукописному тексті;
- додруковування та виправлення в машинописному тексті;
- заміна аркушів документа;
- заміна фотографії в документі;
- підроблення відтисків, печаток, штампів, підписів.

Механічна підчистка тексту – вилучання рукописного, машинописного, друкарського тексту чи інших реквізитів документа з метою його підроблення.

За цього способу речовину, якою фарбують штрихи, механічним засобом видаляють з документа разом з верхнім шаром паперу різної товщини. Зробити це без пошкоджень хоча б тоненького шару паперу неможливо, оскільки волокна поверхні паперу пофарбовані. Що глибше пофарбовано папір, то товстіший його шар підлягає вилученню.

Механічну підчистку тексту виконують шляхом зіскоблювання або стирання його штрихів. Для цього застосовують різучі предмети (лезо бритви чи ножа, літографічні або звичайні голки), шкільні

ластики різних сортів. За цього способу підроблення завжди залишаються сліди.

До головних ознак механічної підчистки тексту належать такі:

зміна поверхневої обробки паперу. У місцях підчистки порушується зчеплення волокон (з'являється своєрідна ворсистість), зменшується або повністю видаляється глянс (блиск) паперу. Для маскуванню цього дефекту місце підробки може бути розгладжено площиною нігтя, що призводить до появи в місці підчистки помітнішого блиску, порівняно з природним блиском паперу. Виявляється під час розгляду ділянки підчистки під косими променями світла;

зміна прозорості паперу. Під час написання тексту чорнило проникає в товщу паперу, тому, підчищаючи рукописний текст, разом зі штрихами чорнила усувають чималий шар паперу. Унаслідок цього в місці підчистки товщина паперу зменшується, збільшується її прозорість. Виявляється під проникаючими променями світла;

зміна ступеня проклейки паперу. У місцях підчистки порушується поверхнева обробка паперу, зокрема проклейка, відкриваються пори між волокнами, і в такому розпушеному стані папір стає гігроскопічним (добре вбирає вологу). Під час повторного нанесення тексту чорнило в місцях підчистки розпливається в усіх напрямках. Виявляється під час візуального огляду (передусім з допомогою лупи);

порушення малюнка фонові сітки. Унаслідок підчистки разом з текстом виводять частину

фонові сітки, порушують її малюнок, і на документі утворюється світла поверхня. Виявляється під відбитим світлом;

залишки штрихів первинного тексту. Під час виконання тексту чорнилом волокна фарбуються не тільки на поверхні, а й на достатній глибині аркуша. Тому внаслідок підчистки тексту незначна частина фарбованих волокон нерідко залишається невиведеною. Виявляється під час дослідження документа під відбитим світлом із застосуванням лупи або мікроскопа.

Витравлювання (вибарвлення) тексту здійснюють шляхом його хімічного травлення (виведення чорнила, барв, що входять до його складу), знебарвлення під дією певних препаратів. Речовину для травлення наносять на всю ділянку паперу, що зайнята текстом, або тільки на штрихи тексту, що виводять. У деяких випадках документ цілком занурюють у розчин для травлення, при цьому стійка до дії цих хімічних реактивів друкарська фарба не витравлюється.

До головних ознак травлення тексту належать такі:

зміна кольору й відтінку паперу. Одночасно з хімічними змінами барвника чорнила відбувається й часткова зміна структури деяких речовин, що входять до складу паперу, унаслідок чого на білому папері залишаються плями жовтого кольору чи світлішого, ніж тон паперу, відтінку. Виявляється візуально під відбитим світлом;

зміна кольору люмінесценції паперу. Під впливом хімічних реактивів відбувається зміна складу речовин, які додають у папір у процесі його виготовлення, що призводить здебільшого до пригашення свічення паперу. В місцях хімічного травлення тексту у світлі УФ-променів спостерігаються темні плями. Виявляється під час дослідження документа під УФ-променями;

зменшення глянсу паперу. Унаслідок змочування паперу розчином для травлення з нього частково вимивають наповнювачі, клейкі та інші речовини. Папір стає більш пористим, волокна його піднімаються, що призводить до зменшення глянсу (блиску) і помітного підвищення шорсткості (матовості) поверхні паперу. Виявляється під відбитим світлом;

зміна кольору захисної фонові сітки. Для нанесення фонових сіток використовують барви, що під дією речовин для травлення змінюють свій колір, знебарвлюються або змиваються внаслідок впливу на них водних розчинів. Інколи до фарби чи паперу додають індикатори, що набувають інтенсивного забарвлення під дією кислот, променів та інших складових реактивів для травлення. Виявляється під відбитим світлом;

розмивання та часткове знебарвлення чорнила нового тексту. Унаслідок дії на поверхню паперу хімічними реактивами разом з вилученням чорнила початкового тексту порушують проклейку паперу. Це може призвести до того, що чорнило нового тексту не тільки розчинюється, а й прони-

кає на другий бік паперу. За досить інтенсивного оброблення початкового тексту чорнило нового тексту під впливом речовин для травлення, що залишилися в папері, знебарвлюється. Виявляється під відбитим світлом.

Дописки та виправлення в рукописному тексті застосовують, якщо для використання документів достатньо незначної зміни в тексті. Під час дописування надто складно відтворити конфігурацію літер і цифр, почерк початкового заповнення документа. Цей спосіб підроблення можна виявити за графічними відмінностями між дописаним і початковим текстами (окремими письмовими знаками чи штрихами). Дописані або виправлені літери, цифри виділяються зі всього тексту за формою, розмірним співвідношенням, розміщенням, нахилом, шириною штрихів, відсутністю плавних переходів від одного графічного елемента до іншого. Дописані штрихи, зазвичай, відрізняються товщиною від штрихів основного тексту. Дописані штрихи й літери різняться кольором і відтінком чорнила.

Додрукування та виправлення в машинописному тексті, виконаному на друкарській машинці, виявляють за такими ознаками:

не збігаються рисунок шрифту додрукованого й початкового текстів (додрукування на іншій машинці);

відмінність у розміщенні друкованих знаків за вертикаллю (не збігаються напрями лінії рядка), нахилом, відстанню між літерами в додрукованому й початковому текстах;

відмінності в дефектах однойменних друкованих знаків;

сліди підготовки у вигляді слабких відтисків окремих друкованих знаків від пробних ударів.

Виявляється під час дослідження під відбитим світлом із застосуванням лупи.

Особливості заміни аркушів у документі:

не збігається нумерація аркушів, серія та номер документа на аркушах;

різниться формат аркушів;

є додаткові проколи від металевої скріпки або голки (у разі прошиття нитками) в аркушах документа;

є відмінності в кольорі, відтінку, інтенсивності люмінесценції паперу, друкарському барвнику;

відмінності в тексті заповнення (почерк, речовина для фарбування, шрифт друкарської машинки) на аркушах документа. Виявляється візуально під час дослідження документа відбитим світлом й УФ-променями.

Заміна фотографії в документі є найбільш поширеним способом підроблення документів. Фотографію прикріплюють на документі з допомогою клею, металевих пістонів (скріпок), одночасно клеєм і пістонами, скріплюють зі сторінкою

мастиковою чи конгрєвною печаткою. У більшості сучасних паспортів сторінку з фотокарткою й установчими даними власника покривають захисною (ламінувальною) плівкою, що може бути прозорою чи з нанесеними захисними написами, малюнками, які спостерігаються під скісними або УФ-променями. Останніми роками поширеними стали паспорти, у яких, замість звичайної фотокартки, інформацію про зовнішність власника містить комп'ютерне фотозображення, що друкують на інформаційній сторінці одночасно з установчими даними.

Можлива як повна заміна фотографії, так і часткова. За повної заміни фотографію цілком видаляють з документа, за часткової – тільки ту її частину, що містить зображення обличчя власника документа (прагнуть зберегти фрагменти відтисків печаток на фотографії). Для заміни фотозображення, виконаного комп'ютерним друком, постає необхідність цілком змінювати інформаційну сторінку (повністю підробляти її).

Ознаки заміни фотографії, скріпленої за допомогою клею:

відмінність у кольорі (відтінку) видимої люмінесценції клею на різних ділянках зрізу фотографії, із застосуванням іншого сорту клею (що різниться за складом з попереднім). Виявляється під дією світла УФ-променів;

розбіжності тексту, зміщення між частинами відтиску гумової або конгрєвної печаток фотографії

фії та бланка документа (використовують фотографію, що була раніше скріплена печатками цього самого типу чи зовні схожими). Виявляється під час збільшення під відбитим світлом;

значний розрив між лініями печатки на фотографії та сторінці документа або, навпаки, прикриття фотографією деякої частини відтиску печатки сторінки документа. Виявляється внаслідок збільшення під відбитим світлом;

неправильна форма печатки, неоднакові розміри друкованих нею знаків, зміщення, нахил і нерівномірність ширини штрихів печатки у відтиску на фотографії. Виявляється внаслідок збільшення під відбитим світлом;

ушкодження поверхні бланка документа на ділянках зрізу фотографії. Виявляється внаслідок збільшення під відбитим світлом;

відсутність (повна або часткова) *на бланку документа друкарського тексту* "Місце для фотографії", рамки рукописного тексту на контурі фотографії, зменшення (або збільшення) товщини паперу під фотографією. Виявляється під дією проникаючих променів світла (на просвіт).

Ознаки заміни фотографії, скріпленої за допомогою металевих пістонів (скріпок):

ушкодження скріпок, пістонів і паперу в місцях скріплення фотографії (деформації, проколи, розрив), що виникають унаслідок її заміни під впливом певного інструмента. Виявляється візуально під відбитим світлом.

Унаслідок тривалого використання документа пістони (скріпки) можуть зазнавати корозії, сліди якої відбиваються на сусідніх аркушах документа, зазвичай, з двох боків, і можуть спостерігатися як візуально, так і у видимій люмінесценції. Наявність пістонів (скріпок), що не зазнали корозії, свідчить про їх заміну.

Ознаки заміни фотографії в документі, інформаційна сторінка якого покрита захисною (ламінувальною) плівкою:

ознаки заміни фотографії, скріпленої за допомогою клею;

у разі часткової заміни плівки – наявність розтинів за периметром фотографії, виконаних для її заміни. Виявляється візуально внаслідок збільшення під відбитим світлом;

у разі повної заміни плівки – зморщення паперу на зворотному боці аркуша документа; ушкодження фонові сітки; рештки виведеної плівки; відмінність плівки від заводської за товщиною, характером малюнка тощо;

відсутність чи неякісне виконання на плівці перфорації номера паспорта; лінія розрізу плівки біля місця прошивання паспорта (якщо плівку вшивають у бланк документа) або сліди розшивання паспорта. Виявляється внаслідок збільшення під відбитим світлом, УФ-променями;

наявність подвійної плівки (коли фотографію вирізають разом з частиною плівки, наклеюють нову фотографію та всю сторінку покривають ще

однією плівкою, щоб приховати підроблення); потовщення захисної плівки, порівняно з оригіналом; наявність лінії відрізу другої плівки біля місця прошивання документа; наявність розрізів першої плівки по периметру фотографії; лінії відрізу першої і другої плівок не збігаються по периметру сторінки. Виявляється візуально внаслідок збільшення під відбитим світлом.

Ознаки заміни інформаційної сторінки з комп'ютерним фотозображенням власника документа:

установчі дані з фотозображенням власника документа в сучасних паспортах різних країн, зазвичай, розміщують на передньому форзаці або другій сторінці паспорта (безномерному окремому аркуші, ушитому в блок паспорта між переднім форзацом і першою сторінкою).

Характерні ознаки підроблення:

невідповідність кольорової гами ліній фоновій сітці підробленої сторінки фоновій сітці решти сторінок паспорта;

неякісне виконання написів, малюнків, мікротексту (недодрукування елементів окремих літер, цифр, нерівномірна товщина штрихів, нечіткі контури);

під дією УФ-променів немає світіння ліній фоновій сітці, різноманітних захисних малюнків, написів, а світиться сам папір (переважно блакитним кольором);

за наявності захисних малюнків, їх виконано неякісно, спрощено;

неякісне виконання підробних голограм і кінеграм або використання вирізаних зі справжніх документів;

потовщення переднього форзаца чи інформаційного аркуша (коли підроблену сторінку наклеюють на справжню);

наявність лінії відрізу паперу біля місця прошивання паспорта (унаслідок заміни сторінки на передньому форзаці), слідів розшивання паспорта (унаслідок заміни переднього й заднього форзаців, що мають становити єдине ціле, або окремого інформаційного аркуша);

порушення люмінесценції, флюоресценції захисної (ламініувальної) плівки чи використання неоригінальної плівки.

Підроблення відтисків, печаток, штампів, підписів

Печатки використовують для скріплення справжності підписів посадових осіб, фотографій і різноманітних службових записів у документі. Штampi застосовують для занесення в документ певних службових позначок (прописка, шлюб, візи тощо). Відтиски справжніх печаток і штампів вирізняються стандартним шрифтом, рівномірним розміщенням літер та рядків, однаковими інтервалами між словами, рівною лінією рядка, симетричним розміщенням тексту й усіх відтінків рисунка, деформацією фрагментів рисунка та письмових знаків через еластичність гуми.

Печатки та штампи виготовляють з гуми (каучуку) або металу. Гумові дають фарбовані відтиски, металеві служать для нанесення конгресних печаток (рельєфних чи фарбованих відтисків). Для справжніх конгресних відтисків також характерні рівномірні глибина та форма рельєфу, гладка поверхня ліній рисунка.

Головними способами підроблення печаток (штампів) є:

рисування печаток (штампів) на документі. Характерні різні обриси й розміри однойменних літер; нахил і зміщення літер щодо лінії рядка; нестандартна форма шрифту, відхилення в змісті та формі рисунка, його несиметричність; неоднакова відстань між літерами й різна ширина штрихів; сліди тиснення від пера, олівця, проколи від циркуля; відсутність деформації фрагментів відтиску через еластичність гуми;

копіювання зі справжнього відтиску. Може бути виконано в різноманітних варіантах, а саме:

1) шляхом безпосереднього копіювання (контрольне перенесення, відтиск тисненням з вологістю) – текст на відтиску, що переноситься, буде в дзеркальному зображенні;

2) шляхом двостадійного копіювання – спочатку одержують дзеркальну копію печатки на писальному або фотографічному папері, а потім контактним способом переносять на документ, одержуючи при цьому пряме зображення. Відтиск печатки буде мати слабке забарвлення штрихів і може

містити сліди вологості та матеріалу (виявляється під дією УФ-променів);

3) шляхом копіювання безпосередньо на документ у прямому зображенні – справжній відтиск поміщають на документ й обводять з натиском яким-небудь гострим предметом, що не дряпає, одержане рельєфне зображення обводять чорнилом або штемпельною фарбою, унаслідок чого відтиск печатки буде містити ознаки рисування та рельєфне зображення тексту;

печатки (штампи), вирізані на гумі та інших матеріалах. Характерні ознаки: літери за розмірами та конфігурацією неоднакові, спрощеної форми, з відхиленнями від правильного положення в рядку, де є кутастість, передусім в овальних штрихах; ширина основних штрихів в однорідних літерах і лініях рисунка нестійка; текст і рисунок часто розміщено несиметрично; рисунок (герб, емблеми) спрощений або містить помилки в змісті та конфігурації;

застосування друкарського способу. Установити таке підроблення без порівняння зі справжнім відтиском печатки надто складно, але від справжніх воно різниться за низкою характерних загальних ознак: стандартним шрифтом, відсутністю деформації письмових знаків через еластичність гуми. Часткові ознаки: несиметричне розміщення тексту, нерівномірні відстані між літерами й словами, неправильне розміщення літер, нерівності рядків, наявність у тексті печатки граматичних помилок, дзеркальне зображен-

ня герба (відтиснутого, наприклад, за допомогою монети, значка);

підроблення відтиску конгресвної печатки. Конгресвну печатку використовують для скріплення фотографії в документі, що посвідчує особу. Для заміни фотографії в документі підробляють не весь конгресвний відтиск, а його фрагмент, розміщений на фотографії. На підроблення відтиску конгресвної печатки вказують такі характерні ознаки:

нерівномірність ширини та глибини рельєфних (тиснених) штрихів;

нерівномірність форми поперечного перетину штрихів;

недостатньо випуклий рельєф штрихів зі зворотного боку аркуша;

нечіткість межі штрихів і всього зображення.

Перелік телефонних номерів екстрених служб наведено в дод. 5.

ДОДАТКИ

Додаток 1

ДИПЛОМАТИЧНІ ПРЕДСТАВНИЦТВА ТА КОНСУЛЬСЬКІ УСТАНОВИ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ

Умовні позначення:

П	– Посольство	ПС	– Посольство за сумісництвом
ПК	– Почесне консульство	К	– Консульство
ГК	– Генеральне консульство	КА	– Консульське агентство
КП	– Канцелярія посольства	КВ	– Консульський відділ
ТП	– Тимчасовий повірений	ППК	– Почесне генеральне консульство
БГК	– Бюро генерального консульства		

КРАЇНА	АДРЕСА	ТЕЛЕФОН	ФАКС	E-MAIL	WEB-САЙТ
Австралія	ПС	+43 (0) 15041178	+43 (0) 1506740	austemb@aon.at	www.australian-embassy.at
	ПК	(+38 044) 235-75-86	(+38 044) 235-75-86		
Австрійська Республіка	П	(+38 044) 277-27-90	(+38 044) 230-23-52	kiew-ob@ bmeta.gvat	http://www.bmeia.gv. at/ua/posolstvo/ m-kijiv.html
	ПК	(+38 032) 261-20-14	(+38 032) 261-20-14	oe_konsulat@ livivonline.com	
	ПК	(+38 062) 381-08-72	(+38 062) 381-76-53	konsulat.donezk@ austria.com.ua	

КРАЇНА	АДРЕСА	ТЕЛЕФОН	ФАКС	E-MAIL	WEB-САЙТ
Азербайджанська Республіка	01901, м. Київ, вул. Глибочицька, 24	(+38 044) 484-69-40	(+38 044) 484-69-46	kiev@mission.mfa.gov.az	www.azembassy.com.ua
Республіка Албанія	02-386, м. Варшава, вул. Алтова, 1	(810 4822) 824-14-27	(0-22) 824-14-26	alb@atoswarman.com.pl	
Алжирська Народна Демократична Республіка	01014, м. Київ, вул. Звиринецька, 76-а	(+38 044) 286-76-88	(+38 044) 286-76-87	ambalgkiev@bigmir.net	
Республіка Ангола	119590, м. Москва, вул. Улофа Пальме, 6	(+7 495) 143-63-24, 939-95-18	(+7 495) 956 18 80	angomosc@col.ru	
Аргентинська Республіка	01901, м. Київ, вул. І. Федорова, 12, б-й пов.	(+38 044) 581-33-27	(+38 044) 238-69-22	eucria@mrecic.gov.ar	
Ісламська Республіка Афганістан	03069, м. Київ, вул. Яслинська, 9/7	(+38 044) 275-58-93		afembkiev@yahoo.com	
Народна Республіка Бангладеш	119121, м. Москва, Земледельческий пров., 6	(+7 495) 246-78-04	(+7 495) 766-43-00	bdot.moscow@mail.ru	www.bangladeshemassy.ru
Королівство Бельгія	01030, м. Київ, вул. Леонтовича, 4	(+38 044) 238-26-00	(+38 044) 238-26-01	ambabel@kiev.fartlep.net	http://www.diplo.matie.be/kyiv

КРАЇНА	АДРЕСА	ТЕЛЕФОН	ФАКС	E-MAIL	WEB-САЙТ
Республіка Бенін	127006, м. Москва, Успенський пров., 7	(+7 495) 699-29-23	(+7 495) 694-02-26	ambabeninmos@ yahoo.ru	
	03054, м. Київ, вул. Дмитрівська, 9-11, оф. 2	(+38 044) 525-07-07	(+38 044) 525-07-07	ukr@ belembassy.org	www.ukraine. belembassy.org
Республіка Білорусь	01901, м. Київ, вул. М. Коцюбинського, 3	(+38 044) 537-52-00	(+38 044) 537-52-13		
	79000, м. Львів, вул. А. Горської, 2	(+38 032) 237-27-30, 240-81-02	(+38 032) 299-24-60		
Республіка Болгарія	01023, м. Київ, вул. Госпітальна, 1	(+38 044) 246-76-72, 246-72-37, 235-22-02	(+38 044) 235-51-19		
	65062, м. Одеса, вул. Посмітного, 9	(+38 048) 746-65-54, 746-65-58, 746-63-39	(+38 048) 746-65-48	genkon@te.net.ua, genkon2@gmail. com	
	83100, м. Донецьк, вул. 50 років СРСР, 149	(+38 062) 337-66-11	(+38 062) 337-70-40		
	69017, м. Запоріжжя, о-в Хортиця, буд. 55	(+38 061) 286-54-45, 286-54-35, 286-54-33			

КРАЇНА	АДРЕСА	ТЕЛЕФОН	ФАКС	E-MAIL	WEB-САЙТ
Республіка Болівія	115191, м. Москва, Серпухівський вал, 8, кв. 135–137	(+7 495) 954-06-30	(+7 495) 958-07-55	embolrus@ online.ru	
	04071, м. Київ, вул. Хорива, 45/24	(+38 044) 417-42-91	(+38 044) 425-11-89	conboliv@ukr.net	
Боснія і Герцеговина	1026, м. Будапешт, вул. Пасареті, 48	+36 (1) 212-01-06, 212-01-07	+ 36 (1) 212-01-09	bihambud@ yahoo.com	
Республіка Ботсвана	Turgatan 11, Box 26024 100 41 Stockholm, Sweden	(+ 46 8) 545-258-80	(+46 8) 723-00-87		
Бруней Даруссалам	International Country Centre (ICC) Bloc F/G 5th, Floor 20, Route de Pre – Bois Casepostal 1806, 1215 Geneva, 15, Switzerland	(00 41/22) 929-82-40	(00 41/22) 788-52-30	mission.brunei@ tiesitu.int	
Буркіна Фасо	Karolinger Platz 10/11 – 14 052 Berlin, Deutschland	+49-30-30- 10-599-90	+49-30-30- 10-599-20	embassy_burkina_ faso@t-online.de	
Федеративна Республіка Бразилія	01010, м. Київ, вул. Суворова, 14/12	(+38 044) 280-63-01	(+38 044) 280-95-68	kievbrem@ brasil.kiev.ua	
	79081, м. Львів, вул. Чоловського, 2	(+38 0322) 97-11-51, 97-65-08, 97-65-09	(+38 0322) 97-11-77		

КРАЇНА	АДРЕСА	ТЕЛЕФОН	ФАКС	E-MAIL	WEB-САЙТ
Святий Престол (Ватикан)	01901, м. Київ, вул. Тургеневська, 40, Апостольська Нунціатура	(+38 044) 482-35-58	(+38 044) 482-35-53	nuntiusua@gmail.com	http://www.nuntiatura.kiev.ua
Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії	01025, м. Київ, вул.Десятинна, 9	(+38 044) 490-36-60	(+38 044) 490-36-62	ukembinf@sovamua.com	www.ukinukraine.fc.gov.uk
Боліварська Республіка Венесуела	127051, м. Москва, Каретний пров., 13/15	(+7 495) 299-95-61	(+7 495) 956-61-08	embavenez.pl@qnet.pl	
Соціалістична Республіка В'єтнам	01103, м. Київ, вул. Товарна, 51-а	(+38 044) 284-57-40	(+38 044) 284-55-42	vnemb.ua@mofa.gov.vn	www.vietnamembassy-ukraine.org
Республіка Вірменія	01901, м. Київ, вул. Володимирська, 45	(+38 044) 234-90-05, 235-10-04	(+38 044) 235-43-55	despanut@voliacab.le.com	www.armembassy.com.ua
	98635, м. Ялта, вул. Володарського, 1-а	(+38 0654) 27-35-20	(+38 0654) 27-35-19	consulkrim1@bk.ru	
	33000, м. Рівне, вул. С. Бандери, 26-в	(+38 0362) 63-53-56		Askrypnyk@gmail.com	
	49000, м. Дніпропетровськ, вул. Д. Донського, 3	(+38 056) 374-42-24, 374-42-43	(+38 056) 374-42-24, 374-42-43	arsen@avetaran.com.ua	

КРАЇНА	АДРЕСА	ТЕЛЕФОН	ФАКС	E-МАЙЛ	WEB-САЙТ
Габонська Республіка	119002, м. Москва, Денежний пров., 16/1	(+7 499) 241-00-80, 241-15-85	(+7 499) 252-86-94	ambagab_ru@mail.ru	
Республіка Гана	121069, м. Москва, Скагертний пров., 14	(+7 495) 690-23-27, 690-23-35	(+7 495) 690-21-98, 690-20-73	Gh_emb_mos@yahoo.com	www.ghanaemb-mos.ru
Республіка Гватемала	119049, м. Москва, вул. Коровій Вал, 7, оф. 98	(+7 495) 238-22-14	(+7 495) 238-14-46	embrusia@minex.gob.gt	
	01001, м. Київ, вул. Шота Руставелі, 16, 9-й пов.	(+38 044) 230-03-00	(+38 044) 289-42-35	snv@ik.kiev.ua	
Гвінейська Республіка	119049, м. Москва, вул. Коровій Вал, 7, кв. 101-102	(+7 495) 238-10-85	(+7 495) 238-97-68	ambaguineemoscou@yahoo.fr	
	01024, м. Київ, вул. Круглоуніверситетська, 22, оф. 1	(+38 044) 253-15-85, 254-06-89	(+38 044) 253-47-86	guinea.consul@gmail.com	
Грецька Республіка	01901, м. Київ, вул. Панфіловців, 10	(+38 044) 254-54-71, 254-54-72, 254-54-73	(+38 044) 254-39-98	greece@kiev.rel.com, embassy@greece.kiev.ua	www.mfa.gr/www.mfa.gr/AuthoritiesAbroad/Europe/Ukraine/EmbassyKiev/uk-UA/
	65082, м. Одеса, вул. Преображенська, 32	(+38 0487) 86-05-70, 86-05-03, 86-00-07	(+38 0487) 86-05-71	grconsodessa@paco.net	

КРАЇНА	АДРЕСА	ТЕЛЕФОН	ФАКС	E-MAIL	WEB-САЙТ
	ГК 87500, м. Маріуполь, вул. Верганова, 10	(+38 0629) 34-53-84, 33-24-92	(+38 0629) 52-87-19	grconsul@ukrpost. ua	
Грузія	П 01032, м. Київ, б-р Т. Шевченка, 25	(+38 044) 220-03-40	(+38 044) 220-03-40	kyivemb@mfa. gov.ge	www.ukraine.mfa. gov.ge
	ГК 06020, м. Одеса, вул. Марійська, 4	(+38 048) 726-10-45, 726-47-27	(+38 048) 726-10-45, 726-47-27		
	ПК 10014, м. Житомир, вул. Пушкінська, 31	(+38 0412) 22-06-33	(+38 0412) 22-06-33		
	ПК 79000, м. Львів, вул. Тиха, 1	(+38 032) 261-09-83	(+38 032) 261-09-83		
	ПК 98600, м. Ялта, вул. Катерининська, 13	(+38 0654) 32-56-41			
Королівство Данія	П 01901, м. Київ, вул. Б. Хмельницького, 56, 4-й пов.	(+38 044) 200 12 60	(+38 044) 200-12-81	ievamb@um.dk	www.ambkyiv.um. dk/ua
	ПК 03151, м. Київ, Повітрофлотський просп., 6б	(+38 044) 495-29-99	(+38 044) 490-92-43	dkconsulate- ukraine@ jahn.com.ua	

КРАЇНА		АДРЕСА	ТЕЛЕФОН	ФАКС	E-МАЙЛ	WEB-САЙТ
Республіка Еквадор	ПС	Goldschmidgasse, 10/2/24, A-1010 Vienna, Austria	(+431) 535-32-08, 535-33-53	(+431) 535-08-97	mecaustria@ chello.at	
	ПК	01033, м. Київ, вул. Сакаганського, 52-а	(+38 044) 289-04-50	(+38 044) 289-02-11	Ecuador@ isv.com.ua	
Республіка Екваторіальна Гвінея	ПС	119017, м. Москва, Погорельський пров., 7, буд. 1	(+7 495) 953-35-63	(+7 495) 953-20-84	embajada1968@ mail.ru	
	ПК	03036, м. Київ, Повітрофлотський просп., 90-а	(+38 044) 461-54-37	(+38 044) 461-54-87	roman@ avia.org.ua	
Держава Еритрея	ПС	119049, м. Москва, вул. Корівий Вал, 7, кв. 31-32	(+7 499) 238-30-25	(+7 499) 238-18-68		
Естонська Республіка	П	01901, м. Київ, вул. Володимирська, 61/11	(+38 044) 590-07-80	(+38 044) 590-07-81	embassy.kiev@ mfa.ee	www.estemb. kievua
	ПК	95034, м. Сімферополь, вул. Набережна, 39, оф. 17	(+38 0652) 511-622	(+38 0652) 511-623	office@elephant. crimea.ua	
Федеративна Демократична Республіка Ефіопія	ПС	129041, м. Москва, Орлово-Давидовський пров., 6	(+7 495) 680-16-16	(+7 495) 680-66-08	eth-emb@col.ru	

КРАЇНА	АДРЕСА	ТЕЛЕФОН	ФАКС	E-MAIL	WEB-САЙТ
Арабська Республіка Єгипет	01901, м. Київ, вул. Обсерваторна, 19	(+38 044) 272-13-27, 486-65-30	(+38 044) 486-94-28	egemb_kiev@mfa.gov.eg	www.mfa.gov.eg/misions/ukraine/kiev/embassy/en-eg/
Єменська Республіка	131000, м. Москва, Неопалимівський пров., 6	(+7 495) 246-06-48	(+7 495) 230-23-05	yemen-em@mail.ru	
Республіка Замбія	129110, м. Москва, просп. Миру, 52-а	(+7 495) 688-50-01	(+7 495) 975-20-56	zambiana@online.ru	
Республіка Зімбабве	119121, м. Москва, Серпів пров., 6	(+7095) 248-31-50, 248-43-67, 248-43-64	(+7095) 230-24-97	zimbabwe@tinet.ru	
Держава Ізраїль	01901, м. Київ, б-р Лесі Українки, 34	(+38 044) 586-15-00	(+38 044) 586-15-55, 284-97-36	info@kiev.mfa.gov.il	http://ukraine.mfa.gov.il
Республіка Індія	01901, м. Київ, вул. Терехіна, 4	(+38 044) 468-66-61, 468-62-19, 468-70-32	(+38 044) 468-66-19	india@public.ua.net	www.indianembassy.org.ua
Республіка Індонезія	04107, м. Київ, вул. Нагірна, 27-б	(+38 044) 206-54-46, 206-54-47, 206-54-48	(+38 044) 206-54-40	kbri@indo.ru.kiev.ua	www.deplu.go.id/kyiv/www.indonesianembassy.kiev.ua/
Республіка Ірак	01014, м. Київ, вул. Звіринецька, 35	(+38 044) 286-04-40 (41, 42, 43)	(+38 044) 286-04-45	kefemb@iraqmfamail.com	

КРАЇНА		АДРЕСА	ТЕЛЕФОН	ФАКС	E-МАЙЛ	WEB-САЙТ
Ісламська Республіка Іран	П	01901, м. Київ, вул. Круглоуніверситетська, 12	(+38 044) 253-85-43	(+38 044) 254-02-53	iranembassy@com.ua	www.iranembassy.com.ua
Ірландія	ПС	11800, м. Прага-1, вул. Држизште, 13	(+420) 257-530-061(-4)	(+420) 257-531-387		www.embassyofireland.cz
	ПК	01133, м. Київ, вул. Щорса, 44	(+38 044) 285-59-02	(+38 044) 285-59-02		
Республіка Ісландія	ПС	Rehjoisesplanadi, 27C, 00100, Helsinki	(+3589) 612-24-60	(+3589) 612-24-20		www.iceland.org/fin/english/
	ПК	04119, м. Київ, вул. Якіра, 8	(+38 044) 568-59-62, 568-59-63	(+38 044) 568-59-66		
Королівство Іспанія	П	01901, м. Київ, вул. Хорива, 46	(+38 044) 492-73-20	(+38 044) 492-73-27	embespuia@mail.mae.es	www.mae.es/subwebs/Embajadas/Kiev/ua/home/Paginas/homeua_embkiev.asp
Італійська Республіка	П	01901, м. Київ, вул. Ярославів Вал, 32-б	(+38 044) 230-31-00, 230-31-01, 230-31-02	(+38 044) 230-31-03	ambasciata.kiev@esteri.it	www.ambkievesteri.it/Ambasciata_Kiev
Хашімітське Королівство Йорданія	ПК	01054, м. Київ, вул. Дмитрівська, 48-г	(+38 044) 561-26-96	(+38 044) 561-26-99	consjordan@ukrpost.net	

КРАЇНА	АДРЕСА	ТЕЛЕФОН	ФАКС	E-MAIL	WEB-САЙТ
Республіка Казахстан	01901, м. Київ, вул. Мельникова, 26	(+38 044) 489-15-96, 489-18-58	(+38 044) 483-11-98	post@kazakh.kiev.ua	www.kazembassy.com.ua
	65020, м. Одеса, вул. Розкидайлівська, 13	(+38 048) 731-27-40			
	79016, м. Львів, вул. Замкнена, 3/1	(+38 0322) 40-36-70, 40-36-03	(+38 0322) 40-36-70, 40-36-03	consul@kazconsul.com.ua	www.kazconsul.com.ua
	69035, м. Запоріжжя, вул. 40 років Радянської України, 51	(+38 061) 213-39-93	(+38 061) 218-48-18	hotina@ukr.net	
Канада	01901, м. Київ, вул. Ярославів Вал, 31	(+38 044) 590-31-00	(+38 044) 590-31-09, 590-31-57, 590-31-87, 590-31-68	kyiv@international.gc.ca	
Держава Катар	119049, м. Москва, вул. Корovий Вал, 7	(+7 495) 230-15-77	(+7 495) 935-76-70		
Республіка Кенія	119134, м. Москва, Лопухінський пров., 5	(+7 495) 201-21-86	(+7 495) 201-54-63		
Киргизька Республіка	01901, м. Київ, вул. Артема, 51/50	(+38 044) 482-08-89	(+38 044) 482-08-89	embassy.kg.kiev@silvercom.net	http://kyrgyzembassy.com.ua/
Китайська Народна Республіка	01901, м. Київ-21, вул. Грушевського, 32	(+38 044) 253-13-29	(+38 044) 253-73-71		http://ua.chineseembassy.org/rus/

КРАЇНА		АДРЕСА	ТЕЛЕФОН	ФАКС	E-MAIL	WEB-САЙТ
	ГК	65014, м. Одеса, пров. Нахімова, 2	(+38 048) 787-17-89, 787-18-98	(+38 048) 711-75-34, 716-79-27		
Республіка Кіпр	ПК	01054, м. Київ, вул. Дмитрівська, 18/24	(+38 044) 486-36-05	(+38 044) 484-03-93	info@botschaft- zypern.de	www.botschaft- zypern.de
	ПК	87500, м. Маріуполь, просп. Будівельників, 129-а	(+38 0629) 54-07-65	(+38 0629) 52-83-05	kons@mdgu. marupol.net	
Республіка Колумбія	ПК	01001, м. Київ, вул. Хрещатик, 50-в	(+38 044) 234-10-63	(+38 044) 279-14-03		
Республіка Конго	ПС	119049, м. Москва, вул. Донська, 18/7, 1-й пов.	(+7 495) 236-33-68	(+7495) 236-41-16		
Корейська Народно- Демократична Республіка	ПС	119590, м. Москва, вул. Мосфільмівська, 72	(+7 495) 143-62-31	(+7 495) 143-63-12		
Республіка Корея	П	01034, м. Київ, вул. Володимирська, 43	(+38 044) 246-37-59, 246-37-60, 246-37-61	(+38 044) 246-37-59, 246-37-57	korea@ koremb.kiev.ua	
	К	01034, м. Київ, вул. Пушкінська, 11, 2-й пов., оф. 6	(+38 044) 246-37-59, 246-37-60, 246-37-61			
Республіка Кот-д'Івуар	ПС	119034, м. Москва, Коробейніков пров., 14/9	(+7 095) 201-23-75, 201-24-00	(+7 095) 200-12-92	ambacimow@ hotmail.com	

КРАЇНА	АДРЕСА	ТЕЛЕФОН	ФАКС	Е-МАЙЛ	WEB-САЙТ
	49000, м. Дніпропетровськ, вул. Комсомольська, 12-а	(+38 0562) 39-22-34, 31-88-31	(+38 0562) 31-88-31		
Республіка Куба	01901, м. Київ, пров. Бехтеревський, 5	(+38 044) 486-57-43, 486-71-13	(+38 044) 486-19-07	adriana@embcu ba.com.ua, miraly@embcuba. com.ua	http://emba.cuba minrex.cu/Default. aspx?alias=emba. cubaminrex.cu/ ucranianus
Держава Кувейт	04210, м. Київ, вул. Оболонська набережна, 19, корп. 1	(+38 044) 391-51-60	(+38 044) 391-51-64		
Лаоська Народно- Демократич- на Республіка	121069, м. Москва, вул. Мала Нїкїтська, 18	(+7 495) 690-25-60	(+7 495) 697-49-24	post@laocembassy. ru	www.laocembassy moscow.ru
Латвійська Республіка	01901, м. Київ, вул. І. Мазепа, 6-б	(+38 044) 490-70-30	(+38 044) 490-70-35	embassyukraine@ mfa.gov.lv	
		(+38 044) 490-70-37	(+38 044) 496-25-81	consulateukraine@ mfa.gov.lv	
Литовська Республіка	01901, м. Київ, вул. Буслівська, 21	(+38 044) 254-09-20	(+38 044) 254-09-28	embassy@ litembassy.org	
		(+38 044) 254-09-36	(+38 044) 254-09-37		
	79005, м. Львів, вул. Коцюбинського, 13/1	(+38 0322) 98-96-50	(+38 0322) 98-96-50		

КРАЇНА	АДРЕСА	ТЕЛЕФОН	ФАКС	E-MAIL	WEB-САЙТ
	95011, м. Сімферополь, вул. Турецька, 12	(+38 0652) 24-85-15	(+38 0652) 24-85-15		
Республіка Ліван	01901, м. Київ, вул. Чапаєва, 4, оф. 3	(+38 044) 234-15-91, 235-98-46	(+38 044) 234-15-65	lebembukt@ foreign.gov.lb	
Велике Герцогство Люксембург	Tzizite 13 CZ-118 00, Praha-1	(+42 025) 718-18-01			
	01004, м. Київ, вул. Велика Васильків- ська, 9/2, оф. 54	(+38 044) 490-65-90	(+38 044) 289-20-42		www.luxem bourg.com.ua
Республіка Маврикій	10787, м. Берлін, вул. Курфюрштен штрассе, 84	(030) 263-93-60	(030) 26-55-83- 23	mu.embin.3@ l-online.de	
Ісламська Республіка Мавританія	119121, м. Москва, Савінський пров., 21	(+7 495) 245-11-76	(+7 495) 246-25-19		
Республіка Мадагаскар	119034, м. Москва, Курсовий пров., 5/1	(+7 495) 290-02-14	(+7 495) 202-34-53		
Республіка Македонія	03150, м. Київ, вул. І. Федорова, 12	(+38 044) 238-66-16	(+38 044) 238-66-17	embmac@carrier. kiev.ua	
Малайзія	01001, м. Київ, вул. Буслівська, 25	(+38 044) 286-89-40, 286-89-41	(+38 044) 286-89-42	malkiev@kingov. my	

КРАЇНА	АДРЕСА	ТЕЛЕФОН	ФАКС	E-MAIL	WEB-САЙТ
Республіка Малі	115184, м. Москва, вул. Новокузнецька, 11	(+7 495) 951-27-84	(+7 495) 230-28-89		
Республіка Мальта	119049, м. Москва, вул. Корівий Вал, 7, кв. 219	(+7 095) 237-19-39, 230-25-24, 236-03-34	(+7 095) 237-21-58		
Королівство Марокко	03680, м. Київ, вул. І. Федорова, 12	(+38 044) 284-33-26	(+38 044) 568-58-84	morocco@kiev. farlep.net	
	03150, м. Київ, вул. Велика Васильківська, 62	(+38 044) 201-63-03	(+38 044) 590-25-05	office@post. com.ua	
Мексиканські Сполучені Штати	03150, м. Київ, А. Барбюса, 5-в, 1-й пов., оф. 154	(+38 044) 220-07-23	(+38 044) 220-07-24	embamexucrania@ mexico.kiev.ua	
	79005, м. Львів, вул. Богомольця, 15	(+38 0322) 75-95-95	(+38 0322) 25-77-56	commex@ukom. kiev.ua	
Республіка Мозамбік	129090, м. Москва, вул. Гіляровського, 8, кв. 45	(+7 495) 684-40-07	(+7 495) 684-36-54	embavocru@hot mail.com	
Республіка Молдова	01901, м. Київ, вул. Яготинська, 2	(+38 044) 521-22-80	(+38 044) 521-22-72	kiev@mfa.md	www.uzraina. mfa.md
		(+38 044) 521-22-79	(+38 044) 521-22-72		
Монголія	02516, м. Варшава, вул. Рейтана, 15/16	(+4822) 84-99-391	(+4822) 84-82-063	mongemb@ambas adamongolii.pl	

КРАЇНА	АДРЕСА	ТЕЛЕФОН	ФАКС	E-MAIL	WEB-САЙТ
КА	03680, м. Київ, вул. Желябова, 8/4, к.м. 613	(+38 044) 371-65-26	(+38 044) 371-65-26	consulmo@gu. kiev.ua	
Союз М'янма	121069, м. Москва, вул. Нікітська, 41	(+7 095) 291-05-34	(+7 095) 956-31-86		
Республіка Намібія	119280, м. Москва, 2-й Козачий пров., 7	(+7 495) 230-32-75	(+7 495) 230-22-74	namembrf@ online.ru	
Федеральна Демократична Республіка Непал	131000, м. Москва, 2-й Неопалимівський пров., 14/7	(+7095) 244-02-15, 241-69-43	(+7 095) 244-00-00	nepal@orc.ru	
Федеративна Республіка Нігерія	01015, м. Київ, вул. Панфіловців, 36	(+38 044) 254-58-50, 254-58-51	(+38 044) 254-53-71		
Королівство Нідерланди	01901, м. Київ, Контрактова пл., 7	(+38 044) 490-82-00	(+38 044) 490-82-09	kie@minbuz.nl	
		(+38 044) 490-82-13	(+38 044) 490-82-09		
	79012, м. Львів, вул. Сахарова, 42	(+38 0322) 97-19-06, 97-14-49	(+38 0322) 97-19-06		
Федеративна Республіка Німеччина	01901, м. Київ, вул. Б. Хмельницького, 25	(+38 044) 247-68-00	(+38 044) 247-68-18	kanzlei@german- embassy.kiev.ua	www.kiev. diplo.de
		(+38 044) 247-68-27	(+38 044) 247-68-21	rk@german- embassy.kiev.ua	

КРАЇНА	АДРЕСА	ТЕЛЕФОН	ФАКС	E-MAIL	WEB-САЙТ
ГК	83000, м. Донецьк, просп. Миру, 15	(+38 062) 343-45-47			www.donezk. kiew.diplo.de
ПС	121069, м. Москва, вул. Поварська, 44	(+7 495) 956-35-79	(+7 495) 956-35-83	nzembmos@ umail.ru	www.nzemb bassy.com/ russia
ПК	04107, м. Київ, вул. Багговугівська, 17/21	(+38 044) 537-74-44	(+38 044) 537-74-45		
П	01901, м. Київ, вул. Стрелецька, 15	(+38 044) 590-04-70	(+38 044) 234-06-55	emb.kyiv@mfa.no	www.norway. com.ua
ПС	115127, м. Москва, вул. Улофа Пальме, 4	(+7 095) 147-62-86, 147-00-66, 234-40-60	(+7 095) 234-40-70	uae@mail.cnt.ru	
ПС	119180, м. Москва, Старомонетний пров., 14, буд. 6, 7	(+7 095) 230-15-87, 230-12-55, 230-20-52	(+7 095) 230-15-87		
ПК	01030, м. Київ, вул. І. Франка, 24-а, оф. 7	(+38 044) 234-30-33	(+38 044) 234-64-56		
П	01015, м. Київ, просп. Панфіловців, 7	(+38 044) 280-25-77	(+38 044) 254-45-30	parepkyiv@mail. kar.net	www.pak- emb.kiev.ua
ПК	65029, м. Одеса, вул. Ольгівська, 27	(+38 048) 235-65-12/13			
П	01030, м. Київ, вул. І. Федорова, 12, оф. 9	(+38 044) 289-42-10, 238-26-95	(+38 044) 289-42-10	palestine.ukraine @hotmail.com	www.palemb. com.ua

КРАЇНА	АДРЕСА	ТЕЛЕФОН	ФАКС	Е-МАІЛ	ВЕБ-САЙТ
Республіка Панама	01034, м. Київ, вул. Золоторівська, 2-2-а	(+38 044) 278-24-83	(+38 044) 279-28-35	admin@ukrinur. kiev.ua	
Республіка Перу	Ul. Staroscinska, 1, м. 3-4 Warsaw, Poland	(+48 22) 646-88-06, 646-88-07	(+48 22) 646-86-17	embperpl@ atomnet.pl	www.perupol. pl
	04070, м. Київ, вул. Набережно- Хрещатницька, 25	(+38 044) 425-24-20	(+38 044) 531-37-48		
Південно- Африканська Республіка	01004, м. Київ, вул. Велика Васильківська, 9/2	(+38 044) 287-71-72, 287-44-51, 287-37-89, 287-36-22	(+38 044) 289-72-06	saemb@utel. net.ua	
	65014, м. Одеса, вул. Марашівська, 2, кв. 8	(+38 048) 724-80-59	(+38 048) 724-80-59	saconsulate@black sea.net.ua	
Республіка Польща	01034, м. Київ-34, вул. Ярославів Вал, 12	(+38 044) 230-07-00	(+38 044) 270-63-36	ambasada@ polska.com.ua	
	01030, м. Київ, вул. Б. Хмельницького, 60	(+38 044) 284-00-33, 284-00-35	(+38 044) 234-99-89	konsulat@polska. com.ua	
	61002, м. Харків, вул. Артема, 16	(+38 057) 757-88-01	(+38 057) 757-88-04	kgpr@kharkov. ukrtel.net	
	79011, м. Львів, вул. І. Франка, 110	(+38 0322) 97-08- 61/62/64	(+38 0322) 76-09-74	konsulat@mail. lviv.ua	

КРАЇНА	АДРЕСА	ТЕЛЕФОН	ФАКС	E-MAIL	WEB-САЙТ
	43010, м. Луцьк, вул. Дубнівська, 22-б	(+38 0332) 280-640	(+38 0332) 280-659	konsulat@fk.lutsk. ua	www.luckkg. polemb.net/
	65062, м. Одеса, вул. Успенська, 2	(+38 048) 722-88-99, 722-56-96, 722-60-03	(+38 048) 722-77-01, 722-42-07	konsul.pl@kgrp. odessa.ua	
Португальська Республіка	01910, м. Київ, вул. І. Федорова, 12, 2-й пов.	(+38 044) 287-58-61, 287-58-64	(+38 044) 230-26-25		
Російська Федерація	03049, м. Київ, Повітрофлотський просп., 27	(+38 044) 244-09-61, 244-09-63, 244-09-67	(+38 044) 246-34-69	rusemb@kv. ukrtel.net	www.embrus. org.ua
	01011, м. Київ, вул. Кутузова, 8	(+38 044) 284-67-01	(+38 044) 294-79-36		
	65009, м. Одеса, Гагарінське плато, 14	(+38 048) 784-15-41, 784-15-44, 784-15-57	(+38 048) 784-15-46	gencon.rfod@ fartep.net	
	61024, м. Харків, вул. Ольминського, 22	(+38 057) 715-74-87, 715-79-97, 700-00-56	(+38 057) 706-34-03		
	95001, м. Сімферополь, вул. Більшовицька, 24	(+38 0652) 24-82- 17/19/20 25-12-12, 0503243260	(+38 0652) 25-04-76	rucons@utel. net.ua	

КРАЇНА	АДРЕСА	ТЕЛЕФОН	ФАКС	E-MAIL	WEB-САЙТ
	79017, м. Львів, вул. Левницького, 95	(+38 0322) 44-26-24	(+38 0322) 40-37-84	konsrus@ lvivgu.net	
Румунія	01030, м. Клів, вул. Коцобинського, 8	(+38 044) 234-52-61, 234-00-40	(+38 044) 235-20-25	romania@ iptelecom.net.ua	
	65062, м. Одеса, вул. Базарна, 31	(+38 048) 724-05-32	(+38 0482) 22-09-28	konsulro@ paco.net	
	58000, м. Чернівці, вул. Шкільна, 16	(+38 0372) 54-54-34	(+38 0372) 57-54-24, 54-54-45	konsulro@ infocom.cvua	
Республіка Сан-Марино	Via Casettedi Sotto, 13, I-37060 Palazzolodi Sona VR ITALIA	(0039 045) 609-16-11	(0039 045) 608-23-06	p.esposito@ publitoir.it	
Королівство Саудівська Аравія	03035, м. Клів, вул. Краснодонська, 1-3	(+38 044) 520-51- 70/71/72	(+38 044) 520-51-73	uaemb@mofa. govsa	
Республіка Сейшельські Острови	04176, м. Клів, вул. Електриків, 29-а	(+38 044) 239-27-81	(+38 044) 239-27-90	korol@bogdan.ua	
Республіка Сербія	04070, м. Клів, вул. Волоська, 4	(+38 044) 425-60-60, 425-60-15	(+38 044) 417-55-10	ambars@ukr.net	
Сирійська Арабська Республіка	03050, м. Клів, вул. Білоруська, 5, 2-й пов.	(+38 044) 489-55-51, 489-55-52	(+38 044) 483-97-88, 483-82-91	syrian-emb@ ukr.net	

КРАЇНА	АДРЕСА	ТЕЛЕФОН	ФАКС	E-MAIL	WEB-САЙТ
Республіка Сінгапур	121099, м. Москва, пров. Кам'яна Слобода, 5	(+7 495) 241-37-02	(+7 495) 241-75-07	sinemb@online.ru	
Словацька Республіка	01901, м. Київ, вул. Ярославів Вал, 34	(+38 044) 272-03-10, 272-13-10, 272-62-03	(+38 044) 272-32-71		
	89400, м. Ужгород, вул. Локоти, 4	(+38 0312) 61-36-66	(+38 0312) 61-25-40		
	88000, м. Ужгород, вул. Тиха, 8	(+38 0312) 61-38-24, 61-37-43	(+38 0312) 61-20-86		
	83000, м. Донецьк, б-р Шевченка, 3-6	(+38 062) 345-36-69			
Республіка Словенія	04053, м. Київ, вул. Б. Хмельницького, 48, 4-й пов.	(+38 044) 585-23-30, 585-23-31	(+38 044) 585-23-43		
	01030, м. Київ, вул. Городецького, 17-1, оф. 33	(+38 044) 279-26-00	(+38 044) 278-77-20		
Сполучені Штати Америки	01901, м. Київ, вул. Ю. Коцюбинського, 10	(+38 044) 490-40-00	(+38 044) 490-40-85		http://ukraine.usembassy.gov/
	04050, м. Київ, вул. Пимоненка, 6	(+38 044) 490-44-22	(+38 044) 484-42-56 486-33-93		
Республіка Судан	103006, м. Москва, Успенський пров., 4-а	(+7 495) 699-54-61	(+7 495) 699-33-42		

КРАЇНА	АДРЕСА	ТЕЛЕФОН	ФАКС	E-MAIL	WEB-САЙТ
	ПК 01025, м. Київ, вул. Велика Житомирська, 30	(+38 044) 270-64-03			
Республіка Сьєрра- Леоне	ПС 121615, м. Москва, Рубльовське шосе, 26, корп. 1, кв. 58-59	(+7 495) 415-41-66	(+7 495) 415-29-85		
Республіка Таджикистан	П 01014, м. Київ, вул. Пирятинська, 4	(+38 044) 280-52-00, 280-86-85	(+38 044) 280-42-60		
Королівство Тайланд	ПС 129010, м. Москва, вул. Велика Спаська, 9	(+7 495) 208-08-17	(+7 495) 290-96-59	thaiemb@ nmt.ru	
	К 02140, м. Київ, просп. Бажана, 12-а	(+38 044) 502-29-83, 502-80-40	(+38 044) 502-29-83, 502-80-40		
Об'єднана Республіка Танзанія	ПС 119017, м. Москва, вул. Пятницька, 33	(+7 495) 953-82-21	(+7 495) 953-07-85	tzmos@wtn. west-call.com	
Туніська Республіка	ПС 123001, м. Москва, вул. Мала Нікітська, 28/1	(+7 495) 291-28-58	(+7 495) 291-85-77	atmos@ post.ru	
	ПК 02099, м. Київ, вул. Вереснева, 24	(+38 044) 493-14-97	(+38 044) 493-14-98	g_samoilov@ ukrpost.net	
Турецька Республіка	П 01011, м. Київ, вул. Арсенальна, 18	(+38 044) 281-07-50, 281-07-51	(+38 044) 285-64-23		
	ГК 65014, м. Одеса, Лідерсовський б-р, 3	(+38 048) 722-79-11, 722-14-78			

КРАЇНА	АДРЕСА	ТЕЛЕФОН	ФАКС	E-MAIL	WEB-САЙТ
ПК	49000, м. Дніпропетровськ, вул. Комсомольська, 40	(+38 0562) 38-42-05, 31-37-50	(+38 0562) 31-37-51	hanin@turkish- consul.dp.ua	www.turkish- consul.dp
ПК	95011, м. Сімферополь, вул. Самокіша, 24, оф. 3	(+38 0652) 54-67-14	(+38 0652) 51-25-52	shen@ crimea.com	
Туркменістан	01901, м. Київ, вул. Пушкінська, 6	(+38 044) 279-34-49	(+38 044) 279-30-34	embassy@amb turkm.org.ua	www.amb turkm.org.ua
Угорська Республіка	01034, м. Київ, вул. Рейтарська, 33	(+38 044) 230-80-01, 230-80-02, 230-80-03	(+38 044) 272-20-90	KEV@kum.hu	
ГК	8800, м. Ужгород, вул. Православна набережна, 12	(+38 0312) 61-61-79, 61-40-89	(+38 0312) 63-27-00	mission.ung@ kum.hu	
БГК	90200, м. Берегово, вул. Б. Хмельницького, 53	(+38 03141) 425- 81/82/83	(+38 03141) 425-84/85	hucon.brg@ hdsat.hu	
Республіка Узбекистан	01901, м. Київ, вул. Володимирська, 16	(+38 044) 501-50-00	(+38 044) 501-50-01	embassy@uzbe kistan.org.ua	www.uzbek istan.org.ua
Республіка Філіппіни	121099, м. Москва, Карманіцький пров., 6	(+7 495) 241-05-64, 241-05-65	(+7 495) 241-26-30	phdsb@dialup. ptt.ru	www.phil- embassy.ru
ПГК	01014, м. Київ, вул. Мічуріна, 19-а	(+38 044) 286-62-10		phconsulate@ list.ru	

КРАЇНА		АДРЕСА	ТЕЛЕФОН	ФАКС	E-MAIL	WEB-САЙТ
Фінляндська Республіка	П	01901, м. Київ, вул. Стрілецька, 14	(+38 044) 278-75-51, 278-70-49	(+38 044) 278-20-32	sanomat.kio@ formin.fi	
Французька Республіка	П	01901, м. Київ, вул. Рейтарська, 39	(+38 044) 590-36-00	(+38 044) 590-36-30		www.ambafran ce-ua.org
Республіка Хорватія	П	01901, м. Київ, вул. Артема, 51/50	(+38 044) 489-87-30	(+38 044) 484-69-43	croemb.ukraine @mvpei.hr	www.ua.mvp.hr
Центрально-африканська Республіка	ПК	04053, м. Київ, пров. Мар'яненка, 14/4	(+38 044) 253-99-49	(+38 044) 253-99-49		
Республіка Чад		117393, м. Москва, вул. Академіка Пилюгіна, 14, корп. 3, кв. 896	(+7 495) 936-17-63	(+7 495) 936-11-01		
Республіка Чилі	ПС	119002, м. Москва, Денежний пров., 7, буд. 1	(+7 495) 241-01-45, 241-04-14, 241-10-36, 241-12-45	(+7 495) 241-68-67	echileru@aha.ru	
	ПК	01001, м. Київ, вул. Ольгинська, 3	(+38 044) 277-72-35	(+38 044) 277-72-72	consulchile@ rambler.ru	

КРАЇНА	АДРЕСА	ТЕЛЕФОН	ФАКС	E-MAIL	WEB-САЙТ
Чеська Республіка	П 01901, м. Київ, вул. Ярославів Вал, 34-а	(+38 044) 272-21-10, 272-04-31	(+38 044) 272-62-04	kiev@embassy. mzv.cz	www.mzv.cz/ kiev
	ГК 79057, м. Львів, вул. Антоновича, 130-а	(+38 0322) 97-68-93, 97-68-96		lvov@embassy. mzv.cz	
Швейцарська Конфедерація	П 01015, м. Київ, вул. Козятинська, 12	(+38 044) 281-61-28	(+38 044) 280-14-68	kie.vertre tung@kie. rep.admin.ch	
Королівство Швеція	П 01901, м. Київ, вул. І. Франка, 34/33	(+38 044) 494-42-70	(+38 044) 494-42-71	ambassaden. kiev@foreign. ministry.se	
	ГК 74800, м. Каховка, промбаза, вул. Південна, 1	(+38 0552) 32-60-01	(+38 0552) 32-61-00		
Демократична Соціалістична Республіка Шрі-Ланка	ПС 129090, м. Москва, вул. Щепкіна, 24	(+7 495) 688-16-20	(+7 495) 688-17-57	lankaembo@ com2com.ru	
Японія	П 01901, м. Київ, пров. Музейний, 4	(+38 044) 490-55-00	(+38 044) 490-55-02	jpembua7f@ svitonline.com	www.ua.emb- japan.go.jp

**ЗРАЗКИ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИХ
ДОКУМЕНТІВ**

Начальникові
Святошинського РУ
ГУ МВС України
в м. Києві
полковнику міліції
Петренку О.О.

РАПОРТ

12 січня 2012 р. о 20 год 35 хв на вул. Супруна поблизу буд. 78 я разом з міліціонером роти ПСМ Святошинського РУ сержантом міліції Стороженком П.Р. виявили факт протиправної поведінки громадянина Литвиненка Вадима Сергійовича (за його словами), який, перебуваючи в громадському місці в стані сп'яніння, гучно висловлювався нецензурною лайкою, образливо чіплявся до громадян, на наші неодноразові вимоги припинити хуліганські дії не реагував.

Громадянина Литвиненка В.С. було доставлено до чергової частини Святошинського РУ за порушення ст. 173 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Протиправні дії Литвиненка В.С. підтверджують свідки:

1. Волков Антон Павлович, 1988 року народження, мешкає за адресою: м. Київ, вул. Ернста, 45, кв. 32, тел. 123-45-67.

2. Реусов Віталій Петрович, 1987 року народження, мешкає за адресою: м. Київ, вул. Ернста, 43, кв. 12, тел. 123-45-68.

Пояснення свідків додано до рапорту.

**Дільничний інспектор
Святошинського РУ ГУ МВС України
в м. Києві**

капітан міліції (підпис) **П.Л. Тисненко**

12 січня 2012 р.

Начальникові
Святошинського РУ
ГУ МВС України
в м. Києві
полковнику міліції
Петренку О.О.

РАПОРТ

13 січня 2012 р. під час перебування на маршруті патрулювання № 7 по вул. Гоголя близько 22 год 45 хв неподалік буд. 36 я разом з міліціонером роти ПСМ Святошинського РУ сержантом міліції Ломовим П.Д. виявили громадянина Іваненка Дмитра Анатолійовича (за його словами), який перебував у громадському місці в стані сп'яніння, своїм виглядом і діями ображав людську гідність, зневажав громадську мораль (хитка хода, брудний одяг).

Громадянина Іваненка Д.А. доставлено до чергової частини Святошинського РУ за порушення ст. 178 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Очевидці правопорушення:

1. Усов Леонід Аркадійович, 1979 року народження, мешкає за адресою: м. Київ, вул. Ернста, 78, тел. 123-45-67.

2. Носов Кирило Павлович, 1985 року народження, мешкає за адресою: м. Київ, вул. Ернста, 45, тел. 123-45-68.

**Дільничний інспектор
Святошинського РУ**

ГУ МВС України в м. Києві

лейтенант міліції (підпис)

О.О. Ватутін

13 січня 2012 р.

Начальникові
Святошинського РУ
ГУ МВС України
в м. Києві
полковнику міліції
Петренку О.О.

РАПОРТ

20 січня 2012 р. під час перебування на маршруті патрулювання №5 по вул. Набережній близько 22 год 45 хв неподалік буд. 35 я помітив громадянина, який намагався зламати двері підсобного приміщення магазину "Бесіда".

Коли я разом із сержантом міліції Проніним С.С. звернулися до невідомого громадянина з вимогою припинити протиправні дії, він вихопив з кишені куртки предмет, що за зовнішніми ознаками схожий на ніж, і кинувся на мене. На моє попередження: "Стій! Стрільтиму!" – він не відреагував і продовжував стрімко наближатися до мене із зазначеним предметом у правій руці. У зв'язку з цим я здійснив постріл угору з табельної вогнепальної зброї (пістолет Макарова ПМ ВУ-4327). Оскільки невідома особа не відреагувала й продовжувала наближатися до мене, тримаючи в правій руці предмет, що за зовнішніми ознаками схожий на ніж, я застосував зброю на ураження та поранив нападника в ліву ногу вище від коліна. Після цього невідому особу було затримано.

Під час особистого огляду затриманого та його речей було вилучено перепустку заводу "Арсенал" на ім'я Павлова Сергія Леонідовича, що належала затриманому, а також газовий пістолет "Рінг" ПВ 76589,

саморобний ніж з викидним лезом довжиною 14 см. Рукоятку ножа виготовлено з наборного органічного скла синього кольору.

Факт вилучення речей і документів у затриманого в присутності понятих зафіксовано в протоколі особистого огляду та вилучення, складеному на місці затримання. Понятими були запрошені:

1. Прокопов Ігор Петрович, 1976 року народження, мешкає за адресою: м. Київ, вул. Ернста, 56, кв. 24, тел. 123-45-67.

2. Величко Павло Сергійович, 1984 року народження, мешкає за адресою: м. Київ, вул. Ернста, 16, кв. 21, тел. 123-45-68.

Пораненому Павлову С.Л. надано необхідну медичну допомогу, на місце події викликано швидку допомогу (автомобіль швидкої допомоги державний номер 546-57 РП, бригада № 2, старший бригади – лікар Романенко Д.О.).

Одну гільзу з двох вилучено з місця події, другу – не вилучено, про що зазначено в протоколі огляду місця події.

**Міліціонер взводу ПСМ
Святошинського РУ
ГУ МВС України в м. Києві
старший сержант міліції (підпис) В.В. Кротов**

20 січня 2012 р.

Начальникові
Святошинського РУ
ГУ МВС України
в м. Києві
полковнику міліції
Петренку О.О.

РАПОРТ

25 січня 2012 р. о 19 год 15 хв, перебуваючи на маршруті патрулювання разом з інспектором ДПС ДАІ сержантом міліції Трохимовим В.Л., поблизу буд. 34 по вул. Гагаріна м. Києва ми намагалися зупинити автомобіль ВАЗ 2109, державний номер 34-546 АЕ, синього кольору, який, згідно з орієнтуванням, Святошинський РУ ГУ МВС України в м. Києві розшукував як викрадений. На сигнал жезлом "Зупинитися" водій автомобіля не зреагував, збільшив швидкість і спробував здійснити наїзд на сержанта міліції Трохимова В.Л.

Для зупинки цього автомобіля, який міг загрожувати життю та здоров'ю пішоходів, згідно з п. 6 ст. 15 Закону України "Про міліцію", я застосував табельну вогнепальну зброю, здійснивши два постріли по задній правій шині колеса. Автомобіль з'їхав у кювет і зупинився.

За кермом автомобіля було виявлено громадянина, у якого вилучено посвідчення водія на ім'я Пономаренка Ігоря Сергійовича, 1976 року народження, що належало затриманому.

За словами Пономаренка І.С., автомобіль йому не належить, документів на автомобіль немає.

Унаслідок з'їзду в кювет Пономаренко І.С. отримав незначне ушкодження лівої щоки у вигляді подряпини. Я надав необхідну долікарську допомогу Пономаренку І.С. та викликав швидку допомогу (автомобіль швидкої допомоги державний номер 621-67 АК, бригада № 4, старший бригади – лікар Перов А.О.).

Після надання медичної допомоги на місці Пономаренко І.С. від госпіталізації відмовився, про що зазначено в медичній документації. Пономаренка І.С. доставлено до чергової частини Святошинського РУ.

Свідками застосування мною табельної вогнепальної зброї та затримання правопорушника були громадяни:

1. Кулик Володимир Анатолійович, 1975 року народження, мешкає за адресою: м. Київ, вул. Ернста, 23, кв. 46, тел. 123-45-67.

2. Івахно Віктор Романович, 1957 року народження, мешкає за адресою: м. Київ, вул. Ернста, 34, кв. 47, тел. 123-45-68.

Крім викладеного, повідомляю, що для зупинки автомобіля шляхом його пошкодження я застосував табельний пістолет Макарова ПМ КУ-5621, з якого було здійснено два постріли. Дві гільзи, що знайдено на місці події, я підібрав і доставив до чергової частини Святошинського РУ ГУ МВС України в м. Києві.

**Дільничний інспектор
Святошинського РУ
ГУ МВС України в м. Києві
капітан міліції**

(підпис)

В.С. Громов

25 січня 2012 р.

Начальникові
Святошинського РУ
ГУ МВС України
в м. Києві
полковнику міліції
Петренку О.О.

РАПОРТ

30 січня 2012 р. я разом з міліціонером роти ПСМ сержантом міліції Волковим М.М. перебували на маршруті патрулювання № 6 м. Києва. Близько 21 год до нас з усною заявою звернувся громадянин Дорошенко Федір Володимирович, 1990 року народження, про те, що в парку "Жовтневий" невідомий громадянин (як згодом з'ясувалося, Мамедов Роман Дмитрович, 1967 року народження) чинив хуліганські дії, чіплявся до перехожих, погрожував їм фізичною розправою.

Коли ми разом з громадянином Дорошенком Ф.В. прибули до парку з'ясувати обставини, я побачив невідомого громадянина в брудному одязі, який перебував у стані сп'яніння, висловлювався нецензурною лайкою, звертаючись до перехожих, й образливо до них чіплявся.

Підійшовши до нього, я відрекомендувався як працівник міліції та став вимагати припинення протиправних дій. Проте він витягнув з кишені штанів предмет, за зовнішніми ознаками схожий на ніж, і почав погрожувати ним. Я оголив табельну вогнепальну зброю, попередивши правопорушника, що якщо він наблизиться до мене ближче ніж на п'ять метрів, то буду стріляти, на що Мамедов Р.Д. не відреагував і стрімко рушив у мій бік, скоротивши при цьому встановлену мною дистанцію. Я здійснив попереджувальний

постріл угору. Після цього правопорушник став тікати, але я та сержант міліції Волков М.М. затримали його.

Під час затримання, з метою подолання протидії з боку правопорушника, я застосував спеціальний засіб – гумовий кийок (ПГ-73) один раз по стегну лівої ноги, а потім – наручники. Після застосування спеціальних заходів впливу правопорушника доставлено до чергової частини Святошинського РУ ГУ МВС України в м. Києві.

Факт учинення правопорушення Мамедовим Р.Д., застосування табельної зброї та спеціальних засобів підтверджують пояснення громадян:

1. Сичова Андрія Вікторовича, 1978 року народження, мешкає за адресою: м. Київ, вул. Ернста, 2, кв. 43, тел. 123-45-67.

2. Перлова Бориса Віталійовича, 1975 року народження, мешкає за адресою: м. Київ, вул. Ернста, 23, тел. 123-45-68.

Під час затримання громадянина Мамедова Р.Д. я застосував табельну зброю – пістолет ПМ РЛ-8794, з якого здійснив один постріл угору. Одну гільзу вилучено з місця події та доставлено в чергову частину Святошинського РУ ГУ МВС України в м. Києві.

Під час медичного огляду Мамедова Р.Д. у міській лікарні № 21 м. Києва, який провели після доставлення його до органу внутрішніх справ (о 20 год 45 хв), тілесних ушкоджень не виявлено.

**Міліціонер взводу ПСМ
Святошинського РУ
ГУ МВС України в м. Києві
сержант міліції**

(підпис)

Р.Л. Єршов

30 січня 2012 р.

ПРОТОКОЛ особистого огляду

м. Київ

10 лютого 2012 р.

Розпочато: о 17 год 30 хв.

Закінчено: о 17 год 40 хв.

Дільничний інспектор відділення дільничних інспекторів міліції Святошинського РУ ГУ МВС України в м. Києві лейтенант міліції Веремчук Я.Г. в присутності понятих:

1) Морозова Микити Васильовича, 1980 року народження, який мешкає за адресою: м. Київ, вул. Ернста, буд. 9, кв. 11, тел. 123-45-67;

2) Іванівського Михайла Григоровича, 1980 року народження, який мешкає за адресою: м. Київ, вул. Ернста, буд. 8, кв. 19, тел. 123-45-68, керуючись ст. 260, 264, 265 Кодексу України про адміністративні правопорушення, здійснив особистий огляд Мазіна Зиновія Дмитровича, 1982 року народження, який мешкає за адресою: м. Київ, вул. Ернста, буд. 11, кв. 9 (моб. тел. 095-1234567), якого затримав наряд патрульної служби міліції, у зв'язку з учиненням правопорушення, передбаченого ст. 195-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Під час особистого огляду в нього вилучено:

1. Газовий револьвер (виробництво Німеччини, калібр 9 мм, № 256237).
2. Патрони до нього – 9 мм (8 шт.).

Вилучені речі упаковано в поліетиленовий пакет й опечатано з підписами понятих.

Жодних зауважень і заяв з приводу вилучення від затриманого та понятих не надійшло. Протокол зачитано вголос. Записано правильно.

Оглядуваний (підпис) **З.Д. Мазін**

Поняті:

1. (підпис) **М.В. Морозов**
2. (підпис) **М.Г. Іванівський**

**Дільничний інспектор
відділення дільничних інспекторів
Святошинського РУ**

ГУ МВС України в м. Києві

лейтенант міліції (підпис) **Я.Г. Веремчук**

Начальникові
Святошинського РУ
ГУ МВС України в м. Києві
полковнику міліції
Петренку О.О.

Іванов Іван Іванович, 1970 року
народження, народився
в м. Бердянську
Запорізької області,
мешканець м. Києва, вул. Ернста,
буд. 123, кв. 45, дом. тел. 12-34-12,
освіта середня технічна,
національність – росіянин,
громадянин України,
одружений, судимий
за ч. 3 ст. 185 Кримінального
кодексу України в 1998 р.,
працює у ВАТ "Тормаш",
слюсар, роб. тел. 12-34-56

Статтю 63 Конституції України мені роз'яснено.
(підпис Іванова І.І.)

ПОЯСНЕННЯ

11 лютого 2012 р.

м. Київ

По суті поставлених мені запитань пояснюю, що за вказаною адресою я мешкаю з березня 2003 р. Разом зі мною проживають дружина, Іванова Надія Петрівна, 1974 року народження, і донька, Іванова

Світлана Іванівна, 2005 року народження. 11 лютого 2012 р. близько 18 год 45 хв я перебував на автобусній зупинці "Першотравнева" м. Києва, звідки намагався дістатися на міському транспорті до місця постійного проживання після закінчення робочого дня. Разом зі мною були Петров Сергій Вікторович і Сидоров Іван Борисович, які працюють зі мною в одному цеху ВАТ "Тормаш". Присутні на зупинці громадяни поводитися спокійно, чекаючи своєї черги до маршрутної таксі. Несподівано до автобусної зупинки підійшов невідомий громадянин (як згодом було встановлено, Литвиненко Вадим Сергійович), який почав гнівно та гучно, уживаючи нецензурні слова, обурюватися з приводу того, як пасажир заходить до маршрутної таксі № 12. Хтось із громадян висловив зауваження щодо його поведінки, проте Литвиненко В.С. не зреагував на них. Після цього він підійшов до мене та почав виштовхувати з черги, ображаючи нецензурними словами. На мої неодноразові вимоги припинити ці дії Литвиненко В.С. не реагував, продовжуючи розмахувати руками та голосно кричати як на мене, так і на моїх колег. У цей час неподалік від автобусної зупинки проходили два міліціонери, до яких я звернувся за допомогою. Працівники міліції відразу ж підійшли до нас і вжили заходів щодо припинення зазначеної поведінки з боку Литвиненка В.С.

Унаслідок описаних дій Литвиненка В.С. ні я, ні мої особисті речі не постраждали. Інших пояснень за цим фактом надати не можу.

Пояснення з моїх слів записано правильно, я їх прочитав, зауважень і доповнень не маю *(зазначає власноруч особа, від якої відбирали пояснення)*.

(підпис Іванова І.І.)

Пояснення відібрав

**Дільничний інспектор
Святошинського РУ
ГУ МВС України в м. Києві
лейтенант міліції**

(підпис)

О.О. Ватугін

11 лютого 2012 р.

ПАМ'ЯТКА ДЛЯ ЗАТРИМАНИХ ОСІБ

Додаток 17 до Інструкції з організації діяльності чергових частин органів і підрозділів внутрішніх справ України, направленої на захист інтересів суспільства і держави від протиправних посягань

При затриманні громадян України, іноземців та осіб без громадянства працівники органів внутрішніх справ зобов'язані забезпечити дотримання таких прав й основоположних свобод, передбачених Конституцією України, нормами міжнародного права та відомчими нормативно-правовими актами.

Згідно зі ст. 5 Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року:

"1. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом. (...)

4. Кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, має право ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним.

5. Кожен, хто є потерпілим від арешту або затримання, здійсненого всупереч положенням цієї статті, має забезпечене правовою санкцією право на відшкодування".

Європейський суд з прав людини на Ваше прохання може вказати державі на обов'язок ужити в певних ситуаціях тимчасових заходів. Прохання про вжиття заходів Європейський суд може задовольнити, якщо є невідворотний ризик настання для Вас непоправної шкоди.

Прохання про вжиття тимчасових заходів Ви або Ваші представники можуть направити факсом за таким номером: +33 (0)3 88 41 39 00. Титульна сторінка прохання має містити напис "Rule 39. Urgent" і номер телефону, за яким можна зв'язатися з Вами або Вашими представниками.

У проханні обов'язково має бути наведено детальні обставини щодо реального стверджуваного ризику. До прохання неодмінно додають відповідні рішення національних органів та інші документи, які обґрунтовують Ваше прохання. У разі наявності ризику бути екстрадованим або висланим з країни, у проханні потрібно зазначити ймовірну дату та час Вашої екстрадиції чи вислання.

У разі Вашого затримання або арешту (узяття під варту), працівники міліції зобов'язані:

повідомити підстави та мотиви затримання чи арешту, роз'яснити право щодо оскарження затримання;

надати в друкованому вигляді положення ст. 28, 29, 55, 56, 59, 62 і 63 Конституції України;

роз'яснити право захищати себе особисто та користуватися правовою допомогою захисника.

У разі заявлення Вами усної або письмової вимоги про необхідність участі захисника, працівники міліції не мають права вимагати від Вас надання будь-яких пояснень або свідчень до його прибуття. Ваше волевиявлення щодо залучення захисника або відмови від його участі власноруч зазначають у відповідному документі про затримання;

негайно, але не пізніше ніж за дві години після затримання або арешту, повідомити Ваших родичів і на вимогу – захисника й адміністрацію за місцем роботи чи навчання.

Заборонено поміщати до кімнати для затриманих і доставлених осіб, якщо стосовно них не складено протокол про адміністративне затримання чи протокол про затримання підозрюваного в учиненні злочину.

Особистий огляд затриманої особи проводить особа однієї статі із затриманим і в присутності двох понятих тієї самої статі.

Доставлянню й затриманню не підлягають:

особи, які перебувають у непритомному стані, мають небезпечні для життя тілесні ушкодження, симптоми гострих захворювань внутрішніх органів, отруєння сурогатами алкоголю, ужили отруйні або сильнодіючі речовини, заражені небезпечними для здоров'я інших інфекційними хворобами, перебувають у тяжкому стані сп'яніння внаслідок уживання алкоголю, наркотичних засобів або інших одурманювальних речовин, втратили здатність самостійно пересуватися чи можуть завдати шкоди іншим або собі, вагітні жінки з ознаками наближення пологів.

Відповідні заходи реагування до цих осіб уживають після надання їм допомоги медичними працівниками чи після їх лікування в закладах охорони здоров'я.

Якщо Вас затримали за адміністративне правопорушення, Ви маєте знати, що:

адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, може тривати не більше ніж три години.

Допускається затримання правопорушника до розгляду справи в суді за вчинення дрібного хуліганства, злісної непокори, публічних закликів до невиконання вимог працівника міліції, виявлення неповаги до суду, порушення порядку організації та проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій, торгівлю з рук у невстановлених місцях.

Осіб, які порушили правила обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, може бути затримано на строк до трьох годин для складання протоколу, а в необхідних випадках для встановлення особи та з'ясування обставин правопорушення – до трьох діб з повідомленням про це письмово прокурора протягом двадцяти чотирьох годин з моменту затримання.

Строк адміністративного затримання вираховують з моменту доставлення правопорушника для складання протоколу, а для особи, яка була в стані сп'яніння, – з часу її витвердження.

Якщо Вас затримали за підозрою в учиненні злочину, Ви маєте знати, що:

орган дізнання (слідчий), згідно зі ст. 106, 115 Кримінально-процесуального кодексу України, має

право затримати особу, підозрювану в учиненні злочину, за який може бути призначено покарання у вигляді позбавлення волі, лише за наявності однієї з таких підстав:

1) якщо цю особу застали під час учинення злочину або безпосередньо після його вчинення;

2) якщо очевидці, зокрема й потерпілі, прямо вкажуть на цю особу, що саме вона вчинила злочин;

3) якщо на підозрюваному чи його одязі, при ньому або в його житлі буде виявлено явні сліди злочину.

Протягом сімдесяти двох годин після затримання орган дізнання (слідчий):

1) звільняє затриманого, якщо не підтвердилася підозра в учиненні злочину, вичерпався встановлений законом строк затримання або затримання було здійснено з порушенням вимог чинного законодавства;

2) звільняє затриманого й обирає щодо нього запобіжний захід, не пов'язаний з триманням під вартою;

3) доставляє затриманого до судді з поданням про обрання до нього запобіжного заходу у вигляді взяття під варту.

Якщо протягом сімдесяти двох годин постановою судді про застосування до затриманої особи запобіжного заходу у вигляді взяття під варту або постановою про звільнення затриманого не надійшла до установи для попереднього ув'язнення, начальник місця попереднього ув'язнення звільняє цю особу, про що складає протокол і направляє повідомлення про це посадовій особі чи органу, який здійснював затримання.

Під час утримання в кімнаті для затриманих і доставлених Вас мають забезпечити:

триразовим гарячим харчуванням (у разі утримання впродовж більше ніж трьох годин).

Приміщення кімнати повинно мати площу не менше ніж чотири квадратні метри на особу, природне й електричне освітлення, вентиляцію та санітарно-гігієнічні прилади (чаші клозетні, умивальники).

У разі тимчасового нефункціонування (відсутності) санвузла, Вас мають виводити за потреби не рідше ніж раз на чотири години.

Ви маєте право здійснювати обряди віросповідання будь-якої релігії або висловлювати переконання, пов'язані зі ставленням до релігії.

У разі погіршення стану Вашого здоров'я, працівники міліції зобов'язані негайно викликати швидку медичну допомогу та надати невідкладну медичну допомогу.

Якщо під час затримання Ваші права було порушено:

Ви маєте право звертатися зі скаргами, заявами й листами до посадових осіб органів внутрішніх справ, органів прокуратури, суду, громадських організацій, а також до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Європейського суду з прав людини, відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна.

Для написання кореспонденції до вищевказаних органів, а також своєму адвокату Вам мають надати окрему кімнату та видати папір, кулькову ручку й конверт. Заклеєний конверт Ви передаєте оператив-

ному черговому по органу внутрішніх справ. Ця кореспонденція не підлягає перегляду.

Згідно зі ст. 27 Закону України "Про міліцію", нагляд за додержанням законності в діяльності міліції здійснюють Генеральний прокурор України та підлеглі йому прокурори. У скарзі на ім'я прокурора має бути зазначено Ваші прізвище, ім'я, по батькові, місце мешкання та викладено обставини, за яких було порушено Ваші права.

Згідно зі ст. 106 Кримінально-процесуального кодексу України, Ви маєте право оскаржити затримання в суді. Вашу скаргу негайно надсилає начальник місця попереднього ув'язнення до суду. Скаргу розглядає суддя одночасно з поданням органу дізнання про обрання запобіжного заходу. Якщо скарга надійшла після обрання запобіжного заходу, її розглядає суддя протягом трьох діб з часу надходження.

Якщо подання не надійшло або якщо скарга надійшла після закінчення сімдесятидвогодичного строку після затримання, скаргу на затримання розглядає суддя протягом п'яти діб з часу надходження.

Порядок ознайомлення

1. Особі, яку поміщають до кімнати для затриманих і доставлених, видають Пам'ятку для затриманих осіб.

2. У частині "Заяви та зауваження, зроблені при затриманні та огляді" протоколу про адміністративне затримання затримана особа власноруч робить запис про отримання Пам'ятки для затриманих осіб.

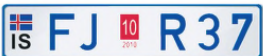
РЕЄСТРАЦІЙНІ НОМЕРНІ ЗНАКИ ІНШИХ ДЕРЖАВ

Вид номерного знака	Герб / прапор держави	Держава
		АВСТРІЯ
		АЗЕРБАЙДЖАН
		АЛБАНИЯ
		АНГЛІЯ (задній знак)
		АНГЛІЯ (передній знак)
		АНДОРРА
		БЕЛЬГІЯ EURO

Вид номерного знака	Герб / прапор держави	Держава
		БЕЛЬГІЯ (до вступу в ЄС)
		БІЛОРУСЬ
		БОЛГАРІЯ EURO
		БОЛГАРІЯ (до вступу в ЄС)
		БОСНІЯ І ГЕРЦЕГОВІНА (до вступу в ЄС)
		БОСНІЯ І ГЕРЦЕГОВІНА
		ВАТИКАН (передній знак)
		ВАТИКАН (задній знак)

Вид номерного знака	Герб / прапор держави	Держава
		ВАТИКАН (євростиль номерних знаків)
		ВЕЛИКА БРИТАНІЯ EURO (задній знак, з вересня 2001 р.)
		ВЕЛИКА БРИТАНІЯ EURO (передній знак, з вересня 2001 р.)
		ВЕЛИКА БРИТАНІЯ EURO (12-значний передній знак, з 1973 р. до серпня 2001 р.)
		ВЕЛИКА БРИТАНІЯ EURO (12-значний задній знак, з 1973 р. до серпня 2001 р.)

Вид номерного знака	Герб / прапор держави	Держава
		ГРЕЦІЯ EURO
		ГРЕЦІЯ
		ГРУЗІЯ
		ДАНІЯ EURO
		ДАНІЯ (до вступу в ЄС)
		ЕСТОНІЯ EURO (номерний знак з травня 2004 р.)
		ЕСТОНІЯ (до вступу в ЄС)

Вид номерного знака	Герб / прапор держави	Держава
		ІРЛАНДІЯ EURO
		ІРЛАНДІЯ (до вступу в ЄС)
		ІСЛАНДІЯ
		ІСЛАНДІЯ
		ІСПАНІЯ EURO
		ІСПАНІЯ (до вступу в ЄС)
		ІТАЛІЯ EURO (провінція Мілан (MI), дата реєстрації 05)

Вид номерного знака	Герб / прапор держави	Держава
		КІПР (грецький Кіпр) EURO (з травня 2004 р.)
		ЛАТВІЯ EURO (з травня 2004 р.)
		ЛАТВІЯ (до вступу в ЄС)
		ЛИТВА EURO (з травня 2004 р.)
		ЛИТВА (до вступу в ЄС)
		ЛІХТЕНШТЕЙН
		ЛІХТЕНШТЕЙН (приватний знак)

Вид номерного знака	Герб / прапор держави	Держава
		ЛЮКСЕМБУРГ EURO (із січня 2007 р.)
		ЛЮКСЕМБУРГ EURO
		МАКЕДОНИЈА
		МАЛТА EURO (з травня 2004 р.)
		МАЛТА (до вступу в ЄС)
		МОЛДОВА
		МОЛДОВА

Вид номерного знака	Герб / прапор держави	Держава
		МОНАКО EURO 2009
		МОНАКО
		НІДЕРЛАНДИ (Голландія) EURO
		НІДЕРЛАНДИ (до вступу в ЄС)
		НІМЕЧЧИНА Бранденбург EURO (із січня 1994 р.)
		НІМЕЧЧИНА Бремен EURO (із січня 1994 р.)

Вид номерного знака	Герб / прапор держави	Держава
		НОРВЕГІЯ EURO
		НОРВЕГІЯ EURO
		ОСТРІВ МЕН
		ПОЛЬЩА EURO (з травня 2004 р.)
		ПОЛЬЩА (до вступу в ЄС)
		ПОРТУГАЛІЯ EURO
		ПОРТУГАЛІЯ (до вступу в ЄС)

Вид номерного знака	Герб / прапор держави	Держава
		РОСІЯ
		РУМУНІЯ EURO (із січня 2007 р.)
		РУМУНІЯ (до вступу в ЄС)
		САН-МАРИНО
		САН-МАРИНО
		СЕРБІЯ (до вступу в ЄС)
		СЛОВАЧЧИНА EURO (з травня 2004 р.)

Вид номерного знака	Герб / прапор держави	Держава
		СЛОВАЧЧИНА
		СЛОВЕНІЯ EURO (з травня 2004 р.)
		СЛОВЕНІЯ
		ТУРЕЧЧИНА
		ТУРЕЧЧИНА
		ТУРЕЧЧИНА
		УГОРЩИНА EURO (з травня 2004 р.)

Вид номерного знака	Герб / прапор держави	Держава
		УГОРЩИНА (до вступу в ЄС)
		УЕЛЬС (передній знак)
		УЕЛЬС (задній знак)
		УЗБЕКИСТАН
		ФІНЛЯНДІЯ EURO
		ФІНЛЯНДІЯ
		ФРАНЦІЯ EURO (передній знак)

Вид номерного знака	Герб / прапор держави	Держава
		ФРАНЦІЯ EURO (задній знак)
		ХОРВАТІЯ (до вступу в ЄС)
		ХОРВАТІЯ EURO
		ЧЕСЬКА РЕСПУБЛІКА EURO (з травня 2004 р.)
		ЧЕХІЯ
		ЧОРНОГОРІЯ
		ШВЕЙЦАРІЯ (Aargau)

Вид номерного знака	Герб / прапор держави	Держава
		ШВЕЙЦАРІЯ
		ШВЕЦІЯ EURO
		ШВЕЦІЯ
		ШОТЛАНДІЯ EURO (передній знак)
		ШОТЛАНДІЯ EURO (задній знак)

**ПЕРЕЛІК ТЕЛЕФОННИХ НОМЕРІВ
ЕКСТРЕНИХ СЛУЖБ**

Номер телефону	Екстрена служба	Номер телефону в м. _____
(044)		( )
ЕКСТРЕНІ СЛУЖБИ		
101	Пожежна охорона	
102	Міліція	
103	Державна швидка медична допомога	
104, 529-97-31	Аварійна служба газової мережі	
285-24-47	Оперативно-рятувальна служба м. Києва (служба порятунку)	
НЕВІДКЛАДНІ ТА ІНШІ СЛУЖБИ		
518-51-11	Київська міська клінічна лікарня швидкої медичної допомоги	
525-82-27	Невідкладна наркологічна допомога вдома	
489-01-72	Швидка спеціалізована психіатрична допомога	
272-91-88	Оперативно-довідкова служба з розшуку безвісти зниклих громадян при Управлінні карного розшуку	

Номер телефону	Екстрена служба	Номер телефону в м. _____
(044)		( )
486-54-86	Міська санітарно-епідеміологічна станція	
289-70-13	Оперативно-рятувальна служба м. Києва	
ТЕЛЕФОНИ ДОВІДКОВИХ СЛУЖБ		
109	Міська телефонна довідка	
1509	Довідково-інформаційна служба про номери телефонів з неповними даними (платна)	
1503	Довідкова швидкої медичної допомоги	
1555	Надання медичної допомоги "Медіком"	
1567	Міська аптечна довідкова служба (про наявність лікарських препаратів в аптеках)	
278-76-75	Оперативно-довідкова служба пошуку безвісти зниклих	
279-78-44	Бюро знахідок ГУ МВС України	
121	Служба точного часу	

Номер телефону	Екстрена служба	Номер телефону в м. _____
(044)		( )
122	Гідрометеоцентр автовідповідач погоди	
170	Довідка про телефонні коди України	
176	Довідка "Укртелеком"	
1507	Довідка з питань подат- кового законодавства	
1551	Довідково-інформаційна служба Київської міської державної адміністрації "call-центр"	
КОМУНАЛЬНІ СЛУЖБИ		
1557	Київська диспетчерська служба (аварії водопро- воду, сантехніки, пробле- ми з електрикою)	
1559	Довідково-інформаційна служба іноземними мовами. Міська бізнес- довідка	
1581	Аварійна служба "Київ- водоканал"	
1588	Довідково-інформаційна служба "Київенерго"	

Номер телефону	Екстрена служба	Номер телефону в м. _____
(044)		( )
1586	Аварійна служба "Київліфт"	
1589	Аварійна служба КП "Мінтранс"	
248-48-00	Аварійна служба теплових мереж	
237-10-10	Аварійне відкриття замків	
243-72-46	Служба боротьби з тваринами, хворими на сказ	
ДОВІДКИ ПРО НЕЩАСНІ ВИПАДКИ, ТЕЛЕФОНИ ДОВІРИ		
518-51-11	Київська міська клінічна лікарня швидкої медичної допомоги	
483-10-23	Довідка Державної автомобільної інспекції про дорожньо-транспортні події (реєстрація ДТП)	
417-02-43	Комунальна рятувально-водолазна служба Київської області	

Номер телефону	Екстрена служба	Номер телефону в м. _____
(044)		( )
272-91-88	Оперативно-довідкова служба з розшуку безвісти зниклих громадян при Управлінні карного розшуку	
456-17-25	Телефон довіри	
272-53-00	Телефон довіри начальника київської міліції (для скарг на протиправні дії міліції)	
278-36-83	Чергова частина ГУ МВС України в м. Києві	
483-70-64	Довідка Державної автомобільної інспекції	
256-05-75	Кримінальна міліція у справах неповнолітніх	
205-37-36	Управління по боротьбі з торгівлею людьми 0-800-500-22-50 (безкоштовний)	
272-32-79	Головне управління Міністерства надзвичайних ситуацій України в м. Києві	

Довідкове видання

БАДЬОРА Сергій Миколайович,
БЕЛІХ Олексій Геннадійович,
БРАТЕЛЬ Сергій Григорович та ін.

ДОВІДНИК ПРАЦІВНИКА МІЛЦІЇ

Редагування *В. С. Таран, Ю. О. Бережна*
Комп'ютерна правка *В. П. Суворова*
Комп'ютерна верстка *В. А. Павленко*

Підписано до друку 10.09.2012. Гарнітура Гарамонд.
Папір крейдовий, офсетний. Друк офсетний.
Формат 60x84/32. Наклад 10 000 прим. Зам. №12-146

Віддруковано в ТОВ "Друкарня "Бізнесполіграф"
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2715 від 07.12.2006